

משנה מסכת סוכה (מ)

• [פרק א](#) • [פרק ב](#) • [פרק ג](#) • [פרק ד](#) • [פרק ה](#)

[פרק א](#)

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)
[משנה ט](#) [משנה י](#) [משנה יא](#)

[פרק ב](#)

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)
[משנה ט](#)

[פרק ג](#)

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)
[משנה ט](#) [משנה י](#) [משנה יא](#) [משנה יב](#) [משנה יג](#) [משנה יד](#) [משנה טו](#)

[פרק ד](#)

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)
[משנה ט](#) [משנה י](#)

[פרק ה](#)

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)

פרק א - משנה א

סֶכָּה שֶׁהִיא גְבוּהָה לְמַעַלָּה מֵעֲשָׂרִים אַמָּה, פְּסוּלָה {ב}. רַבִּי יְהוּדָה מְכַשִּׁיר. וְשֵׁאִינָה גְבוּהָה עֲשָׂרָה טַפְחִים, וְשֵׁאִין לָהּ שְׁלֹשָׁה דָּפְנוֹת, וְשַׁחֲמַתָּה מְרַבָּה מִצֻּלָּתָהּ, פְּסוּלָה. סֶכָּה יִשְׁנָה, בֵּית שְׁמַאי פּוֹסְלִין, וּבֵית הַלֵּל מְכַשִּׁירִין. וְאִיזוֹ הִיא סֶכָּה יִשְׁנָה, כָּל שֶׁעָשְׂאָה קֹדֶם לַחֵג שְׁלֹשִׁים יוֹם. אֲבָל אִם עָשְׂאָה לְשֵׁם חָג, אֶפְלוּ מִתַּחֲלוֹת הַשָּׁנָה, כִּשְׂרָה :

ר"ע מברטנורה סֶכָּה שֶׁהִיא גְבוּהָה לְמַעַלָּה מֵעֲשָׂרִים אַמָּה פְּסוּלָה. דִּסְכָּה דִּירַת עֲרָאִי בְּעֵינָן, דִּכְתִּיב (דְּבָרִים טז) חָג הַסִּכּוֹת תַּעֲשֶׂה לָּךְ שִׁבְעַת יָמִים, אַמְרָה תוֹרָה עָשֵׂה סֶכָּה לְשִׁבְעַת יָמִים. וְלַמַּעַלָּה מֵעֲשָׂרִים אַמָּה אֵין אָדָם עוֹשֶׂה דִּירָתוֹ דִּירַת עֲרָאִי, אֶלָּא דִּירַת קָבֵעַ {א} : וְרַבִּי יְהוּדָה מְכַשִּׁיר. דִּסְבֵּר סֶכָּה דִּירַת קָבֵעַ בְּעֵינָן. וְאֵין הִלְכָּה כְּרַבִּי יְהוּדָה : וְשֵׁאִינָה גְבוּהָה עֲשָׂרָה טַפְחִים פְּסוּלָה. דִּדְיָרָה סְרוּחָה הִיא, וְאֵין אָדָם דֵּר בְּדִירָה סְרוּחָה {ג} : וְשֵׁאִין לָהּ שְׁלֹשׁ דָּפְנוֹת. דִּכְתִּיב בַּסֵּכֶת בַּסֵּכֶת בַּסֵּכֶת, שְׁנַיִם חֲסִירִים וְאַחַד מְלֵא, חֵד לְסִכָּךְ, דְּפָרוּשׁ סֶכָּה סִכָּךְ, פָּשׁוּ לֵהוּ תִּלְתָּא לְשֹׁלֵשׁ דָּפְנוֹת. אֲתִנָּא הִלְכָּה לְמִשָּׁה מְסִינִי וּבִצְרִיָּה לְדָפִן חֲדָא וְאוּקְמִיה אֶטְפַּח, נִשְׁאָרוּ שְׁתֵּי כְּהִלְכָתָן, וְשְׁלִישִׁית אֶפְלוּ טַפַּח. לְפִיכָךְ סֶכָּה שְׁיֵשׁ לָהּ שְׁתֵּי דָּפְנוֹת זֹו אֶצֶל זֹו, עוֹשֶׂה דָּפִן שְׁלִישִׁית שְׁיֵשׁ בּוֹ טַפַּח וּמִשָּׁהוּ, וּמַעֲמִידוֹ בְּפָחוֹת מִשְׁלֹשָׁה סָמוּךְ לְאַחַד מִשְׁתֵּי הַדָּפְנוֹת, שְׁכָּל פָּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה כְּלָבוֹד דָּמִי, וְנִחְשָׁב כְּאֶלוֹ הוּא דָּפִן שֶׁל אַרְבָּעָה טַפְחִים, וְנִמְצָא רַב דָּפִן עָשׂוּי, וְהָרִי יֵשׁ לְסֶכָּה זֹו שְׁלֹשׁ דָּפְנוֹת. וְצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לָהּ צוּרַת פֶּתַח {ד}. וְאִם שְׁתֵּי הַדָּפְנוֹת הֵם זֹו כְּנֻגַּד זֹו וּבִינְיָהֶן מִפְּלֵשׁ, מִבִּיא פֶס שְׁיֵשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה טַפְחִים וּמִשָּׁהוּ, וּמַעֲמִידוֹ בְּפָחוֹת מִשְׁלֹשָׁה סָמוּךְ לְאַחַד מִשְׁתֵּי הַדָּפְנוֹת, וְנִחְשָׁב כְּאֶלוֹ יֵשׁ בְּפֶס זֶה שִׁבְעָה טַפְחִים, שֶׁהוּא שְׁעוֹר הַכֶּשֶׁר סֶכָּה לְאַרְבָּעָה וּלְרַחֲבָהּ, שֶׁהַסֶּכָּה צָרִיכָה שִׁתְּהָא שְׁבָעָה עַל שְׁבָעָה כְּדִי שִׁתְּהָא מְחוּזָּקֶת רֵאשׁוֹ וְרֵבּוֹ וְשִׁלְחָנוֹ, שְׁשָׁה עַל שְׁשָׁה לְרֵאשׁוֹ וְרֵבּוֹ, וְטַפַּח עַל טַפַּח לְשִׁלְחָנוֹ : וְשַׁחֲמַתָּה מְרַבָּה מִצֻּלָּתָהּ פְּסוּלָה. הָא בְּשׁוּיָן, שֶׁהַחֲמָה כָּצֵל כִּשְׂרָה,

וְדוֹקָא שֶׁהוּ שׁוּי מְלִמְטָה בְּקִרְקָעִית הַסֶּכֶה, דְּבִידוּעַ שְׁלִמְעָלָה בְּסֶכֶךְ צִלְתָּה מְרַבָּה מִחֻמְתָּהּ, דְּאִמְרֵי אֲיִנְשֵׁי כְּזוּזָא מְלַעִיל כְּאַסְתִּירָא {ה} מְלָרַע: **בֵּית שְׁמַאי פּוֹסְלִין**. דְּבָעוּ סֶכֶה לְשִׁמְהָ {ו}, וְזוּ סֶתֶם נַעֲשִׂית. וְאִלּוּ תוֹךְ שְׁלֹשִׁים לַחַג פִּיּוֹן שְׁשׁוּאָלִים בְּהִלְכוֹת הַחַג שְׁלֹשִׁים יוֹם קֹדֶם לַחַג, סֶתֶם הָעוֹשָׂה סֶכֶה לְשֵׁם חָג הוּא עוֹשָׂה, אֲבָל קֹדֶם שְׁלֹשִׁים סֶתֶמָא לֹא לְשֵׁם חָג הוּא: **וּבֵית הֵלֵל מְכַשִּׁירִין**. דְּלֹא בָּעוּ סֶכֶה לְשֵׁם חָג: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {א} וּלְמַעַלָּה מִעֲשָׂרִים אֵין אָדָם עוֹשֶׂה כּוֹ, שְׁצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת יְתוּדוּתִיהָ וּמִחְצוּתִיהָ קְבוּעִין. וְלֹא קָפִיד בְּבִנְיָן קְבוּעַ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹתוֹ אֶפְלוּ לְמִטָּה מִעֲשָׂרִים, אֶלָּא בְּשַׁעוֹר שְׁאִפְשָׁר שִׁיעֲשֶׂה בּוֹ דִּירַת עֲרָאִי תַלְיָא מְלֵתָא. הֲר"ן: **{ב} פְּסוּלָה**. בְּגִמְרָא פְּרִיךְ מַאי שָׁנָא דְּבִמְבוּי רִישׁ עֲרוּבִין תִּנִּי בְּכֹהֲאִי גִוְנָא דְּהִכָּא וְתִנִּן יִמְעֵט, וּמַאי שָׁנָא דְּהִכָּא תִּנִּי פְּסוּלָה, וּמִשְׁנֵי סֶכֶה דְּאוּרִיתָא תִּנִּי פְּסוּלָה דְּכָל כְּמָה דְּלֹא מִתְקַנָּה הִיא פְּסוּלָה, מִימּוֹת מִשָּׁה רַבִּנוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם שְׁנִתְּנוּ מִדְּתוֹ. אֲבָל מְבוּי דְּרַבִּנָּן, וְעַכְשָׁיו מִתְחִיל לְהִרְאוֹת שַׁעוֹרוֹ, מַאי פְּסוּלוֹת שְׁיָךְ לְמִימְרָא, הִלְכָךְ תִּנִּי יִמְעֵט. רִש"י. וְעֵין בְּתוֹסְפוֹת. אֵי נִמִּי סֶכֶה נְפִישֵׁי מִיָּלִי כּוֹ, עֵין גִּמְרָא: **{ג}** הִלְכָךְ אֶפְלוּ הִיא גְבוּהָה מִעֲשָׂרָה אֶלָּא שְׁהוּצִין יוֹרְדִין לְתוֹךְ עֲשָׂרָה, אִף עַל גִּבְ דְּחֻמְתָּן שֶׁל הַהוּצִין מְרַבָּה מְצַלְתָּן וְאִימָא דְּלֹא לְמַעוּטִי, קָא מְשַׁמַּע לָן דְּמִשּׁוּם דִּירָה סְרוּחָה פְּסוּלָה, כְּדֹאִיתָא בְּגִמְרָא דָּף ד'. וְעֵין תוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **{ד}** וְגַבִּי פֶס אֲרַבְעָה לֹא כְּתֵב הֲר"ב צוּרַת הַפֶּתַח. וְאִפְשָׁר דְּסוּבֵר דְּכִשְׁעוֹשָׂה בְּפֶס אֲרַבְעָה וּכְמִשְׁהוּ לֹא בָּעִינָן צוּרַת הַפֶּתַח, הוּאִיל וְיֵשׁ בּוֹ הַכֶּשֶׁר סֶכֶה כְּשֹׂאֲתָהּ מִעֲמִידוֹ בְּפָחוֹת מְשֻׁלָּשָׁה. וְיֵשׁ מִחֻלְקַת הַפּוֹסְקִים בָּזָה: **{ה}** פֶּרֶשׁ הָרֵא"ש ז"ל מְטַבֵּעַ נְחֹשֶׁת, וְרַחֲב יוֹתֵר מִזּוּזָא: **{ו}** דְּכִתִּיב (דְּבָרִים טז) חַג הַסִּכּוֹת תַּעֲשֶׂה לָךְ שִׁבְעַת יָמִים. סֶכֶה הָעֲשׂוּיָה לְשֵׁם חָג בָּעִינָן. וּבֵית הֵלֵל מְבַעֲרָא לְהוּ לְעוֹשִׁין סֶכֶה בְּחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד. וּבֵית שְׁמַאי סְבָרִי דְּאֵין עוֹשִׁין. גִּמְרָא: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם סוכה שהיא גבוה למעלה מכ' אמה פסולה כו': סוכה ישנה ב"ש פוסלין כו': הַעִיקָר אֲצִלְנוּ סוּכָה דִּירַת עֲרָאִי בַּעִינָן וּלְפִיכָךְ אֵין רְאוּי לְהִיטְבָּה גְבוּהָ יוֹתֵר מִכ' אִמָּה וּר' יְהוּדָה סָבַר סוּכָה דִּירַת קִבְעָה בַּעִינָן וּלְפִיכָךְ הוּא מִתִּיר שֶׁתִּהְיֶה גְבוּהָ אִפִּי בְּתַכְלִית הַגּוּבָה וּשְׁיַעוֹר רַחֲבָה לֹא פָחוֹת מִז' טַפְחִים בְּאוֹרֶךְ עַל ז' טַפְחִים בְּרוּחָב וְכִבְר קִדְמוֹ לָךְ בִּזְהָ הַסֹּדֵר עֲקָרִים מְכַלְלִים כָּל פָּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה כְּלָבוֹד דְּמִי וּמָהֶם כִּי שְׁיַעוֹר מִקּוֹם לֹא יִהְיֶה פָּחוֹת מֵאַרְבַּעַת טַפְחִים. וְאִמְרִים וְשִׁאִין לֵה ג' דְּפָנוֹת פִּי שִׁיחֵיו שְׁנֵי הַכְּתָלִים גְּמוּרִים וְהַכּוֹתֵל הַשְּׁלִישִׁי אִפִּי לֹא יִהְיֶה בּוֹ אֶלָּא טַפַּח וּמִשְׁהוּ יִתֵּן אוֹתוֹ בְּפָחוֹת מִג' סֶמוּךְ לְדוֹפֵן עַד שִׁיחֵיהָ הַכָּל שְׁיַעוֹר מִקּוֹם. וְלִזוֹ הַסּוּכָה ג' צוּרוֹת הָרֵאשׁוֹנָה שִׁיחֵיו לֵה ג' כְּתָלִים גְּמוּרוֹת דְּבוּקוֹת בִּגָּג וְלֹא יִצְטָרְכוּ לְדַבֵּר אַחֵר וְזוֹ הִיא צוּרַתָּה. וְהַצּוּרָה הַשְּׁנִיָּה שִׁיחֵיו לֵה שְׁנֵי כְּתָלִים דְּבוּקִים וְתִצְטָרֵךְ לְכוֹתֵל שְׁלִישִׁי יִהְיֶה בָּהּ יוֹתֵר מִטַּפַּח וְיַעֲמִידָנָה בְּפָחוֹת מִשְׁלֹשָׁה סֶמוּךְ לְדוֹפֵן עַד שִׁיחֵיהָ (בִּטְפָּח) עִם הַחֲלָל שִׁישׁ בֵּינוֹ לְבֵין הַכּוֹתֵל אַרְבַּעַת טַפְחִים וְצָרִיכָה צוּרַת פֶּתַח וְזֶהוּ צוּרַתָּה. וְהַצּוּרָה הַשְּׁלִישִׁית הִיא שִׁישׁ לֵה שְׁנֵי כְּתָלִים זֶה כְּנֶגֶד זֶה וְתִצְטָרֵךְ לְכוֹתֵל שְׁלִישִׁי יִהְיֶה בּוֹ יוֹתֵר מֵאַרְבַּעַת טַפְחִים וְיַעֲמִידָנָה בְּפָחוֹת מִג' וְיִהְיֶה בּוֹ שְׁיַעוֹר סוּכָה קִטְנָה וְהִיא ז' טַפְחִים וְזוֹ ג"כ צָרִיכָה לְצוּרַת פֶּתַח וְזוֹ הִיא צוּרַתָּה. וְזוֹ הַצּוּרָה הָאַחֲרוֹנָה הִיא צָרִיכָה לְאַרְבַּעַת וּמִשְׁהוּ לְפִי שְׁהִב' כְּתָלִים מוּבְדָּלִים וְכִבְר קֹדֶם לָךְ בַּעֲרוּבִין צוּרַת פֶּתַח שְׁאִמְרָנוּ קִנָּה מִכָּאן וְקִנָּה מִכָּאן וְקִנָּה עַל

גביהם ושם ביארנו שאין אנו צריכין שידבק קנה שעל גביהם בהם. ואמרו שחמתה מרובה מצלתה פסולה היא ראייה שאם חמתה וצלתה שוין שהיא כשרה וזה יראה בקרקע אם נראה שיעור השמש בקרקע כשיעור הצל ר"ל שיהיה כשיעור המקום שכיסה אותו מגג הסוכה ואין בו שמש כלל שהיא כשרה לפי שהנקבים שבגג הסוכה שמהם נכנס השמש פחות מן הסכוך וזה יתבאר בחכמת הראיות נקרא בערבי על"ס אלמנט"ב במופת שהשמש כשנכנס על חור או חלון שיהיה אורו בארץ יותר גדול מאותו חור בהכרח ואין הלכה כר' יהודה : (רמב"ם)

פרק א - משנה ב

הַעוֹשֶׂה סִכּוֹת תַּחַת הָאֵילָן, כָּאֵלוֹ {ז} עֲשָׂאָה בְּתוֹךְ הַבֵּית. סִכָּה עַל גְּבִי סִכָּה, הָעֲלִיּוֹנָה כְּשֶׁרָה, וְהַתַּחְתּוֹנָה פְּסוּלָה {ח}. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם אֵין דִּיּוּרִין בְּעֲלִיּוֹנָה, הַתַּחְתּוֹנָה כְּשֶׁרָה :

ר"ע מברטנורה כָּאֵלוֹ עֲשָׂאָה בְּתוֹךְ הַבֵּית. וּפְסוּלָה : תַּחְתּוֹנָה פְּסוּלָה. דְּשִׁנִּי סִכְכִּין יֵשׁ לָהּ. וְקָרָא קָא פְּסִיל סִכָּה שֶׁתַּחַת הַסִּכָּה : אִם אֵין דִּיּוּרִין בְּעֲלִיּוֹנָה. שְׂאִינָה רְאוּיָה לְדִירָה, כְּגוֹן שֶׁאֵין גַּג הַתַּחְתּוֹנָה יְכוּלָה לְסַבֵּל כָּרִים וּכְסָתוֹת שֶׁל עֲלִיּוֹנָה. וְלֹא נִחְלְקוּ תֵּנָא קִמָּא וְרַבִּי יְהוּדָה כְּשֶׁאִינָה יְכוּלָה לְסַבֵּל כָּלֵל, דְּבָהָא כָּלִי עֲלֵמָא מוֹדוּ שֶׁהַתַּחְתּוֹנָה כְּשֶׁרָה בְּסִכְךָ הָעֲלִיּוֹנָה, שֶׁהִגָּג שָׁלָה אֵינֹ חֲשׁוּב גַּג, וְלֹא הוּיָא סִכָּה שֶׁתַּחַת הַסִּכָּה. וְאִם הִיא בְּרִיאָה וְיְכוּלָה לְקַבֵּל כָּרִים וּכְסָתוֹת שֶׁל עֲלִיּוֹנָה, כָּלִי עֲלֵמָא לֹא פְּלִיגִי שֶׁהִיא פְּסוּלָה. כִּי פְּלִיגִי כְּשֶׁיְכוּלָה לְקַבֵּל עַל יְדֵי הַדְּחָק, כְּגוֹן שֶׁגַּג הַתַּחְתּוֹנָה מִתְנוּעֵעַ וְרוֹפֵף מְכָרִים וּכְסָתוֹת שֶׁל עֲלִיּוֹנָה, תֵּנָא קִמָּא סִבֵּר דְּבָהָכִי מְקָרִי סִכָּה שֶׁתַּחַת הַסִּכָּה וּפְסוּלָה, וְרַבִּי יְהוּדָה סִבֵּר כִּיּוֹן שְׂאִינָה מְקַבֵּל כָּרִים וּכְסָתוֹת שֶׁל עֲלִיּוֹנָה אֶלָּא עַל יְדֵי הַדְּחָק, אֵינֹ חֲשׁוּב גַּג, וְאֵין זֶה סִכָּה שֶׁתַּחַת הַסִּכָּה {ט}. וְאֵין הִלָּכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ז} פֿאלו כו'. מִבְּסִכַּת חֶסֶד כְּתִיב, וְלֹא תַחַת הַבֵּית וְלֹא תַחַת הָאֵילָן בְּמִשְׁמַע. וְאֵילָן דּוּמְיָא דְּבֵית דְּצִלְתּוֹ מְרַבָּה כּו' אַף אֵילָן כּו', אֲבָל כְּשִׁחְמָתוֹ מְרַבָּה וְחִבְטָן וְעָרְבָן עִם הַסֶּכֶד הַפֶּשֶׁר, כְּשֶׁר כְּמוֹ בְּמִשְׁנֵה ד'. גְּמָרָא: **{ח}** וְהַתַּחְתּוֹנָה פְּסוּלָה. דְּכְתִיב בְּסִכַּת תַּשְׁבּוּ, חֶסֶד, לוֹמַר דְּתַרֵּי סְכוּת, הִינוּ סְכָה תַּחַת סְכָה, פְּסוּלָה. גְּמָרָא: **{ט}** וְתֵנָּה קָמָא לְטַעְמִיהָ אֲזִיל, דְּסְבִירָא לִיהָ דִּירַת עָרָא בְּעִינָן. וְרַבִּי יְהוּדָה לְטַעְמִיהָ, דְּסְבִירָא לִיהָ דִּירַת קָבַע בְּעִינָן. הָר"ן: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם העושה סוכתו תחת האילן כאילו עשאה כו': [סוכה על גבי סוכה וכו']:
רוצה באמרו דיוורין שלא תהיה ראויה לדירה והוא כי כשתהיה התחתונה חלשה כל כך שאינה יכולה לסבול בשום פנים מה שפורשין עליה מכרים וכסתות אין מחלוקת כי התחתונה כשרה לפי שאנחנו על [גג] העליונה נסמוד ואם היא חזקה כל כך שתוכל לקבל מה שפורשין עליה מכרים וכסתות אין מחלוקת כי התחתונה פסולה ואם יכולה לקבל כרים וכסתות ע"י הדחק והגג מתנועע בהם בזה חולקין ר' יהודה וחכמים וכל זה בתנאי שיהיה החלל שבין שתי הגגות י' טפחים או יותר אבל פחות מ' תהיה התחתונה כשרה. ואין הלכה כר' יהודה: (רמב"ם)

פרק א - משנה ג

פֿרס עָלֶיהָ סָדִין מְפִנֵּי הַחֲמָה, או תַּחְתִּיהָ מְפִנֵּי הַנָּשֶׁר, או שְׁפִרְס עַל גְּבִי הַקִּינוֹף **{יב}**, פְּסוּלָה. אֲבָל פּוֹרֵס הוּא עַל גְּבִי נִקְלִיטִי **{יד}** הַמָּטָה:

ר"ע מברטנורה נָשֶׁר. שְׁלֹא יְהוּ עָלֶין וְקִסְמִין יוֹרְדִין עַל הַשְּׁלָחַן **{י}**. פְּרוּשׁ אַחֲרֵי שְׁלֹא יִנְשְׁרוּ הָעָלִין לְאַחֵר שְׁיִבְשׁוּ וְתִשָּׂאֵר הַסְּכָה חֲמָתָה מְרַבָּה מִצִּלְתָּהּ **{יא}**. וְסָדִין דְּבַר הַמִּקְבֵּל טִמְאָה הוּא, וּפְסוּל לְסֶכֶד. וְדוֹקָא מְפִנֵּי הַנָּשֶׁר, אֲבָל לְנֹאוֹתָהּ כְּשֶׁרָה: או שְׁפִרְס עַל גְּבִי הַקִּינוֹף. כְּלוּמַר אוֹ אֶפְלוּ לֹא פָּרְסוּ מְפִנֵּי הַנָּשֶׁר, אֲלָא לְנוֹי עַל מִטָּתוֹ עַל גְּבִי הַקִּינוֹף, שֶׁהוּן אֲרַבְעָה קוֹנֵדְסִין לְאַרְבַּע רִגְלֵי מִטָּתוֹ שֶׁהוּן גְּבוּהִין **{יג}**, וּמִנִּיחַ כְּלוֹנְסוֹת מְזָה לָזָה עַל גְּבִיָּהֶן, וּפִרְס סָדִין עָלֵיהֶם וְהִרְחִיקוּ מִן הַסֶּכֶד, דְּהַשְׁתָּא לֹא מְסַכְּד בְּדָבָר הַמִּקְבֵּל טִמְאָה, דְּהָא לֹא לְסִכּוּכֵי שְׁטִחִיהָ הָתֵם: פְּסוּלָה. מִשּׁוּם דְּאִינוּ יוֹשֵׁב בְּסִכָּה, דְּאֵהֵל מִפְּסִיק בִּינֵיהֶם: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {י} ולפי זה מפני החמה להגן על האדם מפני החמה, ולא דמי ללנאותה דכשרה, דשאני התם דהוי צרך ספה, ובטל לגבה. מרדכי: **{יא}** כלומר שהסדין מפרש סמוך ודבוק לתחתיה, ומונע בזה העלין שלא יוכלו לפל. ולפי זה מפני החמה, שמנבשת הסכך, ומתוך זה נעשה חמתה מרבה. תוספות: **{יב} קינוף**. ויטו לאבשלום האהל על הגג (שמואל ב יז) מתרגם קינופין על איגרא: **{יג}** רצונו לומר שהן גבוהין כשעור, והינו עשרה טפחים, והוא שיטת הפוסקים דסברי דלא חשיב אהל לבטל אהל הספה אלא בגבה עשרה ויש לה גג: **{יד} נקליטי**. בפסוק חור כרפס [אסתר א] תרגום על דרגשין דנקלטהון דדהבא: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם פירס עליה סדין מפני החמה כו': נשר הוא דבר הנושר מן העלין והלובין מן הצמחים שמסככין בהם. וקינוף הוא ארבעה עמודים וכשפירש עליהם יהיה גג ותהיה סוכה בתוך סוכה ובתנאי שתהיה בגובה העמודים י' טפחים או יותר. ונקליטי המטה הם שני עמודים בלבד וכשפרש עליהם אינו סכך ואם פרש מסך תחת גג הסוכה לנוי הרי היא כשרה מפני שפרט ואומר מפני הנשר: (רמב"ם)

פרק א - משנה ד

הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקסום וסכך על גבה, פסולה. ואם היה סכך הרבה מהן, או שקצצן, כשהה. זה הכלל, כל שהיא **{יז}** מקבל טמאה ואין גדילו מן הארץ **{יח}**, אין מסככין בו. וכל דבר שאינו מקבל טמאה וגדילו מן הארץ, מסככין בו:

ר"ע מברטנורה אבל פורס הוא על גבי מטה שיש לה נקליטין. שאינו אלא שנים, והן יוצאין באמצע המטה אחד למראשותיה ואחד לרגליה, ונותנין מזו לזו [כלונסא, ופורס עליו סדין], ומשום דאין לה גג טפח רחב מלמעלה לא מיקרי אהל: **הדלה עליה**. הגביה על גבה: **קסום**. אידר"א בלע"ז, והיא נדלה כגפן וכדלעת: **פסולה**. לפי שאין מסככין במחבר

[טו] : ואם הִיָּה הַסִּפּוּךְ הַרְבֵּה מֵהֶם. שְׁהִיָּה שָׁם סִכָּךְ כְּשֶׁר הַרְבֵּה יוֹתֵר מִהֶגֶפֶן וְהַדְלָעַת, כְּשֶׁרָה. וְהוּא שְׁחֻבָּטוֹ **[זו]** וְעָרְבוּ עִם הַסִּכָּךְ כְּשֶׁר וְאִין נִרְאִין בְּעֵין, דְּסִכָּךְ כְּשֶׁר רַבָּה עֲלֵיהֶן וּמִבְטָלֶן כְּשֶׁהֶן מְעַרְבִין : **אוּ שְׁקֻצָּצוֹ.** אַף לְאַחַר שְׁסֻפָּךְ בָּהֶן, כְּשֶׁרָה. וְהוּא שִׁינְעֻנְעֵם לְאַחַר קִצְיָה, דְּאִי לֹאוּ הָכִי פְסוּלָה, דְּאִמְרָה תוֹרָה (דְּבָרִים טז) חֵג הַסִּכּוֹת תַּעֲשֶׂה, וְלֹא מִן הָעֲשׂוּי, כְּלוּמֵר כְּשֶׁתַּעֲשֶׂה תִּהְיֶה רְאוּי לְסִכָּה, וְלֹא מִן הָעֲשׂוּי בְּפִסּוּל, שְׁאִין רְאוּי לְסִכָּה וְאַתָּה מִתְקַנֶּה, כִּי הֵא דְּמִכְשֶׁר לֵה בְּקִצְיָה וְלֹא הִדֵּר סֵתֵר לֵה. אֲבָל כְּשֶׁמִּנְעֻנֵּעַ הוּי כְּסוּתֵר וְחוּזֵר וּמִסֻּפָּךְ, שְׁמִגְבִּיָּה כָּל אֶחָד לְבַד וּמִנִּיחוֹ וְחוּזֵר וּמִגְבִּיָּה אֶת חֲבֵרוֹ וּמִנִּיחוֹ : **כָּל דְּבַר שְׁאִינוֹ כּו'.** לְאַפּוֹקִי כָּלִי עַץ וּבִגְדֵי פִשְׁתָּן וּמַחְצָלָאוֹת, שְׁאֵף עַל פִּי שְׁגִדּוּלֵיהֶם מִן הָאֶרֶץ אִין מִסֻּכְכִין בָּהֶן, הוּאִיל וּמִקְבֵּלִין טִמְאָה : **וְגִדּוּלֵיו מִן הָאֶרֶץ וְכו'.** דְּכִתִּיב חֵג הַסִּכּוֹת [תַּעֲשֶׂה לָּךְ בְּאַסְפָּךְ] מִגִּרְנֶךָ וּמִקְבֶּךָ, בְּפִסְלֵת גֵּרֶן וְיִקָּב הַכְּתוּב מִדְּבַר, כְּלוּמֵר מִן הַנִּשְׁאָר אַחֵר שְׁאַסְפָּתָהּ הַגֵּרֶן וְהַיִּקָּב, כְּגוֹן קִשְׁיִן וְזִמּוּרוֹת, מֵהֶם עֲשֶׂה סִכָּה **[יט] :** (ר"ע מברטנורא).

עיקר תוי"ט [טו] דְּאִמְרָה מִן בְּאַסְפָּךְ מִגִּרְנֶךָ וּמִקְבֶּךָ, בְּפִסְלֵת גֵּרֶן וְיִקָּב הַכְּתוּב מִדְּבַר. רש"י : **[זו]** כָּל לְשׁוֹן חֻבָּטָה שְׁבִגְמָרָה לְשׁוֹן הַשְּׁפָלָה, וְהַמְפָּרֵשׁ חֻבָּטָה תְּלִישָׁה אוֹ שְׁלִיפָה טוּעָה, דְּאִי מְחַבֵּר הוּא מֵאִי מֵהֶנִּי, וְאִי תִלֵּשׁ הֵא קִתְּנִי אוֹ שְׁקֻצָּצוֹ, מִכָּל דְּרִישָׁא מְחַבְרִין. רש"י : **[זי]** **כָּל שֶׁהוּא כּו'.** נִפְקָא לֵן בְּגִמְרָה מֵהֵךְ דְּמִאֲסָפָךְ דְּלִקְמֵן בְּפִרוּשׁ הַר"ב : **[יח]** **וְאִין כּו'.** כְּגוֹן עוֹרוֹת בְּהֵמָה, וְאַפְלוֹ לֹא מִקְבֵּלִי טִמְאָה, כְּגוֹן שְׁמִחְסָרִין מְלֵאכָה. רש"י. וּבְגִמְרָה פִּרְשׁוּ עוֹד דְּאֵף עַל גַּב שְׁהָאֶרֶץ מְגִדְלָתָן בְּמִרְעָה וּפְרִנְסָה וְנִקְרָאוּ גִדּוּלֵי הָאֶרֶץ לְעִנְיָן מַעֲשֵׂר שְׁנִי, גִּדּוּלוֹ מִן הָאֶרֶץ לֹא מִקְרִי אֶלָּא מֵה שְׁצוּמִימָה מִן הַקֶּרֶקֶע : **[יט]** דְּמִגֵּרֶן וְלֹא גֵרֶן עֲצָמוֹ, מִיָּקָב וְלֹא יָקָב עֲצָמוֹ, דְּאֵלוֹ גֵּרֶן קִשְׁיִן עִם הַתְּבוּאָה וְיִקָּב הָאֲשָׁכּוֹלוֹת עִם הָעֲנָבִים הָיוּ לְהוּ דְּבַר הַמִּקְבֵּל טִמְאָה : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת כו' : אם היה הסיכוך הרבה מהם כשרה בתנאי שיקוץ אותן שאם לא קצצן יצטרף סכך כשר לסכך פסול ופסולה לפי שאין מותר לסכך בצמחים בעודן מחוברין לקרקע מן הטעם שנבאר. עוד אמר או שקצצן כשרה בתנאי שינענע אותן ואז תהיה כשרה ואע"פ שרוב הסוכה מזה הגפן או הדלעת כדי שיהיה נעשה לשם סוכה כי העיקר אצלנו חג הסוכות תעשה לך ואמרו תעשה ולא מן העשוי וזה העיקר הנזכר כי כל שגדוליו מן הארץ אינה מקבל טומאה והוא שלא יהיה כגון מחצלאות ובגדי פשתן וכלי עץ שמקבלין כלם טומאה הוא עיקר אמיתי וראוי לסמוך עליו והראיה בזה אמר הש"י חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים וגו' ובאה הקבלה בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר ענינו שתהיה הסוכה מהם וכיוצא בהם : (רמב"ם)

פרק א - משנה ה

חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדיו, אין מספכין בהן. וכלן שהתירו, כשרות. וכלן כשרות לדפנות:

ר"ע מברטנורה וחבילי זרדיו. מין קנים, ובעודן לחים בהמה אוכלתן, וכשיבשו עומדין להסק: אין מספכין. כשהן קשורים. ולא מפני שהן פסולים, אלא פעמים שאדם בא וחבילתו על כתפו ומעלה ומניחה על גבי ספה ליבשה, ונמלך עליה לסבוב, והתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי בפסול **(כ)**, וזה לא נעשה אפלו לצל **(כא)** אלא ליבש, והוי עשוי בפסול: וכלן. הפסולים ששנינו בסכך: כשרים לדפנות. דסכה סכך משמע ולא דפנות **(כב)**. הלכך סכות תעשה לה מגרנד, אסכך משמע ולא אדפנות: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **(כ)** הלכך גזור רבנן שלא יספכנו בחבילים אפלו שהוא מטייל לשם ספת החג, גזרה משום חבילים דכל השנה דאיכא פסולא דאורייתא. רש"י: **(כא)** דאף על גב דלא בעי ספה לשם חג כבית הלל לעיל, לשם ספה בעינן, ולצל הוא, דמקריא ספה שסוככת מן החרב. רש"י: **(כב)** ודנפקא לן דפנות מבסכת בסכות, מיתורא דקרא ילפינן ולא ממשמעותא, הלכך תעשה באספך מגרנד אסככה הוא דקאי. רש"י: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדיו כו': נחוש שמא ישם אדם מתחלה חבילת האגודה לייבש או להצניע קודם החג וימלך אחרי כן ויניחנה להיותה סוכה והוא אסור מן הטעם שזכרנו תעשה ולא מן העשוי ר"ל שאינו עשוי לצל רק לייבש ולפיכך הטרחנוהו להתיר אותם החבילות כדי שיהיה מעשה לשם סוכה ולפיכך צריך להתיר החבילות מפני זה החשש ונאסור עשיית הסכך בחבילות הקשורות: (רמב"ם)

פרק א - משנה ו

מִסְכְּכִין בְּנִסְרִים, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְרַבִּי מֵאִיר
אוֹסֵר. נָתַן עָלֶיהָ נֶסֶר {כד} שֶׁהוּא רָחֵב אַרְבָּעָה
טַפְחִים, כְּשֶׁרָה, וּבִלְבָּד שֶׁלֹּא יִישָׁן {כה} תַּחְתָּיו :

ר"ע מברטנורה מִסְכְּכִין בְּנִסְרִים דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. בְּנִסְרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם
אַרְבָּעָה, שֶׁהוּא שְׁעוֹר מְקוֹם חָשׁוּב, דְּבָרֵי הַכֹּל פְּסוּלָה. פְּחוֹת מְשֻׁלָּשָׁה,
דְּבָרֵי הַכֹּל כְּשֶׁרָה, דְּחֲשִׁיבֵי כְּקָנִים. כִּי פְּלִיגֵי מְשֻׁלָּשָׁה וְעַד אַרְבָּעָה. רַבִּי
יְהוּדָה סָבַר כִּיּוֹן דְּלִית בָּהּ שְׁעוֹר מְקוֹם חָשׁוּב לֹא גִזְרִין שְׂמָא יֵשֵׁב תַּחַת
תַּקְרַת הַבֵּית. וְרַבִּי מֵאִיר סָבַר כִּיּוֹן דְּנִפְקֵי מִתּוֹרַת לְבוּד {כג} גִּזְרִין שְׂמָא
יֹאמַר מָה לִּי לְסִכָּךְ בְּאֵלוֹ מָה לִּי לִישֹׁב תַּחַת תַּקְרַת בֵּיתִי. וְהִלְכָה כְּרַבִּי
יְהוּדָה : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כג} שֶׁאִם הָיָה אֲוִיר בְּמְקוֹם אֶחָד מֵהֶן לֹא מָצִי לְמִימַר לְבוּד,
חֲשִׁיבֵי לְהִיּוֹת דּוֹמָה לְתַקְרָה וְגִזְרִין. רַשִׁ"י : {כד} נָתַן כּו' כְּשֶׁרָה. לְדְבָרֵי הַכֹּל.
(וְסִכָּה כְּשֶׁרָה) וּכְגוֹן דְּיִהְיֶיהָ אֶצֶל הַדָּפֶן, דְּסִכָּךְ פְּסוּל אֵינוֹ פּוֹסֵל מִן הַצַּד אֲלָא
בְּאַרְבַּע אַמּוֹת, דְּאִמְרִין דָּפֶן עֲקוּמָה. רַשִׁ"י : {כה} שֶׁלֹּא יִישָׁן כּו'. לְהִכִּי נִקְט'
שִׁינָה, דְּאֶפְלוּ עֲרָאֵי אֲסוּר כּו', מְשׁוּם דְּאִין קָבַע לְשִׁינָה, שְׂאִין אָדָם קוֹבֵעַ
עֲצָמוֹ לְשִׁינָה, שֶׁפְּעָמִים שְׂאִינוֹ אֲלָא מִתְנַמְנֵם מְעַט וְדִיו בְּכָךְ. תּוֹסְפוֹת יוֹם
טוֹב : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם מִסְכְּכִין בְּנִסְרִים דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה כּו' : נִסְרִים הֵם הַלּוּחוֹת אִם הֵיוּ
אוֹתָם הַנִּסְרִים קְצָרוֹת שֶׁאֵין בָּרַחֲבָן ג' טַפְחִים מוֹתֵר לְסִכָּךְ בָּהֶם לְדְבָרֵי הַכֹּל
לְפִי שֶׁהֵם כְּקָנִים וְאִם הֵיָה בְּרוּחָב כֹּל נִסֵּר מֵהֶן ד' טַפְחִים שֶׁהוּא שִׁיעוֹר מְקוֹם
אֲסוּר לְסִכָּךְ בָּהֶם לְדְבָרֵי הַכֹּל וְאִם הֵיָה רוּחָב אוֹתָן הַנִּסְרִים פְּחוֹת מִד' וְיוֹתֵר
מִג' בִּזְהָ נִחְלְקוּ ר' יְהוּדָה וּר"מ ר' יְהוּדָה מִתִּיר לְסִכָּךְ בָּהֶן לְפִי שֶׁהֵן פְּחוֹת מִד'
וְאִין בָּהֶם שִׁיעוֹר מְקוֹם וּר' מֵאִיר אוֹסֵר לְפִי שֶׁהֵם יוֹתֵר מִג' טַפְחִים וַיֵּצְאוּ
מִתּוֹרַת לְבוּד וְהִלְכָה כִּר' יְהוּדָה : (רמב"ם)

פרק א - משנה ז

תִּקְרָה שָׁאִין עָלֶיהָ מַעֲזִיבָה {כו}, רַבִּי יְהוּדָה
אוֹמֵר, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, מִפְּקָפֶק וְנוֹטֵל
אַחַת מִבֵּינֵתִים {כח}, וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים,
מִפְּקָפֶק אוֹ נוֹטֵל אַחַת {כט} מִבֵּינֵתִים. רַבִּי מֵאִיר
אוֹמֵר, נוֹטֵל אַחַת מִבֵּינֵתִים, וְאִין מִפְּקָפֶק :

ר"ע מברטנורה **תקרה**. גג העשוי מקורות או נסרים : **מעזיבה**. הטיט {כו} או הסיד שרגילין לתן על גבי הקורות והנסרים קרוי מעזיבה : **מפקפק**. סותר ומנענע כלן : **או נוטל אחת מבינותים**. ונותן סכך פשר במקומה. ורבי יהודה לטעמיה דמכשיר לסכך בנסרים {ל}, הלכך בפקפוק סגי. ובלא פקפוק אי אפשר, משום תעשה ולא מן העשוי : **רבי מאיר אומר**. לא נחלקו בית שמאי ובית הלל בדבר זה, שכלן מודים שצריך לטל אחד מבינותים ופקפוק אינו מועיל. ורבי מאיר לטעמיה דאמר אין מסככין בנסרים. והלכה כרבי יהודה שאמר משום בית הלל : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כו} **שאין כו'**. שאם היה בה מעזיבה לא הוי סגי במפקפק, דמעזיבה ועפר סכך פסול ניהו, דלאו גדולי קרקע הו'. הר"ן : {כז} ודומה לו במקרא (נחמיה א) ויעזבו את ירושלים עד החומה, מלאוה עפר להחזיק החומה : {כח} **מפקפק כו'**. הכי קאמר, אף על פי שמפקפק, אי נוטל אחת מבינותים אין, אי לא לא. גמרא : {כט} **נוטל כו'**. שיטל מבין כל שני נסרים אחד : {ל} פרוש שהן משלשה עד ארבעה. אלא דמתוך שהתקרה היתה עשויה בהן כבד, שייכא בהו גזרת תקרה בר מפסולי דאורייתא, דאית בהו תעשה ולא מן העשוי. ומיהו במפקפק או נוטל אחת מבינותים בחד מהני סגי לבית הלל, דכי היכי דמפיק לה בהכי משום תעשה ולא מן העשוי, מפיק לה נמי מגזרת תקרה. ובית שמאי סבירא להו דנהי דמפקפק מפיק לה מתעשה ולא מן העשוי, לא מפיק לה מגזרת תקרה. וכן לרבי מאיר אליבא דכלי עלמא. זו היא שיטת הר"ף זכרוננו לברכה : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **תקרה שאין עליה מעזיבה כו'** : תקרה היא גג או סכך מעצים. ומעזיבה היא הטיט או העפר או הסיד שנותנים על הנסרים. ומפקפק פי' שיעקור אותן ממקומן ומן המסמרין התקועין בהם. ונוטל אחת מבינותים פי' שיטול נסר אי' מבין שני נסרי וימלא מקום אותם הנסרים שעקר מסכך כשר. וב"ש אומרים אע"פ שפקפק נוטל אחת מבינותים לפי שהם סוברים כי ביטול תקרה לא יהיה אלא בנטילת אחת מבינותים ור' יהודה אומר כי ב"ה סוברין שבאחד מאלו שני מעשים יהיה ביטול תקרה ור' מאיר אומר

כי ב"ש וב"ה מודין שביטול תקרה לא יהיה אלא בנטילת אחת מבינתים.
והלכה כר' יהודה כמו שהורה מדברי בית הלל: (רמב"ם)

פרק א - משנה ח

המקרה **לא** סכתו בשפודין או בארכות **לב**
המטה, אם יש רוח ביניהן כמותן, כשרה **לה**.
החוטט בגדיש לעשות בו סכה, אינה סכה:

ר"ע מברטנורה שפודין. אין ראויין לסכוד, לפי שאינן גדולי קרקע:
[בארכות] **המטה.** כלים המקבילים טמאה **לג**: **אם יש רוח ביניהן כמותן.**
לאו דוקא כמותן ממש ולא יותר, דהא מקום שפוד כפרוץ הוא נחשב,
וכשנותן סכך פשר בין שפוד לשפוד אם אין ביניהן אלא כמותן הוי פרוץ
כעומד ופסול **לד**. אלא על כרחך הרוח שביניהן משהו יותר מכמותן:
החוטט בגדיש. נטל מן העמרים למטה סמוד לארץ ועשה חלל כשעור
סכה, והסכך נמצא עשוי ועומד מאליו, והתורה אמרה תעשה ולא מן
העשוי. אבל אם היה בו חלל טפח **לו** במשך שבעה, עשוי לשם סכך,
וחטט בו עד שהגביה את החלל לשעור גבה עשרה **לז**, [אין זו היא
עשיתו, שהרי אינו מתקן אלא הדפנות, ובדפנות לא אמרינן תעשה ולא
מן העשוי, והרי היא כסכה פחותה מעשרה וחקק בה להשלימה
לעשרה]: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט לא המקרה כו'. כמו שאנו עושין שמסדרין כלונסות תחלה
בסכך ונותנין פסל עליהן. רש"י: לב בארכות. לשון הרמב"ם בארכות
בבב"ת. ועין תוספות יום טוב: **לג** מוקי לה בגמרא בארכה ושתי כרעים:
לד כן כתב הרמב"ם. ותימה דבמשנה ח' פרק קמא דערובין כתבו דפרוץ
כעומד מתר, ושם כתב הרמב"ם שכן בכל התורה. ותרץ המגיד [פרק ח'] דכיון
דסכך פסול כפרוץ נחשב, הלכך גבי סכה בעינן שיהיה הכשר טפי פורתא,
דאי לא מאחר דכפרוץ הוא הו"א ליה למטה חמשה מרבה, דזוזא מלעיל
כו'. ועין תוספות יום טוב בשם הבית יוסף: **לה כשרה.** וכשאין בהן בסכך
הפסול כשעור הנזכר בפרוש הר"ב במשנה י', דפסלי בכך: **לז** דאהל הוא.
וכשעשה לשם סכה או צל. הר"ן: **לז** וכשחוטט בו מלמטה למעלה עד
שיגביה כו'. רש"י. ואין להקשות דהרי הסכך דמעקרא נטל וליתייה, וסכך

דְּהַשְׁתָּא אֵית בֵּיה תַעֲשֶׂה וְלֹא מִן הָעֲשׂוּי, דְּכָל דְּבִהְדִּי סִכְכָּה אֶפְלוּ סְמִיךְ טוּבָא
סִכְכָּה הָוִי, אֶלָּא דְּהַשְׁתָּא קָלִיש לִיה מְלַמְטָה, הִלְכָּךְ שְׁפִיר דְּמִי. הָר"ן : (עיקר
תוי"ט).

רמב"ם המקרה סוכתו בשפודין או בארוכות המטה כו': אין ראוי לסכך
בשפודים לפי שאינן גדולי קרקע וארוכות המטה כלים ומקבלין טומאה.
ואמר כמותן רוצה בו כיוצא בהן בקרוב ולא בדיוק כי העיקר אצלנו כי
כשהסוכה פרוץ כעומד שהיא פסולה ואלו השפודים כמו כן כל סכך פסול
נחשוב אותו כפרוץ ולפיכך צריך שיהיה חלל ביניהן יותר מעט מהם כדי
שימלא אותו חלל שביניהם סכך כשר ואז תהיה כשרה מפני שהעומד
מרובה על הפרוץ: ומה שאמרנו כי החוטט בגדיש אינה סוכה מן העיקר
שזכרתי לך תעשה ולא מן העשוי וכשפרץ בגדיש העומרים סוכה אין ספק
כי גג אותה סוכה לא נתכוון הגודש בשעת גדישת אותן העומרים להיותם
סוכה ולפיכך אם היה בגדיש חלל טפח במשך שבעה ונעשה לשם סוכה
בתחלה והשלים עליו שיעור סוכה אחר גדישת העומרים הרי זו כשרה:
(רמב"ם)

פרק א - משנה ט

הַמְשַׁלְשֵׁל דְּפָנוֹת מְלַמְעָלָה לְמַטָּה, אִם גְּבוּהָ מִן
הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טַפְחִים, פְּסוּלָה. מְלַמְטָה
לְמַעְלָה, אִם גְּבוּהָ מִן הָאָרֶץ עֶשְׂרֵה טַפְחִים,
כְּשֶׁרָה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, כָּשִׁם שֶׁמְלַמְטָה
לְמַעְלָה עֶשְׂרֵה טַפְחִים, כֹּךְ מְלַמְעָלָה לְמַטָּה
עֶשְׂרֵה טַפְחִים. הִרְחִיק אֶת הַסִּכּוּךְ מִן הַדְּפָנוֹת
שְׁלֹשָׁה טַפְחִים, פְּסוּלָה:

ר"ע מברטנורה הַמְשַׁלְשֵׁל. מוֹרִיד. שֶׁהִתְחִיל לְאַרְגּ הַדְּפָנוֹת סָמוּךְ לַסִּכּוּךְ
וְאוֹרֵג וּבֹא כָּלפִי מַטָּה: שְׁלֹשָׁה טַפְחִים פְּסוּלָה. הֵינּוּ שְׁעוֹר שֶׁיִּזְדַּקֵּר הַגָּדִי
בְּבֵת אַחַת וַיִּכְנֹס, דְּאֶמְרֵן דְּבִכְהֵאִי גִּוְנָא אֵינָה מְחַצָּה: פִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ
לְעֶשְׂרֵה כְּשֶׁרָה. וְאֶפְלוּ אֵינֶן מְגִיעוֹת לַסִּכּוּךְ וּמִפְלָגוֹת מִפְּנֵי הַרְבֵּה: רַבִּי

יוסי אומר כִּשְׁם שְׁמִלְמָטָה לְמַעַלָּה. דִּיּוּ בְּאַרְיַגַּת עֶשְׂרֶה : כֶּךָ מְלַמְעָלָה לְמָטָה. וְאַפְלוּ גְבוּהוֹת מִן הָאָרֶץ הָרִבָּה. דְּסִבֵּר מַחְצָה תְּלוּיָה מִתְּתָרַת. וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי יוֹסִי : הִרְחִיק אֶת הַסִּכּוּךְ. לָאוּ בְּגִבָּה קָאָמַר, אֶלָּא בְּרַחֲב, שֶׁהֵנִיחַ אֲוִיר בֵּין דְּפִן לְסִכּוּךְ, בְּאַרְךָ הַסִּכָּה אוֹ בְּרַחְבָּה : (ר"ע מברטנורה).

רמב"ם המשלשל דפנות מלמעלה למטה כו': הרחיק את הסיכוך מן הדפנות ג' טפחים פסולה: גובה הסוכה אין ראוי שיהיה פחות מ"י טפחים כמו שזכרנו ור' יוסי סובר כי מחיצה תלויה מתרת ולפיכך אומר כי כשהדופן הוא לבד בגג ויש בו ד' טפחים אפי' יהיה בינו ובין הארץ יותר מג' טפחים שהוא כשר. ואין הלכה כר' יוסי: (רמב"ם)

פרק א - משנה י

בֵּית שְׁנִפְחַת וְסִכּוּךְ עַל גִּבּוֹ, אִם יֵשׁ מִן הַכֶּתֶל לְסִכּוּךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, פְּסוּלָה. וְכֵן חָצֵר שֶׁהִיא מְקַפֶּת אַכְסְדָּרָה. סִכָּה גְדוּלָּה, שֶׁהִקִּיפוּהָ **{מא}** בְּדָבָר שֶׁאִין מְסַכְכִּים בּוֹ, אִם יֵשׁ תַּחְתּוֹתָיו אַרְבַּע אַמּוֹת, פְּסוּלָה :

ר"ע מברטנורה בֵּית שְׁנִפְחַת. גָּגוּ בְּאַמְצָעוֹ, וְהַדְּפָנוֹת רְחוּקוֹת מִן הַסִּכּוּךְ כְּשֶׁר : אִם יֵשׁ מִן הַכֶּתֶל לְסִכּוּךְ כְּשֶׁר אַרְבַּע אַמּוֹת פְּסוּלָה. פְּחוֹת מְכָאן כְּשֶׁרָה. דִּהְלָכָה לְמִשָּׁה מְסִינִי דְּאָמְרִינָן דְּפִן עֶקוּמָה עַד אַרְבַּע אַמּוֹת, וְרוֹאִים תִּקְרַת הַבֵּית כְּאֵלּוּ נֶעְקַם רֹאשׁ הַדְּפִן וּבָא עַד הַסִּכּוּךְ הַכְּשֶׁר **{לח}**. וְלֹא יִישֹׁן תַּחְתֶּיהָ **{לט}** : וְכֵן בְּחָצֵר שֶׁהִיא מְקַפֶּת אַכְסְדָּרָה. וְסִכּוּךְ בְּאֻיָּרָה שֶׁל חָצֵר, רְחוּק מִכֶּתֶלִי הָאֲכְסְדָּרָה. וְאֲכְסְדָּרָה הוּא מְקוֹם מְקַף מְשֻׁלָּשׁ מַחְצוֹת **{מ}** : סִכָּה גְדוּלָּה. כֹּל שֶׁאֵלּוּ יִנְטֵל הַסִּכּוּךְ פְּסוּל, יִשְׁאַר בָּהּ שִׁבְעָה טַפְחִים עַל שִׁבְעָה טַפְחִים סִכּוּךְ כְּשֶׁר, זֶה הִיא סִכָּה גְדוּלָּה : שֶׁהִקִּיפוּהָ בְּדָבָר שֶׁאִין מְסַכְכִּין בּוֹ. דְּוָקָא מִן הַצַּד אֲמַרְינָן שֶׁאִין סִכּוּךְ פְּסוּל פּוֹסֵל אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת, מִשּׁוּם טַעְמָא דְּדָפִן עֲקֻמָּה. אֲבָל בְּאַמְצָע הַסִּכָּה פּוֹסֵל בְּאַרְבַּעַת טַפְחִים. וְאֲוִיר שֶׁאִין שָׁם סִכּוּךְ כָּלֵל **{מב}** בֵּין בְּאַמְצָע בֵּין מִן הַצַּד, פּוֹסֵל בְּשִׁלְשָׁה טַפְחִים : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {לח} וְזֶה לְשׁוֹן רִשְׁיִי, רוֹאִין תִּקְרַת הַבַּיִת כְּאִלוּ הוּא הַדָּפֶן שֶׁנֶּעְקָם לְמַעַלָּה כּו': {לט} וְלֹא לְמִימָרָא דְּאֶפְלוּ בְּמִשְׁהוּ לֹא יִישָׁן תַּחְתָּיו. אֲלֵא אוּ בְּאַרְבָּעָה טַפְחִים לְדַעַת הַטּוֹר אוּ בְּשִׁלְשָׁה טַפְחִים לְדַעַת הָרֶאֱבִיד: {מ} כָּל חָצֵר שֶׁבְּגִמְרָא, לְפָנֵי הַבָּתִּים, וְהַבָּתִּים פְּתוּחִים לָהּ. וְחָצֵר זוֹ מְקַפֶּת בָּתִּים מִתּוֹכָהּ וּפְתוּחִין לָהּ סָבִיב מִשְׁלֹשׁ רוּחוֹתֶיהָ, וְלְפָנֵי הַבָּתִּים אֲכַסְדָּרָאוֹת סָבִיב, וְאֲכַסְדָּרָה פְּתוּחָהּ הִיא וְאִין לָהּ דָּפֶן לְצַד הַחָצֵר, וַיֵּשׁ עָלֶיהָ תִּקְרָה. וְזֶה סִכְךָ עַל גְּבִי כָּל אֲוִירָה שֶׁל כָּל חָצֵר שֶׁבְּאֶמְצַע הַקֹּף אֲכַסְדָּרָאוֹת, וְאִין דָּפֶן לְסִכָּהּ זוֹ אֲלֵא מִחֲצוֹת הַבָּתִּים הַמִּפְסִיקוֹת בֵּין בָּתִּים לְאֲכַסְדָּרָה, וְנִמְצָא תִּקְרַת הָאֲכַסְדָּרָה מִפְסָקֶת סָבִיב בֵּין סִכְךָ לְדַפְנוֹת: {מא} שֶׁהַקִּיפּוּהָ. וְהַצְרִיכָא עֵין בְּגִמְרָא: {מב} בֵּין בְּגִדּוּלָהּ בֵּין בְּקִטְנָה קָאֻמֵּר. וְעֵין תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב: (עֵיקֶר תּוֹי"ט).

רמב"ם **בית שנפחת וסיכך על גביו כו':** גם זה עיקר גדול ראוי לשמרו כי כשיש מראש הדופן עד גג הסוכה פחות מד' אמות וביניהן בנין או סכך פסול נראה כאלו ראש הדופן עקום ומגיע בסכך הכשר וזה הענין שנאמר עליו דופן עקומה והיא הלכה למשה מסיני וסוכה גדולה היא שישאר באמצע הסוכה סכך כשר שיש בו ז' על ז' וכבר נתבאר לך כי דין דופן עקומה בארבע הרוחות. ואכסדרה הוא מקום לפני הבתים ומוקף מג' רוחותיו והביא אלו הג' הלכות ללמדך כי דופן עקומה דינו בו על איזה מין שיהיה מן הבתים שאותן הכתלים נבנו לבית או לחצר הבית שאותן הכתלים לא נתכוונו בהם שיהיו כתלים לתקרה שמקרים חצר הבית אבל נבנו לשמור הבית מן הדרך שהולכים בו רבים או בסוכה גדולה שמבדיל סכך פסול בין הדפנות ובין סכך כשר ושמור זה הלשון וזכרהו והוא אמרם סכך פסול מן הצד פוסל בארבע אמות ובאמצע פוסל בארבעה טפחים כמו שנתבאר בזה הפרק: (רמב"ם)

פרק א - משנה יא

הַעוֹשֶׂה סִכָּתוֹ כְּמִין צָרִיף, אוּ שֶׁסִּמְכָהּ לְכַתֵּל, רַבִּי אֶלְיעָזָר פּוֹסֵל, מִפְּנֵי שֶׁאִין לָהּ גֵּג, וְחֲכָמִים מְכַשִּׁירִין. מִחֲצָלַת קָנִים גְּדוּלָּה, עֲשָׂאָה לְשִׁכְיָבָה, מְקַבֶּלֶת טִמְאָה וְאִין מְסַכְכִּין בָּהּ.

לְסַכּוּךְ, מְסַכְכִּין בָּהּ וְאִינָה מְקַבֶּלֶת טַמְאָה.
רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אֹמֵר, אַחַת קִטְנָה וְאַחַת גְּדוֹלָה,
עֹשֶׂאָה לְשִׁכִּיבָה, מְקַבֶּלֶת טַמְאָה וְאִין מְסַכְכִּין
בָּהּ. לְסַכּוּךְ, מְסַכְכִּין בָּהּ וְאִינָה מְקַבֶּלֶת טַמְאָה
{מֵה} :

ר"ע מברטנורה או שסמכה. שְׁהֵטָה רֹאשֵׁי הַקְּנִים עַל הַפֶּתֶל וְהוֹלְכִים
בְּשִׁפּוּעַ לַמָּטָה לְאַרְץ: **מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהּ גִּג.** אֵינֶנּוּ נִכְרַם מֵהוּ גִּג וּמֵהוּ כֶּתֶל.
דֹּאֵהֶל מְשַׁפֵּעַ לָאוּ שְׁמִיָּה אֵהֶל אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ גִּג טַפַּח {מֵג}. וְהִלְכָה
כְּרַבִּי אֶלְיעֶזֶר {מֵד}: **מַחְצֵלֶת שֶׁל קְנִים וְכו'.** בְּמַחְצֵלֶת קִטְנָה כְּלִי עֲלֵמָא
לֹא פְּלִיגִי דְּסִתְמָא לְשִׁכִּיבָה וְאִין מְסַכְכִּין בָּהּ. כִּי פְּלִיגִי בְּגְדוֹלָה, תֵּנָא קִמָּא
סִבְר סִתְמָא גְּדוֹלָה לְסַכּוּךְ עֲבִידָא, וְסִתְמָא קִטְנָה לְשִׁכִּיבָה. וְהָכִי קֹאמֵר,
מַחְצֵלֶת גְּדוֹלָה סִתְמָא לְסַכּוּךְ, וְאִם פִּרְשׁ שֶׁעֹשֶׂאָה לְשִׁכִּיבָה, מְקַבֶּלֶת
טַמְאָה וְאִין מְסַכְכִּין בָּהּ. וְלִסְכּוּךְ, מְסַכְכִּים בָּהּ, הָכִי קֹאמֵר, וּמַחְצֵלֶת
קִטְנָה סִתְמָא לְשִׁכִּיבָה, וְאִם פִּרְשׁ שֶׁיֵּהֵא לְסַכּוּךְ מְסַכְכִּין בָּהּ: **רַבִּי אֶלְיעֶזֶר**
אֹמֵר אַחַת גְּדוֹלָה וְאַחַת קִטְנָה. סִתְמָן לְשִׁכִּיבָה. וְעֹשֶׂאָה לְשִׁכִּיבָה
דְּקֹאמֵר, כְּלוּמַר עֲשׂוּיֹת הֵן מִתְחַלְתֵּן סִתְמָא לְשִׁכִּיבָה, הִלְכָּךְ אִף הַגְּדוֹלָה
מְקַבֶּלֶת טַמְאָה וְאִין מְסַכְכִּין בָּהּ. וְאִם פִּרְשׁ שֶׁהִיא לְסַכּוּךְ מְסַכְכִּין בָּהּ.
וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי אֶלְיעֶזֶר: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {מֵג} דְּהִינוּ שֶׁהִגְבִּיָּה מִן הַקֶּרֶקַע טַפַּח, כִּיּוֹן שֵׁישׁ שְׁעוֹר אֵהֶל
בְּזִקִּיפָה הָיָא אֵהֶל. אִי נִמְי הֵהִיא דְּסַמְכָה לְכַתֵּל, שֶׁהִרְחִיק רֹאשׁ הַסְּמוּךְ לְכַתֵּל
טַפַּח מִהַפֶּתֶל. וְעַן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: {מֵד} מְשׁוּם דְּמַסִּיק בְּגִמְרָא דְּמִתְנִיתִין
יְחִידָאָה הִיא, דְּרַבִּי נִתֵּן שְׁנָאָה כָּךְ, וְאִיפְכָא הוּא, דְּרַבִּי אֶלְיעֶזֶר מְכַשִּׁיר
וְחֻכְמִים פּוֹסְלִים, וְקִימָא לֵן כְּחֻכְמִים: {מֵה} **וְאִינָה כו'.** דְּכִיּוֹן דְּלִסְכּוּךְ עֲבִידָא
אִינָה מְקַבֶּלֶת טַמְאָה אֶפְלוּ יִשְׁכַּב בָּהּ הִזְב, דְּכָל שְׁאוּמְרִים לוֹ עֲמִד וְנִעְשָׂה
מְלֹאכְתָּנוּ אֵינֶנּוּ מְקַבֵּל טַמְאָת מְשֻׁכָּב. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם העושה סוכתו כמין צריף כו': מחצלת קנים גדולה עשאה לשכיבה
כו': כִּמְיִן צִרִיף הוּא כִּמּוֹ זֹה הַצּוּרָה וְנִקְרָא בְּעִרְבֵי מִכְנִ"ס וְהִלְכָה כִּר"א
שִׁפְסֵל. וְאִם יֵשׁ לָהּ גִּג טַפַּח כִּזֹּה הַצּוּרָה [א] אִם הַכּוֹתֵל גְּבוּהַ טַפַּח כִּזֹּה הָרִי
הִיא כִּשְׂרָה. וּמַחְלוּקֶת ר"א וְחֻכְמִים בְּמַחְצֵלֶת כִּי תִ"ק סִבְר סִתְמָא מַחְצֵלֶת
קִטְנָה לְשִׁכִּיבָה וְסִתְמָא מַחְצֵלֶת גְּדוֹלָה לְסִיכּוּךְ וּלְפִיכָךְ אֹמֵר עֹשֶׂאָה לְשִׁכִּיבָה
מְקַבֶּלֶת טוּמְאָה עֲנִין זֶה כִּי סִתְמָא לְעוֹלָם לְסִיכּוּךְ עַד שִׁיתְבָּאָר שֶׁהִיא
לְשִׁכִּיבָה. וְאִמְרוּ לְסִיכּוּךְ מְסַכְכִּין בָּהּ הוּא בְּמַחְצֵלֶת קִטְנָה שִׁתְמָא לְעוֹלָם
לְשִׁכִּיבָה עַד שִׁיתְבָּאָר שֶׁהִיא לְסִיכּוּךְ וְר"א אֹמֵר סִתְמָא גְּדוֹלָה נִמְי לְשִׁכִּיבָה
עַד שִׁיתְבָּאָר שֶׁהִיא לְסִיכּוּךְ וְאִין הִלְכָה כִּר"א: (רמב"ם)

פרק ב - משנה א

הַיֵּשׁוּן תַּחַת הַמָּטָה בַּסֵּכָה, לֹא יֵצֵא יָדָיו חוּבָתוֹ.
אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, נוֹהֲגִין הֵינּוּ, שֶׁהֵינּוּ יֵשְׁנִים
תַּחַת הַמָּטָה בְּפָנֵי הַזִּקְנִים, וְלֹא אָמְרוּ לָנוּ דָּבָר.
אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מַעֲשֵׂה בְטָבִי עֲבָדוֹ שֶׁל רַבִּן
גַּמְלִיאֵל שֶׁהָיָה יֹשֵׁן תַּחַת הַמָּטָה, וְאָמַר לָהּ
רַבִּן גַּמְלִיאֵל לַזִּקְנִים, רְאִיתֶם טָבִי עֲבָדִי, שֶׁהוּא
תֹלְמִיד חָכָם וְיוֹדֵעַ שֶׁעֲבָדִים פְּטוּרִין מִן הַסֵּכָה,
לְפִיכָךְ יֹשֵׁן הוּא תַּחַת הַמָּטָה. וּלְפִי דִרְכָּנוּ
לְמַדְנוּ, שֶׁהַיֵּשׁוּן תַּחַת הַמָּטָה, לֹא יֵצֵא יָדָיו
חוּבָתוֹ:

ר"ע מברטנורה הַיֵּשׁוּן. לֹא יֵצֵא יָדָיו חוּבָתוֹ. וּבִלְבָד שֶׁתִּהְיֶה הַמָּטָה גְבוּהָה
עֲשָׂרָה טַפְחִים, דָּאִזּוּ הִיא חֲשׂוּבָה אֲהֵל **[א]**, וְנִמְצָא אֲהֵל מִפְּסִיק בֵּינוֹ לְבֵין
הַסֵּכָה. וְעַקֵּר מִצְוַת סֵכָה אֲכִילָה שְׂתִיָּה שִׁנָּה: **נוהגים הֵינּוּ כו'.** דְּקִסְבֵּר
לֹא אֲתִי אֲהֵל עֲרָאִי וּמִבְטָל אֲהֵל קָבֵעַ **[ב]**. וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה:
עֲבָדִים פְּטוּרִים מִן הַסֵּכָה. דְּמִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גִּרְמָא נָשִׁים פְּטוּרוֹת,
וְכָל מִצְוָה שֶׁהָאִשָּׁה חִיבָתָהּ בָּהּ עֲבָד חִיבָהּ בָּהּ **[ג]**: וּלְפִי דִרְכָּנוּ לְמַדְנוּ. אֵף עַל

פי שלא אמר אלא לשיחת חלין בעלמא, שהיה משתבח בעבדו, למדנו שהישן תחת המטה כו' : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {א} פרוש לבטל אהל הסכה שעליה, אף על פי שיש לה גג טפח, צריך גם כן שתהיה גבוהה עשרה : **{ב}** דרבי יהודה לטעמיה אגיל דסבירא ליה דסכה דירת קבע בעינן. גמרא : **{ג}** כלומר וכל מצוה שאין נשים כו', והכי סיומא דמימרא בגמרא דחגיגה : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם הישן תחת המטה בסוכה לא יצא כו' : וצריך שיהיה גובה המטה י"ט שהוא שיעור סוכה ותהיה כסוכה בתוך סוכה. ואין הלכה כר' יהודה : (רמב"ם)

פרק ב - משנה ב

הסומך סכתו בכרעי **{ד}** המטה, כשרה. רבי יהודה אומר, אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה, פסולה. סכה המדבללת, ושצלתה מרבה **{ז}** מחמתה, כשרה. המעבה כמין בית, אף על פי שאין הכוכבים נראים מתוכה, כשרה :

ר"ע מברטנורה רבי יהודה אומר אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה פסולה. רבי יהודה לטעמיה דאמר סכה דירת קבע בעינן. ואין הלכה כרבי יהודה : **מדבללת**. שלא השכיב הקנים יחד זה אצל זה **{ה}**, אלא קנה עולה וקנה יורד, ומתוך כך חמתה מרבה מצלתה, ואשמעינן מתניתין דאמרין רואים פאלו היו משכבים בשוה, ואם אז צלתה מרבה כשרה **{ו}** : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ד} הסומך כו'. פרש רש"י מטה שלמה. [וכתב] הר"ן [פרש רש"י] שהסכה סמוכה על כרעי המטה, וכשהמטה מטלטלת הסכה מטלטלת עמה. ובהכי מחלק בין מתניתין דהכא למתניתין דלקמן בראש העגלה, וכתב דהתם לדברי הכל שנויה, דהתם קרקע הסכה נשאר לעולם אחד בעצמו,

מה שאין כן הכא שקרקע הסכה משתנה, לפי שהוא קרקע עולם ואינו על גבי המטה. ועין תוספות יום טוב: (ה) ופרשו בגמרא מאי מדבילת, מבילת: (ו) והקשה בטור סימן תרל"א, שאי אפשר להכשיר סכה שחממה מרבה מצלתה, שהרי קנים שאין ביניהם שלשה חשובין כסתום, ואפלו הכי לא חשיבי להכשיר בסכך, אם לא שנאמר כיון שיש כאן צל מרבה כשהשמש עומד באמצע השמים רק כשנוטה לצדדיו אז החמה מרבה, קרינן ביה שפיר צלתה מרבה מחממה, וכן דעת ר"י בתוספות: (ז) מרבה. הא כי הדדי פסולה, דהכא אלמעלה קאי, וריש פרק קמא אדלמטה, כדמפרש בגמרא: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם הסומך סוכתו בכרעי המטה כשרה כו': סוכה המדובללת ושצלתה מרובה כו': רבי יהודה סבר סוכה דירת קבע בעינן וכבר קדם לך דעתו ולפיכך הוא מצריך שתהיה יכולה לעמוד בפני עצמה. המדובללת הוא שיהיה גג שלה אינו שוה כמו שביארנו אלא קנה עולה וקנה יורד. ואין הלכה כר' יהודה: (רמב"ם)

פרק ב - משנה ג

העושה סכתו בראש העגלה או בראש הספינה, כשרה, ועולין לה ביום טוב. בראש האילן או על גבי גמל, כשרה, ואין עולין לה ביום טוב. שתים באילן ואחת בידי אדם, או שתים בידי אדם ואחת באילן, כשרה, ואין עולין לה ביום טוב. שלש בידי אדם ואחת באילן, כשרה, ועולין לה ביום טוב. זה הכלל (יא), כל שנטל האילן ויכולה לעמוד בפני עצמה, כשרה, ועולין לה ביום טוב:

ר"ע מברטנורה בראש העגלה. אף על גב דמטלטלה ולא קביעי: **בראש הספינה.** שבים, שהרוח שולטת שם ועוקרתה: **כשרה.** דדירה קרינא ביה **{ח}**. והוא שתהא יכולה לעמד ברוח מצויה של יבשה: **ועולין לה ביום טוב.** אידי דבעי למתני סיפא אין עולין, תנא רישא עולין: **בראש האילן.** תקן מושבו בראשו **{ט}** ועשה שם מחצות וספד: **כשרה.** בחלו של מועד: **ואין עולין לה ביום טוב.** דגזיר רבנן דאין עולין באילן **{י}** ואין משתמשין בו, שמא יתלש: **שתיים באילן.** סמך קרקע הספה רבה באילן, ועשה סביבה בראש האילן שתי דפנות, ואחת עשה בידי אדם בארץ, וסמך קרקעית הספה באמצע הדפן שעשה בארץ, והגביה הדפן ממנה ומעלה עשרה: **או שתיים בידי אדם ואחת באילן.** הואיל ואם ינטל תפל קרקעית הספה, שאין יכולה לעמד בסמיכת שתיים שבארץ, אין עולין לה ביום טוב, דמשתמש באילן: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ח} דדירת עראי סגי ביה. רש"י: **{ט}** ונמצא כשהולך בספה משתמש באילן. תוספות: **{י}** וכן על גבי בהמה, משנה ב' פרק ה' דביצה: **{יא}** זה הכלל. לאתויי שאם אותן דפנות שהן בידי אדם אינן סמוכות, כגון שעומדות מזרח ומערב או צפון ודרום, ויכול לסמך סככה באותן דפנות עד שאם ינטל האילן הספה יכולה לעמד, עולין לה ביום טוב. הר"ן: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם העושה סוכתו בראש העגלה כו': בראש הספינה כשרה ובתנאי שתהיה זו הסוכה חזקה כל כך שלא יהפכנה הרוח המצויה תמיד ביבשה מבלי הכרח. ועוד יתבאר לך כי מכלל הדברים האסורים ביו"ט אין עולין באילן ואין רוכבין על גבי בהמה: (רמב"ם)

פרק ב - משנה ד

העושה סכתו בין האילנות **{יב}**, והאילנות דפנות לה, כשרה. שלוחי מצוה פטורין מן הספה. חולין ומשמייהן פטורין מן הספה. אוכלין ושותין עראי חוץ לספה:

ר"ע מברטנורה **וְהָאֵילָנוֹת דְּפָנוֹת לָהּ כְּשֶׁרָהּ**. וְהוּא שְׁהֵאֵילָנוֹת עָבִים וְחֻזְקִים וְלֹא אֶזְלִי וְאֶתּוֹ בְּרוּחַ מְצוּיָהּ. וְצָרִיד נָמִי לְמִלְאוֹת בֵּין הָעֲנָפִים בְּתֵבָן וְקֵשׁ שֶׁלֹּא תִזְיֶזֶם הָרוּחַ **[יג]**, שֶׁכָּל מִחְצָה שְׁאִינָה יְכוּלָה לַעֲמֹד בְּרוּחַ מְצוּיָהּ אֵינָה מִחְצָה: **שְׁלֹחֵי מִצְוֶה פְטוּרִים**. שֶׁהָעוֹסֵק בְּמִצְוֶה פְטוּר מִן הַמִּצְוָה. וְלֹא בִלְבַד בְּשַׁעֲהַ שְׁעוֹסְקִין בְּמִצְוֶה פְטוּרִים, אֲלָא אֶפְלוּ בְּשַׁעֲהַ שְׁאִין עֲסוּקִים בָּהּ, כְּגוֹן הוֹלִיד לְהַקְבִּיל פָּנֵי רַבּוֹ אוֹ לְפָדְיוֹן שְׁבוּיִים, פְטוּר אִף בְּשַׁעֲת חֲנִיתוֹ **[יד]**: **חוֹלִין וּמִשְׁמִשֵּׁהוּ פְטוּרִים**. וְאֶפְלוּ בְּחָלִי כָּל דָּהוּ. וְהָאִי דְשָׁרִי לְבַטֵּל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה מִפְּנֵי חָלִי כָּל דָּהוּ, וּמִצְטָעֵר מִפְּנֵי רֵיחַ רַע אוֹ מִפְּנֵי פִשְׁפֻּשִׁים וּפְרַעֲוֻשִׁים שֶׁהוּא פְטוּר, וְכֵן הוֹלְכֵי דְרָכִים **[טו]** וְשׁוֹמְרֵי גִנוֹת וּפְרֻדָּסִים דְּפֻטְרֵי לְהוּ רַבָּנָן מִן הַסֵּכָּה, טַעֲמָא הוּי מְשׁוּם דְּכֻתִּיב (ויקרא כג) בְּסֻכּוֹת תִּשְׁבּוּ, כְּעֵין תְּדוּרוֹ, וְכָל הֵיכָא דְאִית לִיה מִיּוֹדֵי שְׁמִפְּנֵי אוֹתוֹ דְּבֵר הִיָּה יוֹצֵא מִדִּירָתוֹ, יְכוּל נָמִי לַצָּאת מִסִּכְתּוֹ. אֲבָל הָעוֹשֶׂה סִכְתּוֹ מִתְחַלֶּה בְּמָקוֹם הָרָאוּי לְהַצְטָעֵר בְּאֶכִילָה אוֹ בְּשִׁינָה, כְּגוֹן בְּמָקוֹם שֶׁמִּתְיָרָא בּוֹ מִפְּנֵי לִסְטִים בְּשִׁינָה וְאִין מִתְיָרָא מִפְּנֵי הַגִּנְבִּים אוֹ לִסְטִים בְּאֶכִילָה, אֶפְלוּ בְּאֶכִילָה לֹא יֵצֵא יָדֵי חוּבְתוֹ בְּאוֹתָהּ סִכָּה, הוּאִיל וְאֵינָה רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת בּוֹ כָּל צְרָכָיו, אֶכִילָה וְשִׁתְיָה וְשִׁינָה, דְּהָא כְּעֵין תְּדוּרוֹ בְּעֵינָן **[טז]** וְהָא לֹא הוּי כְּעֵין דִּירָה: **אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים עֲרָאִי**. דְּבֵר מַעֲט לְהַסִּיר רַעְבוֹנוֹ, וְדַעְתּוֹ לְסַעֵד אַחֵר כֵּן: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[יב]** **בֵּין הָאֵילָנוֹת**. בְּאֶרֶץ, וְלֹא סִמְכָה עָלֶיהָ, אֲבָל הֵן דְּפִנּוֹתֶיהָ. רש"י: **[יג]** וּבְגִמְרָא, אִי הָכִי מֵאִי לְמִימְרָא, מֵהוּ דְתִימָא נִגְזֹר דְלִמָּא אֶתִּי לְאִשְׁתְּמוּשֵׁי בְּאֵילָן, כְּלוּמַר לְהִנִּיחַ שֵׁם כְּלִיו, קָא מְשַׁמֵּע לֵן: **[יד]** וְכֻתַּב הַמְּרָדְכִי מְשׁוּם דְּכֻשְׁנָחִים וַיִּשְׁנִים בְּלִילָה בְּהִנָּאָה יְכוּלִין לַעֲסֹק לְמַחֵר טָפִי, וְהוּי בְּכָלֵל הָעוֹסֵק בְּמִצְוָה. וּרְמ"א בְּסִימָן ל"ח כְּתֵב כָּל הָעוֹסֵק בְּמִצְוֶה פְטוּר מִמִּצְוָה אַחֲרֵת אִם צָרִיד לְטוֹרַח אַחֵר הָאֲחֵרֶת, אֲבָל אִם יְכוּל לַעֲשׂוֹת שְׁתֵּיהֶן כְּאַחַת בְּלֹא טֹרַח יַעֲשֶׂה שְׁתֵּיהֶן: **[טו]** הָכִי פְרוּשָׁא, אִם הוֹלְכִים בַּיּוֹם פְטוּרִים בַּיּוֹם וְחִיבִים בַּלַּיְלָה, וְאִם הוֹלְכִים בַּלַּיְלָה הוּא לְהַפֵּד. וְהָא קָא מְשַׁמֵּע לֵן שְׁאִם יֵשׁ לוֹ לָלֶכֶת בְּדֶרֶךְ וַיִּזְדַּע שְׁיִצְטָרֵךְ לְאָכֵל קֹדֶם שִׁימְצָא סִכָּה, אִין צָרִיד לְמַנַּע מִפְּנֵי זֶה. בֵּית יוֹסֵף: **[טז]** גִּמְרָא. וְטַעֲמָא נִרְאֶה לִי דְדָרִישׁ דְּהִנּוּ לִיה לְמַכְתֵּב בְּסֻכּוֹת תִּהְיוּ, אֲלָא תִשְׁבּוּ הֵינּוּ יְשִׁיבָה דְרָךְ עֲכוּב, וְהֵינּוּ כְּעֵין תְּדוּרוֹ. תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **הַעוֹשֶׂה סוּכָתוֹ בֵּין הָאֵילָנוֹת כו': שְׁלִיחֵי מִצְוֶה פְטוּרִין מִן הַסּוּכָה כו': מַעֲשֵׂה וְהִבִּיאוּ לוֹ לְרַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי לְטַעוֹם אֶת כו':** הָאֵילָנוֹת אִין רְאוּיּוֹת שִׁיחַ דְּפָנוֹת אִלָּא בְּשָׁנִי תְנַאֲמִים הָאֵחָד שִׁיחַ אוֹתָם הָאֵילָנוֹת בְּתַכְלִית הָעוֹבֵי וְהַחֲזוּק כַּדִּי שֶׁלֹּא תִנְיַעַם הָרוּחַ וַיִּטּוּ לְאֶרֶץ כְּאִשֶּׁר יִקְרָה לְעֲנָפִים הַדָּקִים וְהַשָּׁנִי שִׁימְלֵא רֹאשׁ הָאֵילָן וּבֵין עֲנָפִים בְּתֵבָן וְכִיּוּצָא בּוֹ כַּדִּי שְׁתַּתְקִיִּים וְלֹא יִנְיַעֲנוּ הָרוּחַ כִּי הָעִיקָר אֲצִלְנוּ מִחִיצָה שְׁאֵינָה יְכוּלָה לַעֲמוֹד בְּפָנֵי רוּחַ מְצוּיָהּ אֵינָה מִחִיצָה. וְעוֹד עִיקָר אַחֵר אֲצִלְנוּ הָעוֹסֵק בְּמִצְוֶה פְטוּר מִן הַמִּצְוָה. וְאָמַר חוֹלִין פְטוּרִין מִן הַסּוּכָה וְאִפִּי חוֹלִי קַל בִּיּוֹתֵר. וְאֶכִילֵת עֲרָאִי הוּא שִׁיאֲכַל אָדָם שִׁיעוֹר מוּעַט לֹא יַחֲשׁוּב עָלָיו לְסַעוּדָה אֲבָל אֲכָלוּ לְדַחוֹת תַּאוּתוֹ עַד שִׁיגְמוֹר סַעוּדָתוֹ אַח"כ וְזֶה הַמַּעֲשֵׂה הִבִּיאוּ לְלַמֵּד כִּי

המדקדק על עצמו ואינו אוכל ושותה דבר חוץ לסוכה ה"ז משובח אע"פ שאין בו חיוב : (רמב"ם)

פרק ב - משנה ה

מַעֲשֶׂה וְהִבִּיאוּ לוֹ לֶרְבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זָכָאי לְטַעוֹם **{יז}** אֶת הַתְּבַשִּׁיל, וּלְרְבֵּן גַּמְלִיאֵל שְׁתֵּי כוֹתְבוֹת וְדָלִי שֶׁל מִים, וְאָמְרוּ, הָעֵלּוּם לִסְכָּה. וְכִשְׁנַתְנוּ לוֹ לְרַבִּי צְדוֹק **{יח}** אָכַל **{יט}** פָּחוֹת מִכַּבִּיצָה, נָטְלוּ בַמֶּכֶה וְאָכְלוּ חוּץ לִסְכָּה, וְלֹא בִרְדָּא אַחֲרָיו **{כא}** :

ר"ע מברטנורה וְאָמְרוּ הָעֵלּוּם לִסְכָּה. וְלֹא מִן הַדִּין, אֲלֹא שֶׁהַחֲמִירוֹ עַל עֲצָמוֹ. וְשִׁמְעִינָן מִינָהּ שֶׁהַחֲמִיר עַל עֲצָמוֹ שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל אֶפְלוֹ אֲכִילַת עֲרָאִי חוּץ לִסְכָּה, הָרִי זֶה מְשַׁבַּח : **אָכַל פָּחוֹת מִכַּבִּיצָה** [נָטְלוּ בַמֶּכֶה]. מְשׁוּם נְטִילַת יָדַיִם **{כ}**, וּמְשׁוּם בְּרוּכֵי נֹטֵל פָּחוֹת מִכַּבִּיצָה. דָּאֵלוּ מְשׁוּם סְכָה הָא אֲמָרִינוּ אוֹכְלִים אֲכִילַת עֲרָאִי חוּץ לִסְכָּה וְאֶפְלוֹ יוֹתֵר מִכַּבִּיצָה : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {יז} מַעֲשֶׂה כו'. גִּמְרָא מַעֲשֶׂה לְסִתֵּר, חֲסוּרֵי מַחֲסָרָא וְהָכִי קִתְּנִי, אִם בָּא לְהַחֲמִיר עַל עֲצָמוֹ מַחֲמִיר וְלִית בֵּיהּ מְשׁוּם יוֹהָרָא, וּמַעֲשֶׂה נִמִּי וְהִבִּיאוּ לוֹ לֶרְבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זָכָאי וְכו' : **{יח} לְרַבִּי צְדוֹק.** קִתְּנִי מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי צְדוֹק שֶׁלֹּא הַחֲמִיר עַל עֲצָמוֹ, לוֹמֵר שֶׁאִם רָצָה תִּלְמִיד חָכֵם שֶׁלֹּא לְהַחֲמִיר עַל עֲצָמוֹ בְּכֶד רִשְׁאִי, וְלֹא הָיָה כְּמִי שֶׁאִינוֹ מְדַקְדָּק בַּמַּצּוֹת. הָרִי"ן : **{יט} אָכַל.** פֶּרֶשׁ רִשְׁיִי מֵאֲכָל, וְנִמְצָא בַּמִּקְרָא [בְּרֵאשִׁית מֵא] וְיִתֵּן אָכַל בְּעָרִים : **{כ} דְּרַבִּי צְדוֹק כִּהֵּן הָיָה וְהָיָה אוֹכֵל עַל טֹהַר תְּרוּמָה.** וְיָדַיִם שְׁנִיּוֹת הֵן וּפּוֹסְלוֹת אֶת הַתְּרוּמָה, וְאֶפְלוֹ פָּחוֹת מִכַּבִּיצָה מִקְבֵּל טִמְאָה. וְכַבִּיצָה לֹא מְשַׁתְּרִי בַמֶּכֶה, דְּחִישִׁינָן דְּלִמָּא נִגַּע, כְּדֵאִיתָא בְּפֶרֶק כָּל הַבֶּשֶׁר. תּוֹסֵפוֹת : **{כא} וְלֹא בִרְדָּא אַחֲרָיו.** דְּדָרִישׁ כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּמִשְׁנָה ב' פֶּרֶק ז' דְּבִרְכוֹת. אֲבָל לִפְנֵינוּ בְּכָל דְּהוּ בְּעֵי בְרוּכֵי, שְׁהָרִי נִהְיָה, וְאִסּוּר לְהִנּוּת מִן הָעוֹלָם הָיָה בְּלֹא בִרְכָה. רִשְׁיִי : (עִיקָר תוֹי"ט).

פרק ב - משנה ו

רבי אליעזר אומר, ארבע עשרה סעודות {כב} חייב אדם לאכול בספה, אחת ביום ואחת בלילה. וחכמים אומרים, אין לדבר קצבה, חוץ מלילי יום טוב ראשון של חג בלבד. ועוד אמר רבי אליעזר, מי שלא אכל לילי יום טוב הראשון, ישלים בלילי יום טוב האחרון. וחכמים אומרים, אין לדבר תשלומין, על זה נאמר (קהלת א) מעות לא יוכל לתקן, וחסרון לא יוכל להמנות:

ר"ע מברטנורה ארבע עשרה סעודות. שתי סעודות בכל יום לשבעה הימים: אין לדבר קצבה. אם רצה לאכול לא יאכל חוץ לספה. רצה להתענות יתענה ואין נזקקין לו {כג}: חוץ מלילי יום טוב הראשון. דילפינן חמשה עשר חמשה עשר מחג המצות, מה אכילת מצה לילה הראשון חובה, מכאן ואילך רשות {כד}, אף ספה כן: ישלים בלילי יום טוב האחרון. בליל שמיני עצרת. ואין הלכה כרבי אליעזר בשתייהן: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כב} ארבע עשרה סעודות. מפרש בגמרא דאמר קרא בספוח תשבּו שבעת ימים, תשבּו כעין תדורו, מה דירה אחת ביום ואחת בלילה אף ספה כו'. ורבנן אמרי מה דירה אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל, אף ספה כו': {כג} ורצונו לומר מדין ספה אין כו', אבל ודאי דאסור להתענות ביום טוב, גם בחל המועד, ובשבת חייב בשלש סעודות: {כד} בפרק ערבי פסחים. דכתיב ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת, מה שביעי רשות שהרי יצא מהכלל ללמד שאכילת מצה האמור בו רשות, ולא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל פלו יצא. רש"י. ומיהו לילה הראשון פתיב בערב תאכלו מצות, הפתוב קבעו חובה. גמרא: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם רבי אליעזר אומר י"ד סעודות חייב כו': ר' אליעזר אומר כי מה שאמר הכתוב בסכת תשבו שבעת ימים יחייב האדם להשתמש בסוכה כמו שמשתמש בביתו תמיד אכילתו ביום ואכילתו בלילה. וחכמים למדים חמשה עשר בתשרי מחמשה עשר בניסן כמו שאכילת מצה בלבד לילה ראשונה מצוה ואח"כ אם רצה לאכול או לצום או לאכול פירות הרשות בידו כמו שביארנו במקומו כמו כן בסוכות. ומה שאמר ר' אליעזר ישלים רוצה לומר שיאכל מן הפירות פי שנים ממה שהוא רגיל לאכול מהם כל לילה ולילה אבל הלחם והבשר אין עולין לו לשתי סעודות. ואין הלכה כר' אליעזר: (רמב"ם)

פרק ב - משנה ז

מי שהיה ראשו ורבו **{כה}** בספה, ושלחנו בתוך הבית, בית שמאי פוסלין, ובית הלל מכשירין. אמרו להן בית הלל לבית שמאי, לא כך היה מעשה, שהלכו זקני בית שמאי וזקני בית הלל לבקר את רבי יוחנן בן החורני, ומצאוהו שהיה יושב ראשו ורבו בספה, ושלחנו בתוך הבית, ולא אמרו לו דבר. אמרו להן בית שמאי, משם ראיה **{כו}**, אף הם אמרו לו, אם כן היית נוהג, לא קימת מצות ספה **{כח}** מימך:

ר"ע מברטנורה בית שמאי פוסלין. והלכה בבית שמאי, בין בספה גדולה **{כו}** והוא יושב על פתח הספה ושלחנו בתוך הבית, בין בספה קטנה שאינה מחזקת ראשו ורבו ושלחנו, הכל אסור, גזרה שפא ימשך אחר שלחנו: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כה} ראשו ורבו. דרך סעודתם בהסבה היתה על מטות ומסבין על שמאלם, ואין אוכלים זקופים ויושבים כמונו, לפיכך הצריך לומר ראשו ורבו. **רש"י: {כו}** דהכי אסקינן בגמרא דף ג'. ואתמר התם הלכה צריכה שתהא מחזקת ראשו ורבו ושלחנו: **{כז}** משם ראיה. פרש רש"י בתמיה. ואפשר לפרש בניחותא ומאף הם אמרו לו הביאו ראיה, דומיא דסוף פרק ח' דשבת. ומיהו גם שם נוכל לפרש בתמיה: **{כח}** מצות ספה. ואף על גב דאינה אלא גזרה שמה נמשך כו', אפלו הכי אמרו לו שלא קים אפלו דאורייתא, כן כתבו התוספות. אבל הר"ן פרש שלא קימית וכו' פראוי וכמצות חכמים: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו כו': והלכה כבית שמאי: (רמב"ם)

פרק ב - משנה ח

נשים ועבדים וקטנים, פטורים מן הסכה. קטן **{לא}** שאינו צריך לאמו, חייב בסכה. מעשה **{לג}** וילדה כלתו של שמאי הזקן ופחת את המעזיבה וסכך על גבי המטה בשביל הקטן:

ר"ע מברטנורה נשים ועבדים וקטנים כו'. דאמר קרא (ויקרא כג) כל האזרח בישראל, להוציא את הנשים **{כט}**, דאף על גב דחייבות באכילת מצה ליל ראשון של פסח **{ל}** אין חייבות בסכה ליל ראשון של חג: קטן שאינו צריך לאמו. כל שניעור משנתו ואינו קורא אפא אפא הוי אין צריך לאמו וחייב ופחות מכאן פטור. וכן הלכה. ודוקא שקורא ושונה ואינו שותק עד שתבא אמו אליו הוא דנקרא צריך לאמו, אבל קורא פעם אחת ושותק לאו צריך לאמו הוא **{לב}**: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כט} בגמרא. ופרש רש"י דאי כתיב אזרח הוי משמע כל תולדות ישראל אנשים ונשים, וכתיב האזרח, מימן שבאזרחים, להוציא הנשים: **{ל}** כלומר ובמשנה ו' ילפינן לסכה בגזרה שנה ממצה, דאי לאו הכי קרא למה לי, דתפוק ליה דנשים פטורות דהוי מצות עשה שהזמן גרמא: **{לא}** קטן. בגמרא, מדרבנן, ואסמכוהי אקרא דכל האזרח, כל לרבות את

הַקִּטְנִים : **[לב]** קִשְׁוֹן דִּיּוּקִי אֶהְדָּדִי כּוֹי, וְלִשׁוֹן רִשְׁיִי כָּל שְׁנַעוֹר וְאֵינוֹ קוֹרָא
אִמָּא אִמָּא שְׁאֵינוֹ כְּרוּד אַחֲרֵיהּ לְקִרוֹת וְלִשְׁנוֹת עַד שֶׁתְּבֹא אֵלָיו, אָבֵל קוֹרָא
וְשׁוֹתֵק לֹא צָרִיד לְאִמּוֹ הוּא : **[לג]** מַעֲשֶׂה. בְּגִמְרָא מַעֲשֶׂה לְסִתֵּר, דִּהָא קִטּוֹן
צָרִיד לְאִמּוֹ הָוָה. חֲסוּרִי מַחֲסָרָא וְהָכִי קִתְּנִי וְשִׁמְאִי מַחֲמִיר וּמַעֲשֶׂה נִמִּי כּוֹי,
וְכֵתֵב הָרִ"ן דְּשִׁמְאִי מַחֲמִיר לְחַיֵּב בְּחִנּוּד אֶפְלוּ הַצָּרִיד לְאִמּוֹ, כִּיּוֹן דְּאֶפְשָׁר שְׁכּוֹן
הַדִּין בְּכָל הַמַּצּוֹת לְחַיְבוֹ בְּחִנּוּד כּוֹי, וְרַבְּנָן סָבְרִי דְּכִיּוֹן שְׁאִמּוֹ פְּטוּרָה אֵינוֹ
רְאוּי לְחִנּוּד סָפָה : (עֵיקָר תוֹי"ט).

רמב"ם נשים ועבדים וקטנים פטורין מן הסוכה כו': אמר הש"י כל
האזרח בישראל ישבו בסכות ובאה הקבלה כי זה להוציא נשים ועבדים
וקטנים. וקטן שא"צ לאמו הוא שאינו קורא לאמו בשעה שעומד משנתו
כמנהג נערים קטנים ואין הלכה כב"ש שהחמיר וחייב הסוכה לזכרים כולם
בכל השנים : (רמב"ם)

פרק ב - משנה ט

כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים אָדָם עוֹשֶׂה סִכְתּוֹ קִבֵּעַ וּבֵיתוֹ
עָרָאִי. יָרְדוּ גִשְׁמִים, מֵאִימָתִי מִתֵּר לְפָנוֹת **[לה]**,
מִשְׁתַּסְּרַח הַמִּקְפָּה. מְשָׁלוּ מְשָׁל, לָמָּה הַדָּבָר
דּוּמָה, לְעֶבֶד שֶׁבָּא לְמִזּוּג כּוֹס לְרַבּוֹ, וְשִׁפְדָּ לּוֹ
קִיתוֹן עַל פָּנָיו :

ר"ע מברטנורה סִכְתּוֹ קִבֵּעַ. שָׁאֵם יֵשׁ לוֹ כָּלִים נָאִים וּמַצָּעוֹת נָאוֹת, מַעֲלֵן
לְסָפָה **[לד]** : מִשְׁתַּסְּרַח הַמִּקְפָּה. מִשְׁתַּקְלָקֵל **[לו]** הַמִּקְפָּה. כָּל תַּבְּשִׁיל
שֶׁאֵינוֹ לֹא רֵד וְלֹא קָשָׁה אֶלָּא קְפוּי קְרוּי מִקְפָּה. וְרַב בְּנֵי אָדָם מוֹאָסִין
תַּבְּשִׁיל כָּזֶה, וּבִמְעַט מִים מִתְקַלְקֵל לְגִמְרִי. וּמִקְפָּה שֶׁל גְּרִיסִין שֶׁל פּוֹל
הִיא מִמֵּהֶרֶת לְהִתְקַלְקֵל בְּגִשְׁמִים יוֹתֵר מִשְׁאָר מִקְפּוֹת, וְאִם יָרְדוּ גִשְׁמִים
עַד שֶׁאֵלּוּ הָיָה לְפָנָיו מִקְפָּה שֶׁל גְּרִיסִין הִיָּתָה מִתְקַלְקֵלָת, מִתֵּר לְפָנוֹת
מִיד **[לז]** : וְשִׁפְדָּ לּוֹ. רַבּוֹ קִיתוֹן עַל פָּנָיו שֶׁל עֶבֶד, כְּלוֹמַר אִי אֶפְשִׁי
בְּשִׁמוּשָׁד. אֵף כָּאֵן גִּשְׁמִים הִלְלוּ מִרְאִין שֶׁאֵין הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַבֵּל
מַעֲשֵׂיהֶם בְּרָצוֹן : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {לד} בגמרא, ומסים נמי אוכל ושותה ומטיל בתוכה. וכתב הרמב"ם, וישים ביתו כמו בית השמוש וסכה כמו בית הדירה: **{לה}** מתר כו'. כתב הר"ן דכיון שהתחיל לאכל אינו מתר לפנות אלא משתסרח המקפה, כדי שלא יראה כמבעט בסכתו ויוצא. אבל אם לא התחיל להפנס בה, כל שמצטער מחמת גשמים פטור כי היכי דשרי מצטער משום ריח רע כו' זהו דעתי. אבל למעשה איני סומך על סברתי אחר שאין בזה ראיה ברוחה: **{לו}** סרוחה בלשונם הוא כמו הפסד. הרמב"ם. כלומר דאינו מלשון סרחון וריח רע. ונראה לי שהוא מלה ארמית, אשר הענה עבדך (שמואל ב יט) די סרח עבדך, ואנכי העויתי (שם כד) אנא סרחית. תוספות יום טוב: **{לז}** כן כתב הסמ"ג, ועין טור ובית יוסף. ובגני מוהר"א הראה לי בירושלמי, לא סוף דבר שתסרח, אלא אפלו כדי שתסרח. תוספות יום טוב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע כו': ענין קבע הוא עיקר ועמוד והוא שיעלה כליו הנאים לסוכה ויציע אותם בהצעה נאה וטובה שיש אצלו וישתדל לנאותה ויאכל וישתה בה וישן בה וישים ביתו כמו בית השימוש והסוכה כמו בית הדירה. וסרוחה בלשונם הוא כמו הפסד. ומקפה הוא המרק הקרוש והוקפה לפי שרוב בני אדם מואסין אותו ומעט מים מפסיד אותו וכתבו זה במקפה של גריסים והוא הפולים הנטחנים לפי שהתבשיל שנעשה מהם הוא נפסד מהר במים וירידת הגשמים בתחלת הסוכות רמז כי השם אינו מקבל מעשיהם ברצון: (רמב"ם)

ג

פרק

א

משנה

-

ג

פרק

לולב {א} הגזול והיבש {ג}, פסול. של אשרה ושל

עִיר הַנִּדְחָת, פָּסוּל. נִקְטָם {ו} רֹאשׁוֹ, נִפְרָצוּ
עָלָיו, פָּסוּל. נִפְרָדוּ {ח} עָלָיו, כָּשָׁר. רַבִּי יְהוּדָה
אוֹמֵר, יֶאֱגָדְנוּ {ט} מִלְמַעְלָה. צִנִּי {י} הַר הַבְּרָזֵל,
כָּשֵׁרוֹת. לוֹלֵב שֵׁשׁ בּוֹ שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים כָּדִי
לִנְעֹנֵעַ בּוֹ, כָּשָׁר :

ר"ע מברטנורה לולב הגזול פסול. דְּכָתִיב וּלְקַחְתֶּם לָכֶם, מִשְׁלָכְכֶם. וּלְאַחֵר
יֵאוּשׁ בְּעָלִים נָהִי דְשָׁלוּ הוּא שְׁקוּנָה אוֹתוֹ בִּיאוּשׁ, מִכָּל מְקוֹם הָיִי מִצֹּה
הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה {ב} : וְהִיבֵשׁ פָּסוּל. דְּבִכְלָהוּ בְּעִינֵן הָדָר {ד} וְלִיכָא : שֶׁל
אַשְׁרֵה. אֵילָן הַנֶּעֱבֵד : וְשֶׁל עִיר הַנִּדְחָת פָּסוּל. דְּלִשְׁרָפָה קָאִי. וְלוֹלֵב בְּעִי
שְׁעוֹר, וְהֵי כֵּיּוֹן דְּלִשְׁרָפָה קִימִי אֵין שְׁעוֹרָן קִים {ה} : נִקְטָם רֹאשׁוֹ פָּסוּל.
דְּלֵא הָיִי הָדָר : נִפְרָצוּ עָלָיו. וְאֵינֵן מִחֲבָרִין אֵלָּא עַל יְדֵי אֲגִידָה {ז} : נִפְרָדוּ
עָלָיו. מִחֲבָרִים הֵן בַּשְּׁדָרָה, אֵלָּא שְׁלִמַעְלָה הֵן נִפְרָדִין לְכָאן וּלְכָאן כְּעֻנְפֵי
אֵילָן : יֶאֱגָדְנוּ מִלְמַעְלָה. אִם נִפְרָדוּ עָלָיו יֶאֱגָדִם שְׂיֵהִיו עוֹלִים עִם הַשְּׁדָרָה
כָּשָׁר לוֹלְבִים. וְאֵין הִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה : צִנִּי הַר הַבְּרָזֵל. יֵשׁ דְּקָלִים
שְׁלוּלָבִין שְׁלָהוֹן עֲלֵיהֶן קִצְרִים מְאֹד וְאֵין עוֹלִין עַל אֶרֶץ הַשְּׁדָרָה. אִם הֵן
אַרְכִּין כָּל כֶּד עַד שְׂרֹאשׁוֹ שֶׁל זֶה מַגִּיעַ לְצַד עֶקְרוֹ שֶׁל זֶה כָּשֵׁרִים : כָּל לוֹלֵב
שֵׁשׁ בּוֹ שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים. כְּנֶגֶד אֶרֶץ הַהֶדֶס וְטַפַּח יוֹתֵר, כָּדִי לִנְעֹנֵעַ בּוֹ,
דְּלוֹלֵב בְּעִי לִנְעֻנְעֵי כְּדִלְקָמֹן : כָּדִי לִנְעֹנֵעַ בּוֹ. תִּנִּי, וְכָדִי לִנְעֹנֵעַ בּוֹ, דְּהֵינּוּ
טַפַּח יוֹתֵר עַל שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {א} לולב. הוּא כַּפֹּת תְּמָרִים שֶׁבַתוֹרָה, וְהֵן חֲרִיטוֹת שֶׁל דֶּקֶל כּוֹי.
וּלְפִי שֶׁהַלוֹלֵב נֶאֱגָד עִם הַהֶדֶס וְהָעֶרְבָה כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בַּמִּשְׁנָה ח' הִלְכָד מִפְּרֵשׁ
לְהוֹ בְּרִישָׁא כּוֹי וְאָף עַל גֵּב דְּפָרִי עֵץ הָדָר בְּרִישָׁא כְּתִיב, וְעוֹד דְּהָא מְבָרְכִין
אֶלוֹלֵב הוּאֵיל וּבְמִינוֹ גִּבְהַ מִכְּלָן, הִלְכָד נִמִּי אֶקְדִּים פְּרוּשִׁיָּה וְהָדָר מִפְּרֵשׁ לְהוֹ
כְּסֻדְרָן בְּכְתוּב. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב : {ב} שְׁנֵאֱמַר וְהִבְאַתֶּם גִּזוּל וְאֵת הַפֶּסַח
(מִלֵּאכִי א) גִּזוּל דּוּמְיָא דְּפֶסַח, מַה פֶּסַח דְּלִית לִיהַ תִּקְנֻתָא כּוֹי, בְּשִׁלְמָא לִפְנֵי
יֵאוּשׁ מִכָּם אָמַר רַחֲמֵנָא וְלֹא דִידִיָּה הוּא, אֵלָּא מִשּׁוּם דְּהָיִי מִצֹּה הַבָּאָה
בַּעֲבֵרָה. גְּמָרָא. וְאִם תֵּאמַר לְקָמֹן דְּפִסְלִין שֶׁל אַשְׁרֵה כּוֹי מִשּׁוּם דְּמִכְתֶּת
שְׁעוּרִיָּה, תִּפּוֹק לִיהַ מִשּׁוּם מִצֹּה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה. וְיֵשׁ לוֹמַר דְּלֵא דְּמִי לְגֻזֵּל
דְּמִחֲמַת עֲבֵרַת הַגִּזֵּל בָּאָה הַמִּצֹּה שְׂיוּצָא בָּהּ, אֲבָל הֵינִי אֶטוּ מִחֲמַת עֲבֵרָה
שְׁנַעֲשִׁית בּוֹ מִי נִפִּיק בִּיהַ. תּוֹסְפוֹת. וּמִדְּבָרֵי הַר"ב לְמַדְתִּי שְׁנוּיָא אַחֲרִינָא,
דְּהָא אֵיכָא לֹאקְשׁוּיִי, לָכֶם לָמָּה לִי, אֵלָּא עַל כְּרַחֲדָא מִשּׁוּם דְּמִצֹּה הַבָּאָה
בַּעֲבֵרָה מִדְּבָרֵי קִבְלָה יִלְפִינָן לֵה אֵיזְטְרִיד קָרָא דְּלָכֶם אֵיוֹם רֹאשׁוֹן
דְּמִדְּאוּרִיתָא הוּא. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב : {ג} וְהִיבֵשׁ. פְּרִשׁוֹ תּוֹסְפוֹת שְׂיֵהָ
נִפְרָד בְּצִפְרָן. וְהָרָאב"ד פִּרְשׁ מִשְׁיכְלָה מִרְאָה יִרְקוּת שְׁבּוֹ וְיִלְבִּינוּ פָּנָיו, וְכֵן
עָקֹר. טוֹר : {ד} מִשּׁוּם דְּמִקְשִׁינָן כְּלָהוּ לְאַתְרוּג, כֵּיּוֹן דְּבַחַד קָרָא כְּתִיבִי.
גְּמָרָא : {ה} בְּגְמָרָא. וְכְתִבּוֹ תּוֹסְפוֹת דְּנִקְטָה הָאִי טַעֲמָא כָּדִי לְפַסֵּל בְּיוֹם טוֹב
שְׁנִי, אֲבָל בְּרֹאשׁוֹן הָא כְּתִיב לָכֶם וְהָאִי לָא לָכֶם הוּא כֵּיּוֹן דְּלִשְׁרָפָה קָאִי : {ו}
נִקְטָם. פִּרְשׁ הָרָאב"ד שְׁנִקְטָם מִהָעֵלִין עַד שֶׁחֲסַר מַעַט מִהַשְּׁדָרָה. וּבַעַל

העטור כתב, לא שנקטמו קצת מהעליון העליונים, אלא שנקטמו שלשה עליון העליונים פרוש עד השדרה. והרא"ש פרש דברב קטימת העליון העליונים מיפסל: {ז} רצונו לומר שנעקרו לגמרי מהשדרה ואינם מחברים אלא על ידי אגידה. והראב"ד פרש שנחלקו העליון לשנים לארפן כדרך שעושין האמנים לעשות מהן קפות: {ח} נפרדו. דאף על גב דכתיב פפת ללמדך שיהא קפות, כיון שראוי לקפותו אין קפותו מעכבת בו, ולא קפיד קרא אלא על שאינו ראוי לקפותו. הר"ן: {ט} יאגדנו. הינו משום דבעינן קפות ממש ולא תלי בפלגתא דלולב צריך אגד, דהתם הינו לאגדו עם ההדס והערבה, והכא שיהיו עליו מחברים ולא פרוידין. הר"ן: {י} צני. דקלים קשים הגדלים בקהרים. הר"ן: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם לולב הגזול והיבש פסול כו': מצוה הבאה בעבירה אינה מצוה ולפיכך לולב הגזול ושל אשרה ושל עיר הנדחת פסול וזו האשרה היא שיהיה האילן הזה נעבד ועוד יתבארו חילוקי אלו האשרות בע"ז וכבר ידעת אמרו יתברך ולא ידבק בידך מאומה מן החרם. ואמרו יתברך פרי עץ הדר ובאה הקבלה כי כולם צריכין הדר ולפיכך נפסל לולב יבש לפי שאין לו הדר. נפרצו עליו הוא שישתברו עליו מגב הלולב שהם קבועות בו ויהיה (כמו זו הצורה). ונפרדו עליו הוא שיפרדו עליו קצתם מקצתם (כזו הצורה) ודעת ר' יהודה כי כל לולב צריך שיאגדו אותו כדי שיתקבצו עליו קיבוץ חזק ובמקום ידוע מא"י יש דקלים שבריא את הלולבים לשם הם ראש עלה של זה בצד עיקרו של זה ואינן מורכבות קצתם על קצתם כשאר הלולבים (כזו הצורה) והם נקראים ציני הר הברזל: ואמר ג' טפחים כדי לנענע אותם רוצה בו וכדי לנענע ענינו כדי שיאחזנו בידו וינענעו והוא שיעור טפח. ומן החיוב שלא יהיה הלולב פחות מד' טפחים ומן הטפחים שכל טפח מהם ד' אצבעות בגודל שהוא הבוהן והמדה תהיה מגב הלולב ומתחת עיקר השני עליו התאומים הם בראש הלולב. ואין הלכה כר"י: (רמב"ם)

פרק ג - משנה ב

הדס {יא} הגזול והיבש, פסול. של אשרה ושל עיר הנדחת, פסול. נקטם ראשו {יב}, נפרצו עליו או שיהיו ענביו מרבות מעליו, פסול. ואם מעטן, פשר. ואין ממעטין ביום טוב:

ר"ע מברטנורה **נקטם ראשו פסול.** ולית הלכתא כסתם מתניתין, אלא כרבי טרפון דאמר לקמן אפלו שלשתן קטומין כשרים: **ענביו.** פרי יש בו שדומה לענבים: **מרבות מעליו פסול.** לא שנו אלא שחרות או אדמות, אבל ירקות מינא דהדס הוא וכשר: **ואין ממעטין אותו ביום טוב.** דהנה ליה מתקן: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **(יא)** **הדס.** הוא עץ שעליו חופין את עצו, כגון שיהיו שלשה עליו או יותר על פן סמוכין זה לזה בעגול אחד. גמרא: **(יב)** **נקטם ראשו.** אף על גב דבלולב פרוש ראש העליון, הינו משום דבלולב לעולם העליון למעלה יוצאין מראש השדרה הלכך ראש העליון נקרא ראשו, אבל הדס וערבה אין העליון העליונים יוצאין מראש הבד אלא דפעמים ראש הבד הוא חלק, הלכך ראש דידהו הוא ראש הבד ולא ראש העליון, ואפלו אם עלה יוצא מראש הבד גם לא נקרא נקטם עד שיקטם ראש הבד. הרא"ש: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **הדס הגזול והיבש פסול כו':** ענביו הם הזרעים שיש בהן ובתנאי שיהיו אותן הגרעינין שחורים או אדומין אבל אם היו ירוקים אפי' היו יותר מן העלים כשר. ואמר נקטם ראשו פסול אינה הלכה. (רמב"ם)

פרק ג - משנה ג

ערבה (יג) **גזולה (יד)** **ויבשה, פסולה.** של אשרה ושל עיר הנדחת, פסולה. נקטם ראשה, נפרצו עליה, והצפצפה, פסולה **(טו)**. כמושה **(יז)**, ושנשרו מקצת **(יח)** עליה, ושל בעל, כשרה:

ר"ע מברטנורה **נקטם ראשה פסולה.** אף זו אינה הלכה **(טו)**: **צפצפה.** מין ערבה ועלה שלה עגל: **ושל בעל.** שגדלה בשדה ולא בנחל, כשרה. לא נאמר ערבי נחל אלא שדבר הכתוב בהנה **(יט)**: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **(יג)** **ערבה.** הוא מין ידוע הנקרא ערבי נחל על שם ההנה שגדל על נחל, וסימניו נתפרשו, שעלה שלו משוך כנחל ופיו חלק וקנה שלו אדם: **(יד)** **גזולה כו'.** כמו בלולב. והא דתני לה במתניתין ארבעה פבי ולא עריב ותני להו, משום דיש בכל אחד ואחד מה שאין בחברו, הלכך אצטריכו

אַרְבַּעָה בָּבִי. רַשִׁי״י: {טו} וְהִטְעַם מִבָּאָר, לְפִי שֶׁכְּמוֹ דְּשִׁמְעִינוּ לְרַבִּי טַרְפוֹן בְּהֵדֵס, הוּא הִדִּין וְהוּא הִטְעַם בְּעֶרְבָה. תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב: {טז} וְהִצְפִּצָּה פְּסוּלָה. דְּכִתִּיב [יחזקאל יז] קַח עַל מַיִם רַבִּים צִפְצָפָה שְׁמוֹ. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲנִי אֶמְרָתִי שֶׁיְהִי יִשְׂרָאֵל לְפָנַי כְּקַח עַל מַיִם רַבִּים, מֵאִי נִיהוּ עֶרְבָה, וְהוּ שְׁמוֹ עֲצָמָם כְּצִפְצָפָה, אֶלְמָא גְרִיעוּתָא, דְּבִתּוּכָהּ כְּתִיב. גְּמָרָא: {יז} כְּמוֹשָׁה. הוּא הִדִּין לְשָׂאָר מִיָּנִין דְּכְמוּשִׁין כְּשָׂרִים, דְּהָא יָבֵשׁ תִּנּוֹן בָּהּ דְּפָסוּל, הָא כְּמוֹשׁ כְּשֶׁר, וְהָכִי אֵיתָא בְּגִמְרָא בְּהִדְיָא. אֵלָּא לְגַבֵּי עֶרְבָה אֵינְטְרִיד, סִלְקָא דְּעִתְדָּא אֲמִינָא כִּיּוֹן דְּכִתִּיב עֶרְבִי נָחַל, כְּמוֹשָׁה לֹא, קָא מְשַׁמַּע לוֹ. הֲרִי"ן: {יח} מְקַצֵּת. לְאִשְׁמְעִינוּ שֶׁנִּפְרָצוּ הִינוּ בָּרַב, וְגַבֵּי פְּסוּלָה נִקְטָא נִפְרָצָה מְשׁוּם דְּהָוִי בָּרַב, וְגַבֵּי מְעוּטָא שְׂנִיד לְשׁוֹן נִשְׂרוּ. הֲרִא"ש: {יט} כְּלוּמַר וּבְכָלֵל עֶרְבִי נָחַל הוּא, חוּץ מִצִּפְצָפָה דְּקָרָא מְעֻטָה בְּהִדְיָא: (עִיקָר תּוֹרִי"ט).

רמב"ם עֶרְבָה גְּזוּלָה וַיִּבְשָׁה פְּסוּלָה כו': שְׁמָא יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת כִּי עֶרְבָה אֵינָה בָּאָה אֵלָּא מִמָּקוֹם הַמַּיִם לְפִי שֶׁאִמַּר הַכְּתוּב עֶרְבִי נָחַל לֹא רָצָה אֵלָּא לַהֲדוּדֵי הַמַּיִן בְּאִיזָה הַמָּקוֹם שִׁיצְמַח. וְאִמְרוּ נִקְטָם רֹאשָׁה פְּסוּלָה אֵינָה הִלְכָה: (רמב"ם)

פֶּרֶק ג' - מִשְׁנָה ד

רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר, שְׁלֹשָׁה הֵדָסִים {כ} וּשְׁתֵּי עֶרְבוֹת {כא}, לוֹלֵב אֶחָד וְאֶתְרוֹג אֶחָד, אֶפְלוֹ שְׁנַיִם קְטוּמִים וְאֶחָד אֵינוֹ קְטוּם. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר, אֶפְלוֹ שְׁלֹשָׁתָן קְטוּמִים {כג}. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, כְּשֶׁם שְׁלוּלֵב אֶחָד וְאֶתְרוֹג אֶחָד, כֶּךָּ הֵדָס אֶחָד {כד} וְעֶרְבָה אֶחָת:

ר"ע מברטנורה אֶפְלוֹ שְׁנַיִם קְטוּמִין. אֶהֱדָסִים קָאִי. וּבְגִמְרָא פְּרִידָא אֵי קְטוּם פְּסוּל וְהוּא מִצְרִידָא שְׁלֹשָׁה לִיבְעֵי כְּלָהוּ שְׁלֵמִים, וְאֵי קְטוּם כְּשֶׁר לִיכְשֶׁר שְׁלֹשָׁתָן קְטוּמִים. וּמִסִּיק דְּחִזֹּר בּוֹ רַבִּי יִשְׁמַעֵאל מִתְחַלֵּת דְּבָרָיו שֶׁהִיא מִצְרִידָא שְׁלֹשָׁה הֵדָסִים וּמִכְשִׁיר אֶפְלוֹ שְׁנַיִם קְטוּמִין. וְהוּא הִדִּין אֵי

לא מִיָּתִי לָהּ כָּלִל, דְּקָטוּמִין כְּמֵאן דְּלִיתְנָהּ דְּמִי: **אַפְלוּ שְׁלִשְׁתָּן קָטוּמִין**. דְּלֵא בְּעֵי הָדָר בְּהַדֵּס **[כב]**. וְהִלְכָּה כְּרַבִּי טָרְפוֹן: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [כ] שְׁלֹשָׁה הַדָּסִים. דְּכִתִּיב עֲנֵף עֵץ עֵבֶת. וּפִרְשׁ רַש"י עֲנֵף חֵד עֵץ חֵד עֵבֶת חֵד: **[כא] שְׁתֵּי עֲרֵבוֹת**. יְלִיף מִדְּכִתִּיב עֲרֵבִי נֶחֱל, שְׁתֵּים: **[כב]** וְהָא דְּמַכְשִׁיר בְּהַדֵּס קָטוּם טָפִי מְלוּלָב וְעֲרֵבָה, מְשׁוּם דְּעֲנָפֵיו חוֹפִין אֶת עֲצֵיו וְאִין קְטִימָתוֹ נִרְאִית כָּל כָּד. רַבֵּנוּ יִשְׁעִיָּה זְכָרוֹנוֹ לְבָרְכָה: **[כג] שְׁלִשְׁתָּן קָטוּמִים**. אֲפֹשֶׁר דְּרַבִּי טָרְפוֹן בְּעֵי שְׁלֹשָׁה מִדְּאֹרִיתָא, אֵלֶּא דְּלֵא קָפִיד אֲקָטוּמִים. אוֹ אֲפֹשֶׁר דְּרַבִּי טָרְפוֹן לֹא נִקְט שְׁלֹשָׁה לְעִיכּוּבָא אֵלֶּא סָרְכָא דְּרַבִּי יִשְׁמַעֲלֵאל נִקְט, וְלֹא אֶתָּא אִיהוּ לְמִימַר אֵלֶּא שְׁאִין קְטִימָה פּוֹסְלָת. אֲבָל בְּמִנְיָנָא אֲפֹשֶׁר דְּסָבֵר כְּרַבִּי עֲקִיבָא דְּמַכְשִׁיר בְּהַדֵּס אֶחָד. הַר"ן: **[כד] הַדָּס אֶחָד**. שְׁאִינוּ קָטוּם קָאָמַר, וּמְשׁוּם הָכִי לֹא פָּרִישׁ לָהּ. וְהָכִי מוֹכַח בְּגִמְרָא, וְהִינוּ כְּחִזְרָה דְּרַבִּי יִשְׁמַעֲלֵאל, וְאִם כֵּן אֶפְתִּי פְּלִיגִי בְּלִכְתָּחָלָה כְּדִלְעִיל. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם ר' יִשְׁמַעֲלֵאל אֹמֵר ג' הַדָּסִים וּשְׁתֵּי עֲרֵבוֹת וְכו': דַּע כִּי שִׁיעוֹר עֲרֵבָה וְהַדָּס בְּאוֹרֵךְ ג' טַפְחִים מִן הַטַּפְחִים הַיְדוּעִים שֶׁהֵן ד' אֲצַבְעוֹת בְּגוּדֵל. וְהִלְכָה כְּר' יִשְׁמַעֲלֵאל וְכו' טָרְפוֹן: (רמב"ם)

פרק ג - משנה ה

אֶתְרוּג **[כה]** הַגָּזוּל וְהַיָּבֵשׁ, פָּסוּל. שֶׁל אֲשֶׁרָה וְשֶׁל עֵיר הַנִּדְחָת, פָּסוּל. שֶׁל עֶרְלָה, פָּסוּל. שֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה, פָּסוּל. שֶׁל תְּרוּמָה טְהוֹרָה **[כו]**, לֹא יֵטֵל, וְאִם נָטֵל, כָּשֵׁר. שֶׁל דִּמְאִי, בֵּית שִׁמְאִי פּוֹסְלִין, וּבֵית הֵלֵל מַכְשִׁירִין. שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנִי בִירוּשָׁלַיִם, לֹא יֵטֵל, וְאִם נָטֵל, כָּשֵׁר:

ר"ע מברטנורה שֶׁל עֶרְלָה וְשֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה פָּסוּל. דְּאָמַר קָרָא (ויקרא כג) וְלִקְחֶתֶם לָכֶם, שְׂיֵהִיָּה רָאוּי לָכֶם **[כו]**: וְאִם נָטֵל כָּשֵׁר. שְׁהָרִי יֵשׁ בָּהּ הַתֵּר אֲכִילָה **[כז]**: וּבֵית הֵלֵל מַכְשִׁירִין. דְּהָא חֲזִי לְעַנְיִים, כְּדִתְנֹן מֵאֲכִילִין אֶת

הַעֲנִיִּים דְּמָאֵי : בִּירוּשָׁלַיִם כּו'. אֲבָל חוּץ לִירוּשָׁלַיִם לֹא, דְּבַעֲיָנָן לָכֶם, שְׂיָהָא רָאוּי לָכֶם {כט} : (ר"ע מברטנורא).

עיקר תוי"ט {כה} אתרוג. שְׁנַאֲמַר פְּרִי עֵץ הָדָר. וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים הָדָר בְּאֵילָן מִשְׁנֶה לְשֹׁנָה. פֶּרֶשׁ רַש"י שֶׁהָאֶתְרוּג דָּר וְגִדָּל בְּאֵילָנוֹת שְׁתֵּים וְשֹׁלֶשׁ שָׁנִים, וְכִשְׁבָּאִין וְחוֹנְטִין שֶׁל עֶכְשָׁיו עֲדִין דְּאֶשְׁתַּקֵּד קִימֵי בֵּיהּ : {כו} אָף עַל גַּב דְּגַבֵּי תְרוּמָה טְמֵאָה דְּרָשִׁינוּ לָךְ שֶׁלָּךְ תִּהְיֶה לְהַסִּיק תַּחַת תְּבִשִּׁילָךְ, כִּינּוּ דְנִטְמָאֵת וְאַסְרָה הַכֶּתוּב שֶׁיֵּךְ לְדָרֵשׁ לָךְ דִּידִיָּה גַבֵּי שְׁאָר הַנְּאוֹת כָּמוֹ לָכֶם דְּלוּלָב דְּלֹא שִׁיךְ בֵּיהּ אֲכִילָה. תּוֹסֵפוֹת : {כז} תְּרוּמָה טְהוֹרָה. כָּמֵאן דְּאָמַר בְּגִמְרָא מִפְּנֵי שְׂמִכְשִׁיר לְקַבֵּל טְמֵאָה. הַרְמְב"ם. פֶּרֶשׁ רַש"י דְּאָמְרִינוּ בְּמִתְנִיתִין מְקַבֵּלֶת אִשָּׁה מִיַּד בְּנָה וּמִיַּד בַּעֲלָה וּמַחְזֶרֶת לְמִים, שֶׁהָיָה שׁוֹרִין הָאֲגָדָה כְּדִי שֶׁלֹּא יִיבָשׁוּ, וְכִשְׁנוֹגְעִין בְּאֶתְרוּג הַכֶּשֶׁר לְטְמֵאָה, וְאַסּוּר לְגָרֵם טְמֵאָה לְתְרוּמָה, דְּכֹתִיב מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמָתִי, אָמַר רַחֲמָנָא עֲשֵׂה לָהּ שְׁמוֹר : {כח} בְּגִמְרָא. וְזֶה לְשׁוֹן רַש"י, לִכְהֵן, וַיִּשְׂרָאֵל נָמִי נָפִיק בֵּיהּ אִם לְקַחָהּ מִכֵּהֵן, הוֹאִיל וַיְכּוֹל לְהֶאֱכִילוֹ לָבָן בֶּתוֹ כֵּהֵן. אֲבָל פְּדִיוֹן אֵין לוֹ לִהְיוֹת נֶתֶר לְאַכִּילַת יִשְׂרָאֵל. וְהָאוּמֵר כֵּן רָשָׁע הוּא : {כט} אִם כֵּן צָרִיךְ לְחַלֵּק בֵּין הֵיכָא שֶׁהַמְקוֹם מַעֲכָבְתוֹ מְלַאָּכֵל לְהֵיכָא דְּגִבְרָא לֹא חֲזִי, דִּהְיָ בְּתְרוּמָה וּדְמָאֵי פֶּרֶשׁוֹ דְּאָף עַל גַּב דְּלִידִידִיָּה לֹא חֲזִי הוֹאִיל וְחֲזִי לִכְהֵן וּלְעַנֵּי הָיוּ רָאוּי לָכֶם, וְהֵכָא דְּלִידִידִיָּה גּוֹפִיָּה חֲזִי בִירוּשָׁלַיִם וְאַפְלוּ הָכִי חוּץ לִירוּשָׁלַיִם פָּסוּל. וְעַיֵּן תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אתרוג הגזול והיבש פסול כו' : ערלה ותְרוּמָה טְמֵאָה הֵם מְכֻלָּל הַדְּבָרִים הַטְעוּנִין שְׂרִיפָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּזִרְעִים וּלְפִיכֵךְ הוּא פָּסוּל לְמֵאמַר הַש"י פְּרִי דְּאֵלוֹ אֵינָן רָאוּיִן לְאַכִּילָה בְּשׁוּם פְּנִים. וְהַעֲיָקָר אֲצִלְנוּ שְׁאִין מִבִּיאִין קִדְשִׁים לְטוֹמָאָה וְכִבֵּר נִשְׁנָה זֶה הַעֲיָקָר בְּמָה שְׁקָדָם : וְהַמֵּאֲכִלוֹת כּוֹלֵם אֵינָן מְקַבְּלוֹת טוֹמָאָה עַד שִׁיפּוֹל עֲלֵיהֶם אַחַת מִזֵּי מִשְׁקִין כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵרוּ אֵלוֹ הַעֲיָקָרִים וְעִנְפֵיהֶם בְּמִסְכַּת מִשְׁקִין וּלְפִיכֵךְ לֹא נִתִּיר לְכַתְחֵלָה שִׁיטוֹל אֶתְרוּג מִתְרוּמָה טְהוֹרָה וְשֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי שְׁמָא יִכְשִׁיר אוֹתָהּ לְטוֹמָאָה וּמָה שִׁיחַד וְאָמַר בִּירוּשָׁלַם לְפִי שֶׁמַּעֲשֵׂר שְׁנֵי אֵינּוּ רָאוּי לְאַכִּילָה אֲלֹא בִירוּשָׁלַם וְחוּץ לִירוּשָׁלַם יִפְדָּה כְּמוֹ שֶׁנִּבְאֵר בְּמִקּוּמוֹ וּמָה שֶׁהִתִּירוּ אֶתְרוּג שֶׁל דְּמָאֵי לְפִי שֶׁהִדְמָאֵי אוֹכְלִין אוֹתוֹ הַעֲנִיִּים כְּמוֹ שֶׁנִּבְאֵר בְּמִקּוּמוֹ וְאִם רָצָה לְהַקְדִּישׁ נִכְסָיו וַיְהִיָּה עֲנִי יִהְיֶה זֶה הָאֶתְרוּג שֶׁל דְּמָאֵי מוֹתֵר לוֹ לְאַכִּילָה וְכִיוֹן שִׁישׁ בּוֹ צַד הֵיתֵר שִׁיְהִיָּה רָאוּי לְאַכִּילָה מוֹתֵר לְבִרְךְ עֲלָיו : (רמב"ם)

פרק ג - משנה ו

עֲלֵתָה חֲזִזִית עַל רִבּוֹ, נִטְלָה פִּטְמָתוֹ, נִקְלָף, נִסְדָּק {לא}, נִקָּב וְחָסַר כָּל שְׁהוּא, פָּסוּל. עֲלֵתָה חֲזִזִית עַל מַעוּטוֹ {לג}, נִטַּל עֵקְצוֹ {לד}, נִקָּב וְלֹא חָסַר כָּל שְׁהוּא, כָּשֵׁר. אֶתְרוּג הַכּוֹשִׁי, פָּסוּל. וְהִירוֹק כְּכֶרֶתִי, רַבִּי מֵאִיר מִכְשִׁיר, וְרַבִּי יְהוּדָה פּוֹסֵל:

ר"ע מברטנורה **עֲלֵתָה חֲזִזִית**. כִּמּוֹן אֲבַעְבוּעוֹת דְּקוֹת {ל} : **עַל רִבּוֹ**. בְּמָקוֹם אֶחָד הוּא דִּבְעִינָן רִבּוֹ, אֲבָל בְּשָׁנִים אוֹ בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת אֶפְלוּ עַל מַעוּטוֹ פָּסוּל. וְעַל פִּטְמָתוֹ אֶפְלוּ כָּל שְׁהוּא פָּסוּל, שֶׁשֶּׁם הוּא נִרְאֶה יוֹתֵר מִבְּשָׂאָר מְקוֹמוֹת: **פִּטְמָתוֹ**. הִדָּד שֶׁבְּרָאשׁוֹ. כִּמּוֹ פִּטְמָא שֶׁל רִמּוֹן: **נִקְלָף פָּסוּל**. וְדוֹקָא שֶׁנִּקְלָף כָּלוּ, אֲבָל מִקְצָתוֹ כָּשֵׁר. וְאִית דְּאָמְרֵי אֵיפְכָא, נִקְלָף מִקְצָתוֹ פָּסוּל, דִּמְחִזִּי כִּמְנַמֵּר, אֲבָל נִקְלָף כָּלוּ כָּשֵׁר. וְהָאִי נִקְלָף לֹא שְׁהוּסָרָה הַקְּלָפָה עַד שֶׁנִּרְאֶה הַלְבָּנוּנִית שֶׁבְּתוֹכוֹ, דְּהָאִי הָיִי חָסַר וּפָסוּל, אֲלֹא שֶׁנִּקְלָף מִמֶּנּוּ גִלְד דִּק וּמִרְאֵהוּ יִרְק כְּאֶשֶׁר בְּתַחֲלָה: **נִקָּב**. נִקָּב מִפְּלֶשׁ מַעֲבָר אֶל עֵבֶר אֶפְלוּ בְּכָל שְׁהוּא פָּסוּל {לב}. וְשְׂאִינוּ מִפְּלֶשׁ וְאִינוּ חָסַר כְּלוּם, כְּגוֹן שֶׁתַּחֲב בּוֹ יִתַּד עֵבֶה, אִם הִנָּקֵב רָחֵב כְּאֶסֶר פָּסוּל, פָּחוֹת מִכָּאן כָּשֵׁר. וְהִינוּ נִקָּב וְלֹא חָסַר כָּל שְׁהוּא כָּשֵׁר דִּתְנִינָן לְקַמּוֹ, שְׂאִינוּ מִפְּלֶשׁ וְאִינוּ רָחֵב כְּאֶסֶר: **אֶתְרוּג הַכּוֹשִׁי**. שֶׁנֶּגְדֵל כָּאֵן וְהוּא שְׁחוּר, פָּסוּל. אֲבָל כּוֹשִׁי שֶׁנֶּגְדֵל בְּאַרְץ כּוֹשׁ אֹרְחִיָּה הוּא וְכָשֵׁר: **וְרַבִּי יְהוּדָה פּוֹסֵל**. וְהִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה. וְכָל הָיִי פָּסוּלִים בְּיוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן, אֲבָל בְּיוֹם טוֹב שְׁנִי {לה} עִם שְׂאֵר הַיָּמִים הַכֹּל כָּשֵׁר: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ל} זֶה לְשׁוֹן הַמַּגִּיד, חֲזִזִית הוּא כְּעִין גֶּרֶב הַנֶּעֱשֶׂה בְּאֶתְרוּג כְּדִמְתַּרְגֵּם [ויקרא כב] אוֹ יִלְפֹת אוֹ חֲזִזוֹ, וּפָסוּל מִפְּנֵי שְׂאִינוּ הָדָר: {לא} **נִסְדָּק**. יֵשׁ שֶׁפִּרְשׁוּ לְאַרְכּוֹ מִשְׁנֵי צִדָּדִין, וּמִיָּהוּ דוֹקָא מִלְמַטָּה, אֲבָל בְּחֻטְמוֹ אֶפְלוּ כָּל שְׁהוּא פָּסוּל, וְכִדְאָמְרֵינוּ בְּגִמְרָא גַּבִּי חֲזִזִית כּוּי. וְיֵשׁ מַחְמִירִין לְפָסֵל כָּל שְׁהוּא סְדוּק מִצַּד אֶחָד עַד חֲלָלוֹ אוֹ אֶפְלוּ אִינוּ מַגִּיעַ לְחֲלָלוֹ, כָּל שֶׁנִּסְדָּק רֵב הַקְּלָפָה הַחִיצוֹנָה הָעֵבֶה. הִר"ן: {לב} פְּרוּשׁ לְפִירוּשׁוֹ, אֶפְלוּ אִינוּ בְּכָאֶסֶר, וּבְכָל שְׁהוּא רְצוּנוֹ לומר כְּמוֹת שְׁהוּא, וְלֹא קָאִי אַחֲסָרוֹן כָּלָל, דְּהָא מְסִים דְּסִיפָא דִּתְנִן כָּשֵׁר מִיָּרֵי בְּאִינוּ מִפְּלֶשׁ וְאִינוּ רָחֵב כְּאֶסֶר. וְשַׁעִיר כְּאֶסֶר רְצוּנוֹ לומר בְּלֹא חֲסָרוֹן, וְקָאָמֵר דְּבְּאִינוּ מִפְּלֶשׁ וְאִינוּ רָחֵב כְּאֶסֶר הוּא דְּכָשֵׁר, הָא אֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ רָחֵב כְּאֶסֶר וְאִין בּוֹ חֲסָרוֹן אֲלֹא שְׁהוּא מִפְּלֶשׁ פָּסוּל. תוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב וְעִין עוֹד: {לג} **מַעוּטוֹ**. דוֹקָא בְּאֶחָד כָּשֵׁר, אֲבָל כְּשֶׁהֵם שְׁתֵּי חֲזִזוֹת בְּשָׁנֵי מְקוֹמוֹת אֵף עַל גֵּב דְּעַל מַעוּטוֹ הֵן פָּסוּל. הִר"ן: {לד} **עֵקְצוֹ**. פִּרְשׁ רִשְׁיִי זָנְבוֹ,

כְּמוֹ בְּעֶקְצֵי תַּנְאִיִּים [סְנִיחָדְרִין פָּרָק ה'] : **[לה]** וְטַעַמָּא דְּיוֹם טוֹב שְׁנֵי דִּינֵי כְּשָׁאָר הַיָּמִים, מְשֻׁם דְּבִקְיָאִינָן בְּקִבְעָא דִּינְרָחָא : (עֵיקָר תוֹי"ט).

רמב"ם **עלתה חזזית על רובו נטלה פטמתו נקלף כו' :** פטמתו הוא החד היוצא מעיקר האתרוג. אם היה הנקב מפולש אפי' במשהו פסול ואם אינו מפולש עד שיהיה כאיסר ואיסר רביעית המעה ומשקל האיסר ארבע שעורות. ואינו רוצה בנקלף שתהיה נקלפת ^[הקליפה] הירוקה עד שיראה הלבן כי זה נכלל באמרו חסר כל שהוא אבל רוצה לומר שנקלף ממנו גלד דק א' מאותו הגלד הירוק ובתנאי שיהיה נקלף כולו אבל אם נשאר ממנו דבר מועט שלא נקלף הרי הוא כשר. ואמר חסר כל שהוא פסול ביו"ט ראשון בלבד אבל בשאר הימים לא. ומה שאמרנו שהוא כשר כשעלתה חזזית על מיעוטו בשתי תנאים. הא' שתהיה חזזית א' במקום א' אבל אם היו שתיים בשני מקומות אפי' היו אותן המקומות כשיצטרפו מיעוט האתרוג פסול והתנאי הב' שלא תהיה החזזית בפטמתו כי כשיהיה שום שינוי בפטמתו ה"ז פסול והלכה כר' יהודה : (רמב"ם)

פרק ג - משנה ז

שְׁעוֹר אֶתְרוֹג הַקָּטָן, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, כְּאֶגוֹז.
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, כְּפִיֶּצָה. וּבִגְדוֹל, כְּדִי שְׂיֹאחֲזוּ
שְׁנַיִם **[לו]** בְּיָדוֹ אַחַת, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסִי
אוֹמֵר, אֶפְלוֹ אֶחָד **[לז]** בְּשֵׁתֵי יָדָיו :

ר"ע מברטנורה **רבי יהודה אומר כפיצה.** והלכה כרבי יהודה דפחות מכפיצה פסול : **רבי יוסי אומר אפלו בשתי ידיו.** והלכה כרבי יוסי : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תו"ט **[לו]** **שנים.** הכי גרס רש"י. ופרוש שני אתרוגים בידו אחת. וטעמא מפרש בגמרא דכיון דמצות לולב בימין ואתרוג בשמאל וזימנין דמחלפי ליה כו' ואתי להפכינהו מיד ליד ולאחז האתרוג והלולב בידו עד שיחליף, ואי הוי גדול יותר מדאי שמא יפל מידו ואתי לאפסולי שיארע בו נקב. והר"ן מקיים הגרסא במשניות ישנות, שניהם בידו אחת, כלומר הלולב והאתרוג, מטעם הנזכר : **[לז]** **אפלו אחד.** וטעמא דרבי יוסי לא חייש לדלקא

מפיוּדָּ לָהוּ. וּלְגֵרֶסֶת הָרִ"ן אֶפְלוּ בְּשֵׁתֵי יָדָיו כְּלוּמַר שְׂיֵאָחֻז שְׁנֵיהֶם בְּשֵׁתֵי יָדָיו
זֶה בְּיָדוֹ אַחַת וְזֶה בְּיָדוֹ אַחַת וְלֹא חָלִישׁ כּוֹי : (עִיקָר תּוֹי"ט).

רמב"ם **שיעור אתרוג הקטן ר' מאיר אומר כאגוז כו' :** הלכה כר' יהודה
באמרו כביצה וכו' יוסי באמרו אפי' בשתי ידיו : (רמב"ם)

פרק ג - משנה ח

אִין אוֹגְדִין אֶת הַלוּלָב אֶלָּא בְּמִינוֹ {לח}, דְּבָרֵי
רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, אֶפְלוּ בְּמִשְׁיָחָה
{לט}. אָמַר רַבִּי מֵאִיר, מַעֲשֶׂה בְּאַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַּיִם,
שֶׁהָיוּ אוֹגְדִין אֶת לוּלְבֵיהֶן בְּגִימוֹנוֹת שֶׁל זָהָב.
אָמְרוּ לוֹ, בְּמִינוֹ הָיוּ אוֹגְדִין אוֹתוֹ מִלְּמָטָה :

ר"ע מברטנורה **בְּגִימוֹנוֹת שֶׁל זָהָב.** חוֹטֵי זָהָב כְּפּוֹפִין כְּגִימוֹן, כְּמוֹ הַלְכוּף
כְּאַגְמוֹן (יִשְׁעִיָּה נח), וְסוֹבְבִין הָאֲגָדָה : בְּמִינוֹ הָיוּ אוֹגְדִין אוֹתוֹ מִלְּמָטָה.
לְקִיָּם מִצּוֹת אֲגָדָה. וְזֶה לָנוּי בְּעֶלְמָא הָנָה {מ}. וְרַבִּי יְהוּדָה לְטַעְמִיהָ דְּאָמַר
לוּלָב צָרִיךְ אֲגָדָה, הַלְכָּךְ אֵי אֲגִיד לִיהָ שְׁלֹא בְּמִינוֹ הָיוּ לָהּ חֲמִשָּׁה מִיָּנִין.
וְאַנּוּ קִיָּמָא לָן דְּלוּלָב אִין צָרִיךְ אֲגָדָה, הַלְכָּךְ בְּהָא הַלְכָּה כְּרַבִּי מֵאִיר : (ר"ע
מברטנורה).

עיקר תוי"ט {לח} **בְּמִינוֹ כו'.** פְּרוּשׁ לְאֲגָדָה עִם הַהֲדָס וְהָעֶרְבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ גַּבִּי
נִפְרְדּוּ עָלָיו. וְטַעְמִיהָ דְּרַבִּי יְהוּדָה מִפְּרֹשׁ בְּגִמְרָא דִּילִיף לְקִיָּחָה לְקִיָּחָה
מֵאֲגִדָּת אִזּוֹב כּוֹי, מֵהָ לְהֵלֶן אֲגִדָּה אֶף כָּאֵן אֲגִדָּה, הַלְכָּךְ בְּמִינוֹ דְּוָקָא, דְּאִי
לֹא הָכִי הָיוּ לָהּ חֲמִשָּׁה מִיָּנִין וְעוֹבֵר מִשּׁוּם בֵּל תּוֹסִיף : {לט} **בְּמִשְׁיָחָה.** כְּרַבְּנָן
דְּבִרְיֵיתָא דְּלִית לָהּ לְקִיָּחָה לְקִיָּחָה וְאִין צָרִיךְ אֲגָדָה. וְאָמְרִינָן בְּסִנְהֶדְרִין דִּף
פ"ח דְּאִי אִין צָרִיךְ אֲגָדָה לִית בֵּיהָ מִשּׁוּם בֵּל תּוֹסִיף, דְּאִינוּ חֲבוּרָה עִם הַשָּׂאָר,
וְהָרְאוּי לְמִצְוָה הִיא הַמִּצְוָה וְהָעֵדֶף כְּמִי שֶׁאִינוּ : {מ} נִמְצָא אֲגָדָה הָעֵלְיוֹן לָנוּי
בְּעֶלְמָא וְלֹא לְהַכְשִׁיר מִצְוָה, לְפִיכָךְ אִינוּ תּוֹסֶפֶת לַעֲבֹר עַל בֵּל תּוֹסִיף. רִשְׁי"י :
(עִיקָר תּוֹי"ט).

רמב"ם אין אוגדין את הלולב אלא במינו דברי ר' יהודה כו': והיכן היו מנענעין בהודו לה' תחלה וסוף כו': מי שבא בדרך ולא היה בידו לולב כו': מי שהיה עבד או אשה או קטן מקרין אותו כו': למה שאמר בתחלת הפרק כדי לנענע שהודיעך כי מצותו הנענוע הודיעך היכן מנענעים וצורת זה הנענוע מוליך ומביא מעלה ומוריד והלכה כר"מ ואין הלכה כר"ע: (רמב"ם)

פרק ג - משנה ט

וְהִיכֹן הָיוּ מְנַעֲנְעִין, בְּהוֹדוֹ **{מא}** לַה' תְּחִלָּה וְסוֹף, וּבְאַנָּא ה' הוֹשִׁיעָה נָא, דְּבִרֵּי בֵּית הַלֵּל. וּבֵית שְׁמַאי אוֹמְרִים, אִף בְּאַנָּא **{מג}** ה' הִצְלִיחָה נָא. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, צוּפָה הָיִיתִי בְּרָבִן גְּמִלְיָאֵל וּבְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שְׁכָל הָעָם הָיוּ מְנַעֲנְעִים אֶת לוּלְבֵיהֶן, וְהֵן לֹא נִעְנְעוּ אֶלָּא בְּאַנָּא ה' הוֹשִׁיעָה נָא. מִי שֶׁבָּא בַּדֶּרֶךְ וְלֹא הָיָה בְּיָדוֹ לוּלֵב לְטַל, לְכַשְׁיִכְנֵס לְבֵיתוֹ יֵטֵל עַל שִׁלְחָנוֹ. לֹא נָטַל שַׁחְרִית, יֵטֵל בֵּין הָעֶרְבִים, שְׁכָל הַיּוֹם כָּשֶׁר לְלוּלֵב:

ר"ע מברטנורה וְהִיכֹן הָיוּ מְנַעֲנְעִין. הַשְׁתָּא מְהֵדֵר תִּנָּא לְהָא דְתַנְיִין לְעִיל, כָּל לוּלֵב שְׁיֵשׁ בּוֹ שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים כְּדִי לְנַעֲנֵעַ, אֲלֵמָּא מִצּוּהַ בְּנַעֲנִיעַ, וְהִיכֹן מְנַעֲנְעִים: **בְּהוֹדוֹ לַה' תְּחִלָּה**. תְּחִלַּת הַמִּקְרָא: **וְסוֹף**. סוֹף הַמִּקְרָא, כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ. וְאֵית דְּמִפְרָשֵׁי תְּחִלָּה הוֹדוּ רֵאשׁוֹן, וְסוֹף הוֹדוּ אַחֲרוֹן שְׁבָסוֹף הַחֵלֶל. וְהָכִי מְסַתְבָּרָא. וְכִיצַד מְנַעֲנֵעַ, מוֹלִיךְ וּמְבִיא כְּדִי לַעֲצֹר רוּחוֹת רָעוֹת **{מב}**, מַעֲלָה וּמוֹרִיד כְּדִי לַעֲצֹר טָלָיִם רָעִים. וּבְהוֹלָכָה מְנַעֲנֵעַ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים, וְכֵן בְּהִבָּאָה וְכֵן בַּעֲלִיָּה וְכֵן בִּירִידָה, עַל כָּל אַחַת וְאַחַת שְׁלֹשׁ פְּעָמִים: **וְהֵם לֹא נִעְנְעוּ אֶלָּא בְּאַנָּא ה' הוֹשִׁיעָה נָא בְּלִבָּד**.

וְאִין כֶּךָ הִלְכָה **[מד]** אֶלֶּא כְּדַבְּרֵי בֵּית הַלֵּל : יִטַּל עַל שְׁלָחָנוֹ. אִם שָׁכַח וְלֹא נִטַּל לְוֹלֵב קֹדֶם אֲכִילָה יִפְסִיק סְעוּדָתוֹ וְיִטַּל עַל שְׁלָחָנוֹ : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[מא] בַּהוֹדוֹ כו' וּבִאֲנָא.** דְּכִתִּיב [דְּבַרֵּי הַיָּמִים א טז] אִז יִרְנְנוּ עֲצֵי הַיַּעַר, וּבִתְרִיה הוֹדוּ לָהּ כִּי טוֹב, וְכִתִּיב נָמִי בִּתְרִיה וְאָמְרוּ הוֹשִׁיעֵנו אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. וְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ לְפִי שְׁבָרָא שֶׁהִשְׁנָה בָּאִין לְדִין וְאִין יוֹדְעִין מִי יֵצֵא זָכָא וּמִי יֵצֵא חַיִּב נִתֵּן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַצֵּנָה זֶה לְיִשְׂרָאֵל שְׂיִהְיוּ שְׂמֵחִים בְּלוּלֵיבֵיהֶם כְּאֵדָם הַיּוֹצֵא מִלִּפְנֵי הַשּׁוֹפֵט זָכָא שֶׁהוּא שְׂמֵחַ. וְהִינוּ דְּכִתִּיב יִרְנְנוּ עֲצֵי הַיַּעַר, כְּלוּמַר בְּעֲצֵי הַיַּעַר כְּאֶשֶׁר יֵצְאוּ מִלִּפְנֵי ה' זָכָאִין כְּשֶׁבָא לְשַׁפֵּט אֶת הָאָרֶץ, וּבִמָּה יִרְנְנוּ, בַּהוֹדוֹ וּבְהוֹשִׁיעָה נָא. הָרָא"שׁ : **[מב]** בְּגִמְרָא. וּפְרָשׁ רַשִּׁי בַּמִּנְחוֹת דָּף ס"ב מוֹלִיד וּמַבִּיא לְצַפּוֹן וְדָרוֹם וּמִזְרָח וּמַעֲרָב כְּדִי לַעֲצֹר רוּחוֹת רָעוֹת הַבָּאוֹת מֵאֲרָבַע רוּחוֹת. וְזֶה שֶׁאָמַר לְצַפּוֹן וְדָרוֹם כו' וְדָאִי דְלֹא כְּסִדְרָן נִקְטִינָהוּ דְּהָא כָּל פְּנוֹת כו' לֹא יִהְיוּ אֶלֶּא לִימִין כו', וּבִשְׁם מַהֲרִ"ל בְּבֵית יוֹסֵף מִזְרָח דָּרוֹם מַעֲרָב צִפּוֹן. וְעֵין תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב : **[מג]** אֵף בִּאֲנָא כו'. נִרְאֶה לִי דְסִבִּירָא לְהוּ דָּאָף עַל גַּב דְּגַבֵּי יִרְנְנוּ כו' לֹא כְּתִיב אֶלֶּא וְאָמְרוּ הוֹשִׁיעֵנו, הִינוּ דְלֹא נִקֵּט אֶלֶּא תַחֲלֵת הַמִּקְרָא דְאֲנָא הוֹשִׁיעָה נָא, וְהוּא הַדִּין לְסוּפּוֹ דְהַצְלִיחָה נָא, הוֹאִיל וּמִקְרָא אֶחָד הוּא. וּלְפִי שְׂבִית שְׂמָאִי בָּאוּ לְהוֹסִיף עַל דְּבַרֵּי בֵּית הַלֵּל, סִדְרָם אַחֲרֵיהֶם. תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב : **[מד]** לְפִי מַה דְּמִשְׁמַע דִּרְבִּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ כְּבִית הַלֵּל סִבִּירָא לְהוּ, הִיאָד כָּתֵב וְאִין כֶּךָ הִלְכָה. וְנִרְאֶה שְׁהַר"ב גִּרְסָא אַחֲרֵת הִיתָה לוֹ אֶלֶּא כו' בְּלִבָּד. וְכֶךָ גִּרְסַּת פִּירוּשׁ לְמִי הָא בַּהוֹדוֹ לֹא. וְעֵין תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם (ראו פירוש רבינו למשנה ח') (רמב"ם)

פרק ג - משנה י

מִי שֶׁהָיָה עֶבֶד אוֹ אִשָּׁה אוֹ קָטָן מִקְרִין אוֹתוֹ, עוֹנָה אַחֲרֵיהֶן מַה שֶּׁהֵן אוֹמְרִין, וְתֵהִי לוֹ מֵאֲרָה. אִם הָיָה גָדוֹל מִקְרָא אוֹתוֹ, עוֹנָה אַחֲרָיו הַלְלוּיָהּ :

ר"ע מברטנורה מִי שֶׁהָיָה עֶבֶד אוֹ אִשָּׁה אוֹ קָטָן וְכו'. מִי שֶׁאִינוּ חַיִּב בְּדָבָר אֵינוּ מוֹצִיא אַחֲרֵים יְדֵי חוּבָתוֹ, לְכַךְ צָרִיד שֶׁיַּעֲנֶה אַחֲרָיו מִלָּה בְּמִלָּה מַה

שְׁהוּא אֹמֵר : וְתֵהָא לֹא מֵאַרְהָ . שְׁלֹא לָמַד {מֵה} : עֹנָה אַחֲרָיו הִלְלוּיָהּ . עַל כָּל דְּבַר שְׁהוּא אֹמֵר , שְׁכָךְ הָיוּ רְגִילִין לַעֲנוֹת אַחֵר מִקְרָא אֶת הֶהָלֵל עַל כָּל דְּבַר וְדְבַר הִלְלוּיָהּ : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {מֵה} שְׁאֵלֹו לָמַד לֹא הָיוּ מִקְרִין אוֹתוֹ , כִּינּוּ שְׁצָרִיד לַעֲנוֹת אַחֲרֵיהֶן כָּל מֵה שְׁהוּא אֹמֵר , אֲבָל כְּשֶׁהִגְדֹּל מִקְרָא אוֹתוֹ וְהוּא עֹנָה אַחֲרָיו הִלְלוּיָהּ לֹא אָמַר שֶׁתֵּבֵא עָלָיו מֵאַרְהָ , שְׁדָרֵךְ הִגְדֹּל לְהַקְרוֹת וְאֶפְלוּ לְבִקְיָאִים . הֲר"ן : (עיקר תוי"ט).

פרק ג - משנה יא

מָקוֹם שֶׁנֶּהֱגוּ לְכַפֵּל , יְכַפֵּל . לְפֶשֶׁט , יִפְשֹׁט . לְבָרֵךְ אַחֲרָיו , יְבָרֵךְ אַחֲרָיו . הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה . הַלּוֹקֵחַ לוֹלֵב מִחֲבֵירוֹ בְּשִׁבְעִיעִית , נוֹתֵן לוֹ אֶתְרוֹג {מֵח} בְּמִתְנָה , לְפִי שָׂאִין רֶשֶׁאי לְלַקְחוֹ בְּשִׁבְעִיעִית :

ר"ע מברטנורה מָקוֹם שֶׁנֶּהֱגוּ לְכַפֵּל . כָּל פָּסוּק וּפְסוּק מֵאוֹדֵךְ וּלְמִטָּה עַד סוֹף הֶהָלֵל כּוֹפְלִים , לְפִי שְׁכָל אוֹתוֹ הַפֶּרֶק מִהוֹדוֹ לֵה' כִּי טוֹב עַד אוֹדֵךְ כִּי עֲנִיתָנִי כֵּלֹו כְּפוֹל בְּמִקְרָא , וּמֵאוֹדֵךְ וּלְמִטָּה אֵינִי כְּפוֹל , לְכָךְ נֶהֱגוּ לְכַפֵּל הַמִּקְרָאוֹת הַלְלוּ : **לְבָרֵךְ אַחֲרָיו** . הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה . אֲבָל בְּרִכַּת הַלֵּל לְפָנָיו מִצָּה הִיא בְּכָל מָקוֹם {מִזו} וְאֵינִי תָלוּי בְּמִנְהַג : **הַלּוֹקֵחַ לוֹלֵב מִחֲבֵירוֹ** . עִם הָאֶרֶץ {מִזו} : **בְּשִׁבְעִיעִית** . שְׁעַם הָאֶרֶץ חֲשׂוֹד עַל הַשְּׁבִיעִית . וְנִהְי דְּדָמִי לוֹלֵב יָכוֹל לִתֵּן לוֹ לְפִי שֶׁלוֹלֵב עֵץ בְּעֶלְמָא הוּא וְאִין בּוֹ קִדְשֵׁת שְׁבִיעִית , דְּמִי אֶתְרוֹג אֵינִי יָכוֹל לִתֵּן לוֹ , שְׁפָרוֹת שְׁבִיעִית צָרִיכִין לְהַתְבַּעַר בְּשִׁבְעִיעִית הֵן וְדָמִיהֶן , הַלְכָךְ צָרִיד שִׁיקַח מִמֶּנּוּ הָאֶתְרוֹג בְּמִתְנָה וְלֹא יִתֵּן לוֹ דָּמִיו , שְׁמָא לֹא יִבְעָרֵם עִם הָאֶרֶץ בְּקִדְשֵׁת שְׁבִיעִית : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {מִזו} גִּמְרָא . וְטַעְמָא אֵיתָא בְּמַגְלָה דִּף כ"א , כָּל הַמִּצְוֹת כִּלְוֹן מִבְּרָךְ עֲלֵיהֶן עוֹבֵר לַעֲשִׂיתָן , כְּלִישָׁנָא [בְּרֵאשִׁית לֵג] וְהוּא עֹבֵר לְפָנֵיהֶם . וְאִף דְּהִלֵּל תִּקְנַת נְבִיאִים הוּא וְאִם כֵּן תִּקְשִׁי הֵיכִי מְבָרְכִינוּ וְצוּנוּ , תִּרְךְ בְּגִמְרָא מִלֵּא תִסּוּר [דְּבָרִים יז] , אִי נִמְי שְׁאֵל אֲבִיד וְיִגְדֵךְ זִקְנִיד וְיֵאמְרוּ לָךְ [שֵׁם לֵב] : {מִזו} וְהַלּוֹקֵחַ חֵבֵר , דָּאִי עִם הָאֶרֶץ מִי צִיִּית לְמַחֲשֵׁד לְחֵבֵרוֹ . וְאֶפְלוּ הֵכִי קָרִי לִיה חֵבֵרוֹ , כְּמוֹ

שִׁפְתֵיב הַטַּעַם בְּמִשְׁנָה ב' פָּרָק ד' דְּדִמְאִי. תוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב: {מח} אֶתְרוֹג. דְּאֶתְרוֹג בְּכָל־ל לֹולֵב דְּקִתְנִי. וְזֶה לְשׁוֹן רַש"י, חֶבֶר שְׁקוּנָה הוֹשַׁעְנָא כְּלָה מַעַם הָאָרֶץ, וְנוֹתֵן לוֹ, יִבְקֶשׁ מִמֶּנּוּ שְׂיִתֵּן לוֹ: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **מקום שנהגו לכפול יכפול לפשוט יפשוט כו':** הלוקח לולב מחבירו **בשביעית כו':** לכפול הוא שיקרא מאודך כי עניתני עד סוף ההלל כל מלה ומלה שתי פעמים. לפשוט הוא שיקרא כל מלה פעם אחת כמו שקורין כל ההלל והברכה על קריאת ההלל קודם קריאתו חובה בכל מקום ואין הדבר הולך אחר המנהג: וכבר קדם הדין בפירות שביעית כי אין מותר לעשות מהם סחורה ולא ליתן דמיהם לע"ה. והעיקר אצלנו אתרוג בתר לקיטתו אזלינן וכיון שנלקט בשנה שביעית דינו כדין פירות שביעית [אף על פי] שנגמר בשנה ששית אבל הלולב מותר למכרו כמו העצים ואין קדושת שביעית חלה עליו: (רמב"ם)

פרק ג - משנה יב

בְּרֵאשׁוֹנָה הָיָה לֹולֵב נָטַל בַּמִּקְדָּשׁ שִׁבְעָה, וּבַמִּדְיָנָה יוֹם אֶחָד. מִשְׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הִתְקִין רַבּוֹ יוֹחָנָן בֶּן זָכַאי שְׂיֵהָא לֹולֵב נָטַל בַּמִּדְיָנָה שִׁבְעָה, זָכַר לַמִּקְדָּשׁ {מט}. וְשְׂיֵהָא {נ} יוֹם הֵנָּה כָּלוּ אָסוּר:

ר"ע מברטנורה **במקדש שבעה.** כְּדִדְרָשֵׁינוּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים, וְלֹא בְּגִבּוּלֵינָּה שִׁבְעַת יָמִים: **בַּמִּדְיָנָה.** בִּירוּשָׁלַיִם, שְׁאַף הִיא כְּגִבּוּלִים לְעֵנְיָנוּ זֶה: וְשְׂיֵהָא יוֹם הֵנָּה. שֶׁל עֹמֶר, דְּהֵינּוּ יוֹם ט"ז בְּנִיסָן: **כָּלוּ אָסוּר.** וּבְזִמָּן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קִיָּם מִשְׁחָרֵב הָעֹמֶר הָיוּ אוֹכְלִים חֹדֶשׁ בּוֹ בַּיּוֹם, דְּכַתִּיב (ויקרא כג) עַד הִבִּיאֲכֶם. וְכִשְׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מִתֵּר מִן הַתּוֹרָה מִשְׁהֲאִיר הַמִּזְרָח, דְּאִמְרִינוּ כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר (שם) עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה, דְּמִשְׁמַע מִשְׁהֲאִיר הַמִּזְרָח, וְכְתוּב אֶחָד אוֹמֵר עַד הִבִּיאֲכֶם, הָא פִּיצַד, בְּזִמָּן דְּאִיכָּא עֹמֶר עַד הִבִּיאֲכֶם, בְּזִמָּן דְּלִיכָּא עֹמֶר עַד עֶצֶם הַיּוֹם. וְאָסֵר רַבּוֹ יוֹחָנָן בֶּן זָכַאי עָלֵיהֶם כָּל הַיּוֹם, מִשּׁוּם מִהֲרָה יִבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ {נא}

וַיֹּאמְרוּ אֶשְׁתַּקְדּוּ מִי לֹא הָיָה אֲכָלֵינוּ מִשְׁהָאִיר הַמְזָרְחָה, הַשְׁתָּא נִמְי נִיכּוּל:
(ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {מט} זְכָר לַמִּקְדָּשׁ. מִנֵּין דְּעֵבְדִּין זְכָר לַמִּקְדָּשׁ, דְּאָמַר קָרָא וְנִרְמָה
עַן צִיּוֹן דּוֹרֵשׁ אֵין לָהּ, מִכָּלֵל דְּבַעֲנָא דְרִישָׁה. גִּמְרָא: **{נ} וְשִׁיחָא כּוֹי.** מִשְׁמַע
שְׁתַּקְנָם בְּיַחַד, וְהִלָּכְךָ כִּיּוֹן דְּמִיתִי הָרֵאשׁוֹנָה אֲגַב תַּנִּי לְשִׁנְיָה דְּעַמָּה: **{נא}**
וּמִקְשִׁים בְּגִמְרָא דְּאֲבָנֵי אֵימַת, אֵי בְיוֹם ט"ז, כְּבָר הִתֵּר מִשְׁהָאִיר הַמְזָרְחָה,
אֶלָּא דְּנִבְנָה קֳדָם ט"ז, מִחֲצוֹת תְּשִׁתִּירי כּוֹי, וּמִשְׁנֵי דְּאֲבָנֵי בְּלִילָה, אֵי נִמְי
סָמוּךְ לְשִׁקִּיעַת הַחֲמָה, וּפִירֵשׁ רַשִׁי דְּהִיא הִיא, מֵרַב הַטְּרָחוֹת שְׁיֵשׁ בְּקִצִּירַת
הַעֲמָר עַד הַבָּאָתוֹ כְּדִתְנִן הֵתֵם, לֹא יִסְפִּיקוּ לְהַקְרִיבוֹ לְמַחֵר קֳדָם חֲצוֹת: (עיקר
תוי"ט).

רמב"ם בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה כו': מדינה היא כל
העיירות שבא"י מלבד ירושלם וכבר ביארנו זה במס' מעשר שני. ויום הנף
הוא יום ששה עשר מניסן שאמר בו השם והניף את העומר ודרש ר' יוחנן
בן זכאי אחר חורבן הבית יום ששה עשר מניסן אסור לאכול חדש כל היום
וזוהו ענין התקין וכן אמרו מאי התקין דרש והתקין ועוד יתבאר עיקרי זה
המאמר וטעמו בעשירי ממס' מנחות ואלו התקנות כולם הלכה בכל מקום
שנמצא מהם דבר דבר בכל המשנה: (רמב"ם)

פרק ג - משנה יג

יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת,
כל העם מוליכין את לולביהן לבית הכנסת.
למחרת משכימין ובאין, כל אחד ואחד מכיר
את שלו, ונוטלו. מפני שאמרו חכמים, אין
אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון של
חג בלולבו של חברו. ושאר ימות החג, אדם
יוצא ידי חובתו בלולבו של חברו:

ר"ע מברטנורה **יום טוב ראשון וכו'.** דאָמרינן לקמן דמצינן לולב דוחה את השבת ביום טוב ראשון לבדו, לפיכך היו מוליכין שם לולביהו מערב שבת **{נב}**: **אין אדם יוצא וכו'.** דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון, לכם משלכם. ואם נתנו לו חברו במתנה אפלו על מנת להחזיר שמה מתנה, ונוטלו ויוצא בו ואחר כך מחזירו. ואם לא החזירו איגלאי מילתא למפרע דגזול היה בידו מעקרא, ולא יצא ידי חובתו: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{נב}** נטילתו בלבד דוחה שבת. הר"ן. כלומר אבל לא לענין הוצאה. ובגמרא דף מ"ד מסקינן דהכא בגבולין מירי, מדלא קתני להר הבית, ומיהו בזמן שביית המקדש קים דנטל בשבת ביום הראשון במקדש ובמקומות הסמוכים ששלוחי בית דין מגיעים שם ויודעים אימתי הקבע החדש, אבל בזמן שאין בית המקדש קים אף על פי שעדין קבעו על פי הראיה הואיל ואין כאן מקדש שנטל הלולב בו השוו חכמים מדותיהם בכל המקומות, כי היכי שלא תהא תורה כשתי תורות: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **יו"ט הראשון של הג שחל להיות בשבת כו':** אמר הש"י ולקחתם לכם ביום הראשון ובאה הקבלה לכם משלכם ואם נתנו במתנה יצא ואפי' תהיה המתנה ע"מ להחזיר כי העיקר אצלנו מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה ומותר לתת מתנה ביו"ט: (רמב"ם)

פרק ג - משנה יד

רבי יוסי אומר, יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת, ושכח והוציא את הלולב לרשות הרבים, פטור, מפני {נג} שהוציאו ברשות:

ר"ע מברטנורה **פטור מפני שהוציאו ברשות.** וכגון שלא יצא ידי חובת נטילה בפעם שהוציאו. אבל יצא ידי חובת נטילה קדם שהוציאו, חייב, דלא טריד מהשתא במצוה לעשותה. והיכי משפחת דלא יצא ידי חובת נטילה קדם שהוציאו, דהא מדאגבהיה נפק ביה, משפחת ליה כגון

שֶׁהָפְכוּ **[נד]**, שֶׁכָּל הַמִּצְוֹת כֻּלָּן אֵין אָדָם יוֹצֵא בָּהֶן אֶלָּא דֶּרֶךְ גְּדִילָתָן, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כו) עָצִי שְׁטִים עוֹמְדִים, שְׁעוֹמְדִים דֶּרֶךְ גְּדִילָתָן. אֵי נָמִי שֶׁהוֹצִיָּאָן בְּכָלִי, דְּלִקְיָחָה עַל יְדֵי דְבָר אַחֵר דֶּרֶךְ בְּזִיוֹן לֹאוּ שָׁמָּה לִקְיָחָה. וְהִלְכָה כְּרַבִּי יוֹסִי: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[נג]** **מפני כו'.** שֶׁהָיָה טְרוּד בַּמִּצְוָה וּמַחֲשָׁב וְעוֹסֵק וּמְמַהֵר לַעֲשׂוֹתָהּ, וּמִתְוֹךְ כֶּךָ טָעָה וְשָׁכַח שֶׁבֵּת. וְהָיָה מִתְנִיתִין דְּוָקָא בְּזִמְנָא שְׁבִית הַמְקֻדָּשׁ קָיָם. הֲר"ן: **[נד]** וְכָתְבוּ הַתּוֹסְפוֹת דְּסוּגִיָּא דְּהִכָּא סְבִירָא לִיה דְּמִצְוֹת אֵין צְרִיכוֹת כּוֹנֵה, דְּהָא בְּמוֹצֵיא לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים אֵין שִׁיךְ מִתְכַּוֵּן לַצֵּאת, וְעוֹד דְּאִירִי בְּהוֹלֵךְ אֶצֶל בָּקִי לְלַמֵּד: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **ר' יוסי אומר יו"ט הראשון של הג כו':** מִקְבֵּלַת אִשָּׁה מִיד בְּנֵה וּמִיד **בעלה כו':** בִּתְנָאִי שִׁיּוּצִיָּאוֹ אוֹתוֹ הַפּוֹךְ אוֹ שִׁיּוּצִיָּאֵנוּ בְּכָלִי שֶׁהָרִי לֹא יֵצֵא יָדִי חוֹבְתוֹ אֲבֵל אִם נִטְלוּ בִידּוֹ וְהוֹצִיָּאוֹ שׁוּגַג חֵיִב חֲטָאת כִּי הֵעִיקָר אֲצִלְנוּ מִדֹּאגְבֵּהִיָּה נֶפֶק בֵּיהּ וְכִיוֹן שִׁיּוּצֵא יָדִי חוֹבְתוֹ לֹא נֶאֱמַר (לְהוֹצִיָּאוֹ) [שֶׁהוֹצִיָּאוֹ] בְּרִשּׁוֹת וְהִלְכָה כְּר' יוֹסִי וְהִלְכָה כְּר' יְהוּדָה: (רמב"ם)

פרק ג - משנה טו

מִקְבֵּלַת אִשָּׁה **[נה]** מִיד בְּנֵה וּמִיד בַּעֲלָהּ וּמִחֲזִירָתוֹ לַמִּים בְּשֶׁבֶת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּשֶׁבֶת **[נו]** מִחֲזִירִין, בְּיוֹם טוֹב מוֹסִיפִין, וּבְמוֹעֵד מַחֲלִיפִין. קָטָן הַיּוֹדֵעַ לִנְעֻנֵעַ, חֵיִב בְּלוּלָב:

ר"ע מברטנורה **מקבלת אשה.** אֶת הַלוּלָב, וְלֹא אֶמְרִינָן דְּמִטְלָטְלַת מִיָּדִי דְּלֹא חֲזִי לָהּ: **ומחזרת למים.** שֶׁלֹּא יִכְמָשׁוּ: **בשבת מחזירים.** שֶׁהָרִי מֵהֶם נִטְלוּם הַיּוֹם. אֲבָל לֹא מוֹסִיפִים, וְכָל שָׁכָן שֶׁאֵין מַחֲלִיפִין: **וביום טוב מוסיפין.** אֲבָל לֹא מַחֲלִיפִים, לְשַׁפּוֹךְ אֵלָיו וְלִתֵּת צוּנְגִין מֵהוּ, דְּטָרַח לְתַקּוֹן מָנָא: **ובמועד.** בְּחַל הַמוֹעֵד מִצְוָה לְהַחֲלִיף. וְהִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה: **חייב בלולב.** לְחַנְכוֹ מִדְּבָרֵי סוּפְרִים: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[נה]** **מקבלת אשה**. דמהו דתימא הואיל ואשה לאו בת חיובא היא אימא לא תקבל דלגבה אסור טלטול, קא משמע לן כיון דראוי לנטילת אנשים תורת כלי עליו ומתר בטלטול לכל. גמרא: **[נו]** **בשבת**. בזמן שהיו נוטלין לולב בשבת. הרמב"ם: (עיקר תוי"ט).

פרק ד

פרק ד - משנה א

לולב וערבה, ששה ושבעה. ההלל והשמחה, שמנה. סכה ונסוד המים, שבעה. והחליל, חמשה וששה:

ר"ע מברטנורה **לולב וערבה**. לולב לנטילה וערבה להקניף המזבח: ששה ושבעה. לפי שפעמים דוחים את השבת והיו להו שבעה, ופעמים שאין דוחין ולא הוי אלא ששה. ולקמן מפרש להו ואזיל: **וההלל**. לגמר כל שמנה, מה שאין כן בפסח, לפי שימות החג חלוקים בקרבנותיהן: **והשמחה**. לאכל בשר שלמים בזמן המקדש, דכתיב (דברים יז) ושמחת בחגך, ואין שמחה בזמן המקדש אלא בבשר שלמים, דכתיב (שם כו) וזבח שלמים ואכלת שם ושמחת: **סכה**. יושב בסכה: **ונסוד המים**. בתמידי החג שחרית: **החליל**. בשמחת בית השואבה היו שמחים בחג לכבוד שאיבת נסוד המים, ומנגנים בחלילים וכנורות. ואותו חליל אינו דוחה לא את השבת ולא את יום טוב: (ר"ע מברטנורה).

פרק ד - משנה ב

לולב שבִּעָה כִּיצַד {ב}, יום טוב הראשון שֶׁל חַג
שָׁחַל לַהֲיוֹת בְּשַׁבָּת, לולב שבִּעָה, וּשְׁאָר כָּל
הַיָּמִים, שְׁשָׁה :

ר"ע מברטנורה לולב שבִּעָה. דְּיוֹם ראשון דוֹחָה שַׁבָּת, מְשׁוּם דְּאִית לִיה
עֲקָר מִן הַתּוֹרָה בְּגִבּוּלִים, דְּכָתִיב (ויקרא כג) וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן
{א} : וּשְׁאָר כָּל הַיָּמִים. אִם חָל יוֹם טוֹב ראשון בְּשָׁאָר יָמֵי הַחֹל, וְנִמְצְאָת
שַׁבָּת בְּחֹל הַמּוֹעֵד, לֹא דָחִי. וְאִף עַל גַּב דְּכָל שְׁבַע הוּא מִן הַתּוֹרָה
בְּמִקְדָּשׁ, הָעֲמִידוֹ חֲכָמִים גִּזְרָתָם בְּשָׁאָר יָמֵי הַחֹג {ג} הוֹאִיל וְאִין לָהֶם
עֲקָר מִן הַתּוֹרָה בְּגִבּוּלִים. וּבְדִין הִזְה דְּאֶפְלוּ בְּזִמְנָה הִזְה יִהְיֶה לולב דוֹחָה
אֶת הַשַּׁבָּת בְּיוֹם טוֹב ראשון שֶׁל חַג, אֶלָּא מְשׁוּם דְּלֹא בְּקִיָּאִין בְּקִבְיָעָא
דְּיִרְחָא {ד}, וּשְׁמָא אִין זֶה יוֹם טוֹב ראשון, הִלְכָּךְ לֹא דְחִינן שַׁבָּת
מִסְפִּיקָא. וְטַעְמָא דְּגִזְרוּ שְׁלֹא לִטַּל לולב בְּשַׁבָּת, וְהָרִי אִין בְּנִטְיִלְתּוֹ שׁוּם
מְלָאכָה אֶלָּא טְלִטּוּל בְּעֵלְמָא, גִּזְרָה שְׁמָא יִטְּלֵנוּ בִּידּוֹ וְיִלְךְ אַצֵּל בְּקִי
לְלַמֵּד הַבְּרָכָה אוֹ סֵדֶר הַנְּעֻנּוּעִים וְיַעֲבִירֵנוּ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשּׁוֹת הַרְבֵּים
{ה}, וְהִינּוּ טַעְמָא דְּשׁוּפָר, וְהִינּוּ טַעְמָא דְּמִגְלָה {ו} : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {א} וְלֹא פֶּרֶשׁ מִקְדָּשׁ, שְׁמַע מִינָה דְּאֶפְלוּ בְּגִבּוּלִים. רש"י : {ב}
שְׁבַע כִּיצַד. וְגִרְסַת הָרִאשׁוֹן שְׁשָׁה וּשְׁבַע כִּיצַד : {ג} וְאִם תֹּאמַר נִמְצָא בֵּית
דִּין מִתְּנִין לְעֲקָר דְּבַר מִן הַתּוֹרָה, הָא אוֹתְבִינָא בִּיבְמוֹת דָּף צ' וְשִׁנִּין שֶׁב וְאֵל
תַּעֲשֶׂה שְׁאֵנִי : {ד} וּבְגִמְרָא אִיתָא דְּאִף עַל פִּי שְׁהִי יוֹדְעִין לְחַשֵּׁב הָעֶבֶר מִכָּל
מָקוֹם הִי סוּמְכִין עַל קִבְיָעוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּבְמָקוֹם שְׁאִין שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין
מְגִיעִין שָׁם הוּוּ כְּאִין בְּקִיָּאִין. וְהַתּוֹסְפוֹת כְּתִבּוּ דְּמֵאִי דְּקָאֵמַר לֹא בְּקִיָּאִין,
אִף עַל גַּב דְּיָדְעִין, עֲבוּד רַבָּנן כְּאֵלוֹ לֹא יָדְעִין. וְעִין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב : {ה}
בְּגִמְרָא. וּפֶרֶשׁ רש"י הוּא הַדִּין דְּמַצִּי לְמִימַר וְיוֹצִיא מִרְשׁוֹת הַיָּחִיד לְרִשּׁוֹת
הַרְבֵּים, אֶלָּא שְׁפָרַב מְקוֹמוֹת וְעִנְיָנִים יֵשׁ לְחוּשׁ לְהַעֲבִיר אַרְבַּע אַמּוֹת וְאִין
לְחוּשׁ לְהוֹצֵא, כְּגוֹן שְׁהִי מִנַּח בְּכַרְמְלִית כּו', וְיֵשׁ כְּאֵן אִסּוּר הַעֲבָרָה בְּרִשּׁוֹת
הַרְבֵּים : {ו} אֲגִזְרָה שְׁמָא יִטְּלֵנוּ קָאִי, אֲבָל מְשׁוּם דְּלֹא בְּקִיָּאִין לֹא שִׁיךְ לְעִנְיָן

מגלה, דכיון דמדבריהם היא, ואפלו הינו בקיאיין לא היה דוחה שבת: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם לולב שבעה כיצד כו': הלולב נטילתו חובה מה"ת ביום הראשון בכל העולם ונטילתו חובה כל שבעת הימים במקדש בלבד וכן הוא לשון התורה ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים ואמר השם ולקחתם לכם ביום הראשון ואפי' בגבולין ומה שחייב שלא ליטול הלולב בזמן הזה בשבת ביו"ט הראשון כדי שלא נחדש דבר והוא כי אנו לא היינו נוטלין אותו בחו"ל ביום הראשון שחל להיות בשבת בזמן שבהמ"ק קיים לפי שלא היינו יודעים באמת ר"ח המכוון לקביעות ב"ד של א"י והדבר על הענין הראיה והעיבור שהוא בידינו אולי נחבר בו חיבור מיוחד לבאר בו מה שנסתר על רוב בני אדם ומה שחייב לאסור נטילת הלולב בשבת שבתוך החג אפי' במקדש גזירה שמא יטלנו בידו ויעבירו ד' אמות ברה"ר ולא עשינו הגזירה ביו"ט הראשון כי מצותו כל כך חזקה עד שהיא חובה ואפי' בגבולין כמו שנתנו העיקר: (רמב"ם)

פרק ד - משנה ג

עֲרֶבֶת שְׁבַעַת כִּיצַד, יוֹם שְׁבִיעִי שֶׁל עֲרֶבֶת שְׁחַל לְהִיּוֹת בַּשַּׁבָּת, עֲרֶבֶת שְׁבַעַת, וּשְׁאָר כָּל הַיָּמִים שְׁשָׁה:

ר"ע מברטנורה יום שביעי של ערבה כו': דעבוד הפירא לדעת שהיא דאורייתא {ז}, כלומר הלכה למשה מסיני. ומשום האי הפירא תקון דשביעי שלה דוחה שבת במקדש, שבערבה היו מקיפים את המזבח. והאידנא אינה אלא מנהג נביאים {ח}, שהנהיגו את העם לטל ערבה בשביעי חוץ מערבה שבלולב, ואין מברכין עליה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ז} ומפרש בגמרא אבל בראשון לא תקנו, דלא מוכחא מלתא דמשום ערבה תקנו, אלא יאמרו דהואיל ומשום לולב אידחי דחוהו נמי לערבה, וכיון דקא מפקא ליה מראשון אוקמא אשביעי יום מסיים או ראשון או אחרון כו': {ח} קשה, והרי נביאים האחרונים שהם חגי וזבדיו בתחלת בית שני היו כו'. ויש לומר דהכי קאמר הר"ב, והאידנא אינה כו' אשביעי

מִהֲדָר וְקָאֵי, כְּלוּמַר דְּהֵאִידָנָא אָף עַל גַּב דְּהוּה לִיה לְמַעַבְד נְמִי שְׁבַעָה יָמִים זָכַר לְמִקְדָּשׁ כְּמוֹ בְּלוּלָב, אֶפְלוּ הָכִי אֵינָהּ אֶלָּא בְּשִׁבְעֵי הוּאִיל וּבִגְבוּלִין אֵינָהּ אֶלָּא מִנְהֵג נְבִיאִים אֶפְלוּ בְּזִמָּן הַבֵּית, וְכִיּוֹן דְּבִגְבוּלִין אֵין לְעֶרְבָה עֶקֶר מִן הַתּוֹרָה לְהָכִי לֹא תִקְנוּ שְׁבַעָה זָכַר לְמִקְדָּשׁ כְּמוֹ בְּלוּלָב דְּאֵית לִיה עֶקֶר מִן הַתּוֹרָה. וְטַעְמָא דְּקִבְעוּ בְּשִׁבְעֵי וְלֹא יוֹם אַחֵר, כְּתִב בֵּית יוֹסֵף הוּאִיל וְהִיא מִיַּחַד בְּמִקְדָּשׁ לְדַחֲוֹת בְּשַׁבָּת : (עִיקָר תווי"ט).

רמב"ם ערבה שבעה כיצד כו' : זו הערבה היא הלכה למשה מסיני ליטול ערבה מלבד הערבה שבלולב והיא מנהג הנביאים שהיו נוטלין אותה בלא ברכה ולא שמנו אותה שתדחה שבת ביו"ט ראשון מפני שלא יתפרסם עניניה אבל יאמרו מחמת הלולב שנטלו היום נטלו הערבה וג"כ לא שמנו אותה שתדחה שבת שבתוך החג שמא יאמרו כמו שערבה דוחה שבת כך ידחה הלולב וכבר ביארנו כי לולב אינו ניטל בשבת שבתוך החג אבל שמנו אותה שתדחה שבת כשתחול ביום השביעי כדי שיתפרסם זכרה ויודע שהיא חובה וכן אמרו כדי לפרסמה שהיא מה"ת ובכאן לא נחוש שמא יעבירו ד' אמות ברה"ר לפי שענינה מסור לב"ד ושלוחי ב"ד בקיאיין הם : (רמב"ם)

פרק ד - משנה ד

מִצְוֹת לִוְלָב {ט} כִּיצַד. יוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁל חָג שֶׁחָל לַהֲיוֹת בְּשַׁבָּת, מוֹלִיכִין אֶת לִוְלָבֵיהֶן לְהַר הַבֵּית, וְהַחֲזִנִין מִקְבְּלִין מֵהֶן וְסוֹדְרִין אוֹתָן עַל גַּב {י} הָאֶצְטָבָא, וְהַזְקֵנִים מְנִיחִין אֶת שְׁלָהֶן בַּלְשָׁכָה. וּמַלְמְדִים {יא} אוֹתָם לומר, כָּל מִי שֶׁמָּגִיעַ לִוְלָבִי בִידּוֹ, הֵרִי הוּא לוֹ בְּמִתְנָה. לְמַחֵר מִשְׁפִּימִין וּבָאִין, וְהַחֲזִנִין זוֹרְקִין אוֹתָם לַפְּנִיָּהִם. וְהֵן מַחֲטִפִּין וּמַכִּין אִישׁ אֶת חֲבֵירוֹ.

וְכִשְׂרָאוּ בֵּית דִּין שָׁבְאוּ לְיָדֵי סַפְנָה, הִתְקִינוּ
שִׁיחָא כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל בְּבֵיתוֹ :

ר"ע מברטנורה מוֹלִיכִין אֶת לוֹלְבֵיהֶן לְהַר הַבֵּית. יוֹם טוֹב רָאשׁוֹן שֶׁל חָג
שָׁחַל לִהְיוֹת בְּשַׁבַּת מוֹלִיכִין אֶת לוֹלְבֵיהֶן מֵעֶרֶב שַׁבַּת : **הַחֲזָנִים**. שְׁמָשִׁים
שֶׁהָיוּ שָׁם לְצָרְכֵי צְבוּר : **עַל גֵּב הָאֶצְטָבָא**. רְחֻבָּה שֶׁל הַר הַבֵּית הִיָּתָה
מְקַפֶּת בְּאֶצְטָבָאוֹת לִישֵׁב שָׁם, וּמִסְכָּכוֹת לְמַעֲלָה מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים :
וְהַזְקָנִים. הַדּוֹאֲגִים שֶׁלֹּא יִדְחֻפוּם לְמַחֵר כְּשִׁיבְאוּ לְקַחַת אִישׁ לוֹלְבוֹ :
וּמִלְמַדִּין. בֵּית דִּין אֶת כָּל הָעָם לוֹמֵר, אִם יָבֹא לוֹלְבִי אֶל יָד חֲבֵרִי הָרִי
הוּא שְׁלוֹ בְּמַתָּנָה, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִהְיֶה אֶצְלוֹ לֹא גָזוּל וְלֹא שְׂאוּל : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ט} **מִצּוֹת לוֹלֵב**. פֶּרֶשׁ רִשְׁיִי מִצּוֹת לוֹלֵב בְּיוֹם טוֹב הָרָאשׁוֹן שֶׁחָל
לִהְיוֹת בְּשַׁבַּת כִּיצַד : {י} **עַל גֵּב**. הֵכִי גִרְסִינָן, גֵּב, כְּדֹאִיתָא בְּגִמְרָא. דָּאִי עַל
הַגֵּב, הִיָּה מִתְנַבֵּשׁ : {יא} **וּמִלְמַדִּין**. אָבֵל בְּמִשְׁנָה י"ג דְּפָרָק דְּלַעֲיֵל לֹא הִצְרִיכוּ
לְלַמֵּד, דְּבִגְבוּלִין הִיָּה כְּמוֹ שֶׁכְּתִבְתִּי שָׁם [בְּאוֹת נ"ב], וְלֹא הִיָּה הָעָם רַב. וְלִקְטָנוֹ
בְּמִרְבִּיּוֹת נָמִי לֹא הִצְרִיכוּ לְלַמֵּד מֵהָאִי טַעְמָא לְפָרוּשׁ רִשְׁיִי שֶׁהָיוּ רַק כְּהֲנָנִים.
וְלִקְרִמְבִּי'ס וְלִקְרִי'ן הֵינּוּ טַעְמָא דְּעֶרְבָה שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין הֵבִיאוּם, וְאִין אֶחָד
מֵהֶן זֹכֶה בָּהּ עַד לְמַחֲרָת. וְכֵן כְּתִבּוּ הַתּוֹסָפוֹת : (עיקר תוי"ט).

פֶּרֶק ד - מִשְׁנָה ה

מִצּוֹת עֶרְבָה כִּיצַד, מְקוֹם הִיָּה לְמַטָּה
מִירוּשָׁלַיִם, וְנִקְרָא מוֹצָא. יוֹרְדִין לְשָׁם
וּמִלְקָטִין מִשָּׁם מִרְבִּיּוֹת שֶׁל עֶרְבָה, וּבָאִין
זֹזְקִפִּין {יג} אוֹתָן בְּצִדֵּי הַמִּזְבֵּחַ, וְרָאשֵׁיהֶן
כְּפוּפִין {יד} עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ. תִּקְעוּ וְהִרְיעוּ וְתִקְעוּ
{טו}. בְּכָל יוֹם מְקִיפִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ פַּעַם אַחַת,
וְאוֹמְרִים, אָנָּה ה' הוֹשִׁיעָה נָּא, אָנָּה ה'

הַצְלִיחָה נָא. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, אֲנִי וְהוֹ
הוֹשִׁיעָה נָא. וְאוֹתוֹ הַיּוֹם מְקִיפִין {יז} אֶת
הַמִּזְבֵּחַ שְׁבַע פְּעָמִים. בְּשַׁעַת פְּטִירְתּוֹ, מָה הֵן
אוֹמְרִים, יְפִי לָךְ מִזְבֵּחַ, יְפִי לָךְ {יח} מִזְבֵּחַ. רַבִּי
אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר, לֵיָּה וּלָךְ {יט}, מִזְבֵּחַ. לֵיָּה וּלָךְ,
מִזְבֵּחַ :

ר"ע מברטנורה נקרא מוצא. בַּגְמָרָא אֹמֵר שֶׁשְּׁמוֹ קִלְנִי"א, וְעוֹד הַיּוֹם כָּךְ
שְׁמוֹ, וְהַעֲרָבָה מְצוּיָה שָׁם, וְהַמָּקוֹם רְחוֹק מִירוּשָׁלַיִם מְעַט. וּפְרוּשׁ
קִלְנִי"א חֲפָשִׁי מִמַּס. וּלְפִיכָךְ נִקְרָא מוֹצָא, שֶׁהָיָה מוֹצָא מִמַּס הַמֶּלֶךְ
בְּשִׁבְלֵי הַעֲרָבָה שְׁלֹקָחִים מִשָּׁם: **מַרְבִּיּוֹת.** עֲנָפִים גְּדוֹלִים גְּבוּהִים אַחַת
עֲשָׂרָה אַמָּה {יב}, וּמְנִיחִים אוֹתָם עַל יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ, וְרֹאשֵׁיהֶן זְקוּפִים
וּמוֹטִין עַל הַמִּזְבֵּחַ אַמָּה: **אֲנִי וְהוֹ.** בְּגִימָטְרִיא אֲנָא ה'. וְעוֹד הֵם שְׁנֵי
שְׁמוֹת שְׁבָשִׁם ע"ב {טז}. פְּרוּשׁ אַחֵר, מִי שֶׁאֲנִי וְהוּא בְּצָרָה, עַל דֶּרֶךְ עֲמוּ
אֲנֹכִי בְּצָרָה, הוֹשִׁיעָה נָא: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {יב} כְּדֹאִיתָא בַּגְמָרָא דְּגַבְיָה הַמִּזְבֵּחַ מִן הַיְסוֹד עַד גִּגּוֹ שֶׁהוּא
מְקוֹם הַקְרָנוֹת שְׁמֹנֶה אַמּוֹת, וּמִפְּנֵי שֶׁהַסּוּבָב בּוֹלֵט אַמָּה הַצֶּרֶךְ לְמַשְׁכּוֹן לְשַׁפֵּת
כְּנִיסַת הַיְסוֹד, וְנִמְצָא שֶׁמִּפְּנֵי הַהִטָּיָה לֹא נִשְׁאַר רַק שְׁתֵּי אַמּוֹת בְּקֶרֶב, וְהֵיוּ
כּוֹפְפִין אוֹתָן שְׁתֵּי אַמּוֹת: **{יג} וְזוֹקְפִין.** הֵינּוּ לְאַחֵר שֶׁהַקִּיפּוּיָהוּ פֶּעַם אַחַת.
תּוֹסֵפוֹת. וְלְהַרְמִיב"ם נִרְאָה דְּזִקִּיפָה הֵיטָה מִתְחַלָּה וְאַחֵר כָּךְ נוֹטְלִין. כְּלוֹמֵר
כְּמוֹ נְטִילַת לֹלֶב. וְעוֹד נִרְאָה מִלְּשׁוֹנוֹ דֶּלָא הַקִּיפּוּ אֵלָּא בְּלֹלֶב: **{יד} כְּפּוֹפִין**
עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ. בַּגְמָרָא יְלִיף לֵה מִקְרָאִי, וְעֵין מִשְׁנָה ג' דֶּהֱלָכָה לְמִשְׁנֵה מְסִינִי
אֵלָּא דְּאַסְמַכוּהוּ אֶקְרָא: **{טו} תִּקְעוּ כו'.** לְשׁוֹן הַרְמַב"ם, בְּעֵת שֶׁהֵיוּ מְבִיאִין
אוֹתָם וְסוֹדְרִין אוֹתָם תּוֹקְעִים כו'. וְכָתְבוּ הַתּוֹסֵפוֹת מִשּׁוּם שְׁמִיחָה: **{טז}**
הַנְּקוּבִין בּוֹיָסַע וַיֵּבֵא וַיֵּט בְּפֶרֶשֶׁת בְּשִׁלַּח. דְּכָל אֶחָד יֵשׁ בּוֹ ע"ב אוֹתִיּוֹת, וּמִהֵן
שֵׁם הַמִּפְרָשׁ, אוֹת רֹאשׁוֹנָה שֶׁל פְּסוּק רֹאשׁוֹן וְאַחֲרוֹנָה שֶׁל אֲמָצְעִי וְרֹאשׁוֹנָה
שֶׁל אַחֲרוֹן, וְכֵן בְּזֶה הַסֵּדֶר כָּלֵן. הַשֵּׁם הַרֹאשׁוֹן וְהוֹ, וַיֵּיוֹ שֶׁל וַיָּסַע, ה"א דְּכָל
הַלֵּילָה, ו' דְּוֵיט. וְשֵׁם הַל"ז הוּא אֲנִי. רַש"י. וְכָתְבוּ הַתּוֹסֵפוֹת וְאָמְרוּ שְׁנֵי
שְׁמוֹת הַלָּלוּ עַל פִּי דְּדֶרֶשִׁינָן בְּאִיכָּה רַבְּתִי קָרָא דִּיחִזְקָאֵל א' וְאֲנִי בְּתוֹךְ
הַגּוֹלָה, וְקָרָא דְּכְתִיב בִּירְמִיָּה מ' וְהוּא אֶסּוּר בְּאַזְקִים, כְּבִיכּוֹל הוּא בְּעֶצְמוֹ,
וְהֵינּוּ הוֹשַׁעְנָא, שְׁיוֹשִׁיעַ לְעֶצְמוֹ: **{יז} מְקִיפִין.** בְּמִשְׁנָה ג' פֶּרֶשׁ הַר"ב דְּבַעֲרָבָה
הֵיוּ מְקִיפִין. וְהַרְמַב"ם כָּתַב כְּמֵאן דְּאָמַר דְּהֵיוּ מְקִיפִין בְּלֹלֶבִיהֶם. וּמִיָּהוּ
הַמְקִיפִין לֹא הֵיוּ אֵלָּא כְּהֻנִּים לְכָלִּי עֲלֵמָא, שֶׁאֵף עַל פִּי שִׁישְׁרָאֵל נִכְנָס לְצֶרֶךְ
מִצּוֹה לְעֲזֹרַת כְּהֻנִּים, מִכָּל מְקוֹם בֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ אֵינוֹ נִכְנָס, כְּדֶתְנָן סוּף
פֶּרֶק קַמָּא דְּכָלִּים. וְהָכִי מִפְּרָשׁ בַּגְמָרָא: **{יח} יְפִי כו'.** הַיְפִי הִזָּה אֲנוֹ עוֹשִׂין לָךְ
שְׂאֵתָה מְכַפֵּר עֲלֵינוּ. רַש"י: **{יט} וּלָךְ כו'.** פֶּרֶשׁ בַּגְמָרָא דְּהָכִי קָאֵמַר, לֵיָּה
אֲנַחְנוּ מוֹדִים וּלָךְ אֲנוּ מְשַׁבְּחִים, לֵיָּה אֲנַחְנוּ מוֹדִים וּלָךְ אֲנוּ מְקַלְסִים. וּפְרָשׁ
רַש"י, לֵיָּה אֲנוּ מוֹדִים שֶׁהוּא אֱלֹהֵינוּ, מוֹדִים לֹא לְשׁוֹן הוּד אֵלָּא לְשׁוֹן תּוֹדָה,

שָׁאֲנוּ מוֹדִים בּוֹ וְלֹא כּוֹפְרִים. וְלֶךְ אֲנוּ מְשֻׁבְּחִים, שְׁאֵתָה חֲבִיב לְפָנֵינוּ לְכַפֵּר עֲלֵינוּ. עַיִן בְּתוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב בְּאַרְיִכוֹת : (עֵיקָר תוֹי"ט).

רמב"ם **מצות לולב כיצד כו': מצות ערבה כיצד כו':** אני משמות הש"י וכמו כן בדפו"י הגי' הוא והו. כך אמרו המפרשים לגמ' ואני אומר שהוא קורא ורומז למה שאומר ראו עתה כי אני הוא שזה הפסוק בא בשמירת ישראל וישועתם וכאילו אמר אתה שאמרת ראו עתה כי אני הוא הושיעה נא כמו שהבטחתנו ומקצת הגאונים אמרו שהוא רוצה בו מי שאני והוא בצרה הושיעה נא וזה על דרך הפשט והוא אמר יתעלה עמו אנכי בצרה : (רמב"ם)

פרק ד - משנה ו

כְּמַעֲשֵׂהוּ בַּחֹל כֶּךָ מַעֲשֵׂהוּ בַּשַּׁבָּת, אֲלֵא שֶׁהָיוּ מְלַקְטִין אוֹתָן מֵעֶרֶב שַׁבָּת וּמִנִּיחִים אוֹתָן בְּגִיגִיּוֹת שֶׁל זָהָב, כִּדִּי שֶׁלֹא יִכְמָשׁוּ. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה אוֹמֵר, חֲרִיּוֹת שֶׁל דֶּקֶל הָיוּ מְבִיאִין, וְחוֹבְטִין אוֹתָן בְּקֶרֶקַע בְּצִדֵי הַמִּזְבֵּחַ, וְאוֹתוֹ **{כא}** הַיּוֹם נִקְרָא יוֹם חֲבוּט חֲרִיּוֹת :

ר"ע מברטנורה **גיגיות.** פֵּלִים שֶׁל זָהָב מְלֵאִים מִיָּם, כִּדִּי שֶׁלֹא יִכְמָשׁוּ עֲלֵיהֶן : **חריות.** עֲנָפִים שֶׁל דֶּקֶל הָיוּ מְבִיאִים בֵּין בַּחֹל בֵּין בַּשַּׁבָּת, וְלֹא עֶרְבָה, דְּכֶתִיב כְּפוֹת תְּמָרִים, שְׁתֵּים הֵן, אַחַת לְלוּלָב וְאַחַת לַמִּזְבֵּחַ **{כ}**. וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תו"ט **{כ}** וְרַבֵּנָן כְּפוֹת כְּתִיב, בְּלֹא וִי"ו. גִּמְרָא : **{כא}** וְאוֹתוֹ כו'. אִין לְפָרֶשׁ דְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה לֹא פָּלִיג אֲלֵא בְּשִׁבְעִי, אֲלֵא אֶכְלָהוּ נְמִי פָּלִיג, דְּסִבֵּר חֲרִיּוֹת שֶׁל דֶּקֶל הָיוּ מְבִיאִין כָּל שִׁבְעָה וְלֹא עֶרְבָה וְכו' וְכִמּוֹ רַבֵּנָן דְּנִפְקוּ לָהּ מִהִלְכָה לְמִשְׁהָ מְסִינֵי דְהָהּ כָּל שִׁבְעָה, וְהָא דְקִתְנִי מִתְנִיתִין בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, לֹא דִּיקָא יוֹם אֶחָד : (עֵיקָר תוֹי"ט).

רמב"ם כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת כו': ר' יוחנן אומר כפות תמרים אחת ללולב ואחת למזבח ואסור לאכול האתרוג בשביעי כי העיקר אצלנו כיון שנאסר מקצת היום נאסר כולו ולפיכך אמר התינוקות כי אינם מדקדקים באיסור והיתר. ואין הלכה כר' יוחנן בן ברוקא: (רמב"ם)

פרק ד - משנה ז

מִיַּד הַתִּינוּקוֹת שׁוֹמְטִין אֶת לִילְבֵיהֶן וְאוֹכְלִין אֶתְרוּגֵיהֶן :

ר"ע מברטנורה התינוקות שומטים את לילביהן. הגדולים שומטים לילבי התינוקות מידן של תינוקות: ואוכלים אתְרוּגֵיהֶן של תינוקות. ואין בדבר משום גזל **(כב)**, שכן נהגו משום שמחה. פרוש אחר, התינוקות משליכים לילביהן מידם **(כג)** ואוכלים אתְרוּגֵיהֶן בשביעי, אבל הגדולים אין אוכלים אתְרוּגֵיהֶן כל אותו היום, דכיון שהקצה **(כד)** למצוה למקצת היום, הקצה לכולו: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **(כב)** רצונו לומר, גזל דדבריהם, כתנא קמא במשנה ח' פרק ה' דגטין: **(כג)** ולשון שומטים כמו שומטו ומניחו בקרו זוית: **(כד)** ולשון ראשון פרש רש"י דשאני אתְרוּגֵי התינוקות שלא הקצו למצוה גמורה: (עיקר תוי"ט).

פרק ד - משנה ח

ההלל והשמחה שמנה כיצד. מלמד שחייב

אָדָם בַּהֲלֵל וּבִשְׁמִיחָה וּבְכָבוֹד יוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן
{כח} שֶׁל חָג, כְּשֶׁאָר כָּל יָמוֹת הַחָג. סִכָּה שְׂבָעָה
כִּיצַד. גָּמַר מְלֻאָכֵל, לֹא יִתִּיר סִכָּתוֹ, אֲבָל
מוֹרִיד {כו} אֶת הַכֵּלִים מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעַלָּה,
מִפְּנֵי כְבוֹד יוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן שֶׁל חָג:

ר"ע מברטנורה **לא יתיר**. אָגַד שֶׁלֹּה לְסַתְּרָהּ, דָּהָא כָּל הַיּוֹם חוֹבְתָהּ: **אֲבָל**
מוֹרִיד. הוּא מְמַנֶּה הַכֵּלִים נְאֻמִּים וּמַצְעוֹת נְאֻמֹּת שֶׁהֶעֱלָה לְתוֹכָהּ: **מִפְּנֵי**
כְבוֹד יוֹם טוֹב. שְׁיִרְאָה כְּמַכִּין לְקִרְאָתוֹ [למקום] שֶׁיִּסְעַד בּוֹ הַלֵּילָה: (ר"ע
מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כח} **יום טוב האחרון**. דְּכִתִּיב חָג הַסְּכּוֹת וְגו' כו', לְרַבּוֹת לֵילֵי
יוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן לְשִׁמְחָה. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא לֵילֵי רֵאשׁוֹן וְשִׁשְׁחַט מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב,
דְּבִלְיָלָה אֵין שׁוֹחֲטִין קִדְּשִׁים דְּכִתִּיב בְּיוֹם צוּתוֹ, תִּלְמוּד לומר אֵד, חֶלֶק. וְכֵּן
רֵאשִׁית, מְרַבֶּה אֵנִי לֵילֵי יוֹם טוֹב אֲחֵרוֹן שֶׁיֵּשׁ לִפְנֵי שִׁמְחָה, וּמוֹצֵיא לֵיל רֵאשׁוֹן
שֶׁאֵין לִפְנֵי שִׁמְחָה. גָּמַר. וּפִרְשׁ רַש"י דְּשֶׁאֵר לֵילוֹת אֵין צָרִיד רַבּוּי, דְּבִלְיָלָה
יָמִים הֵם כו', אֵף עַל גַּב דְּכִשְׁחַל יוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן בְּשַׁבָּת אֵין שְׁלָמִי שִׁמְחָה
דּוֹחִין אוֹתוֹ, לֹא תִּנִּי הַשִּׁמְחָה שְׁמִנָּה וְשַׁבָּעָה, דִּיכּוֹל לְשִׁמְחָה בְּכִסּוֹת נִקְיָה וְיֵין.
גָּמַר דְּפִסְחִים דִּף ע"א: {כו} **מוֹרִיד כו'**. לְפִי שֶׁרַבֵּן עוֹשִׂין סְכּוּתֵיהֶן בְּרֵאשׁ
גָּנוֹן, לְהַכִּי תִּנִּי מוֹרִיד. רַש"י: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **ההלל והשמחה שמונה כיצד כו': סוכה שבעה כיצד כו':** אמר
הש"י והיית אך שמח אמרי' לרבות יו"ט האחרון לשמחה: (רמב"ם)

פרק ד - משנה ט

נְסוּדָּ {כו} הַמִּים כִּיצַד {כח}. צְלוּחִית שֶׁל זָהָב
מִחֲזָקֶת שְׁלֶשֶׁת לָגִים הִיָּה מְמַלָּא מִן הַשְּׁלוּח.
הִגִּיעוּ לְשַׁעַר הַמִּים, תִּקְעוּ וְהִרִיעוּ וְתִקְעוּ. עָלָה

בִּכְבֹּשׁ וּפְנָה לְשִׁמְאָלוֹ, שְׁנֵי סִפְּלִים שֶׁל כֶּסֶף הָיוּ
שָׁם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, שֶׁל סִיד הָיוּ, אֲלָא שֶׁהָיוּ
מִשְׁחָרִין {ל} פְּנִיָּהֶם מִפְּנֵי הָיִין. וּמִנְקָבִין כְּמִין
שְׁנֵי חֲטָמִין דְּקִין, אֶחָד מְעַבָּה וְאֶחָד דֵּק, כְּדִי
שִׁיְהוּ שְׁנִיָּהֶם כָּלִין בְּבֵת אַחַת. מְעַרְבֵי שֶׁל מַיִם,
מְזַרְחֵי שֶׁל יֵין. עֵרָה {לא} שֶׁל מַיִם לְתוֹדֶה שֶׁל יֵין,
וְשֶׁל יֵין לְתוֹדֶה שֶׁל מַיִם, יֵצֵא. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר
{לב}, בְּלֹג הָיָה מְנִסֵּךְ כָּל שְׂמֹנֶה. וְלִמְנִסֵּךְ
אוֹמְרִים לוֹ, הִגְבָּה יָדָךְ, שְׁפַעֵם אַחַת נִסֵּךְ אֶחָד
עַל גְּבִי רִגְלָיו, וּרְגָמוֹהוּ כָּל הָעַם בְּאַתְרוּגְיָהוּ
: {לג}

ר"ע מברטנורה מן השלוח. הוא מענין {כט} הסמוך לירושלים: מחזקת
שְׁלֹשָׁה לַגִּין. [זהו] פְּחוּת שְׁבִנְסָכִים, רַבִּיעִית הָהִין לְכַבֵּשׁ: שַׁעַר הַמַּיִם.
אֶחָד מִשְׁעָרֵי עֶזְרָה נִקְרָא כּוֹ, עַל שֵׁם שָׁבוּ מִכְּנִיסִין צְלוּחִית שֶׁל מַיִם
דְּנִסּוּךְ הַחֵג: תִּקְעוּ וְהִרְיעוּ. מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה יב) וּשְׂאֲבָתָם מִיִּם
בְּשִׁשּׁוֹן: עֲלֵה בִּכְבֹּשׁ. שֶׁהָיָה בְּדִרּוּמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ: וּפְנָה לְשִׁמְאָלוֹ. שְׁנִסְכִּים
נַעֲשִׂים בְּקֶרֶן מְעַרְבִית דְּרוּמִית, וּכְשֶׁהוּא פּוֹנֶה לְשִׁמְאָלוֹ הִיא הָרֵאשׁוֹנָה:
שֶׁהָיוּ מִשְׁחִירִים פְּנִיָּהוּ. מַחֲמַת הָיִין, וְדוּמִין לְכֶסֶף שֶׁהוּא שְׁחוּר מִן
הַסִּיד: כְּמִין שְׁנֵי חֲטָמִין דְּקִין. חֲטָם אֶחָד בְּסִפְּלֵי אֶחָד וְנִקֵּב אֶחָד בְּחֲטָמוֹ.
וְהִכְהִין מְעַרָּה בְּפִי הַסִּפְּלִים וְהִנְסִכִּים מְקַלְחִים וְיִוְרָדִים דֶּרֶךְ הַחֲטָמִין עַל
גַּג הַמִּזְבֵּחַ, וּבַמִּזְבֵּחַ הָיָה נִקֵּב שָׁבוּ הָיִין וְהַמַּיִם יוֹרְדִין לְשִׁתִּין שֶׁל מִזְבֵּחַ,
שֶׁהָיוּ חֲלוּלִים וְעַמְּקִים מְאֹד: אֶחָד מְעַבָּה וְאֶחָד דֵּק. אֶחָד מִהֲנִקְבִים עֲבָה,
וְהוּא אוֹתוֹ שֶׁל יֵין, וְאֶחָד דֵּק, אוֹתוֹ שֶׁל מַיִם: כְּדִי שִׁיְהִיוּ כָּלִין שְׁנִיָּהֵן
בְּבֵת אַחַת. שֶׁהַמַּיִם מִמֶּהָרִין לְצֵאת יוֹתֵר מִן הָיִין, מִפְּנֵי שֶׁהָיִין עֵב יוֹתֵר
וּמֵאַחֵר לְצֵאת, לְפִיכָךְ הָיָה הַנִּקֵּב שֶׁל יֵין מְעַבָּה וְהַנִּקֵּב שֶׁל מַיִם דֵּק, כְּדִי
שִׁיְהִיוּ כָּלִין בְּבֵת אַחַת: הִכִּי גִרְסִינָן מְעַרְבֵי שֶׁל מַיִם, מְזַרְחֵי שֶׁל יֵין.
הַסִּפְּלִים הָיוּ נְתוּנִים אֶצֶל הַקֶּרֶן סְמוּכִים זֶה לָזֶה, זֶה לְפָנָיו זֶה, אֶחָד לְצֵד
מְעַרְבִי וְאֶחָד לְפָנִים מְמֹנֶה, דִּהְיִינוּ לְמִזְרָח: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כּוֹ'. בְּתַרְתִּי
פְּלִיג, אֲשֶׁלֶּשָׁה לַגִּין פְּלִיג, וְאֲשֶׁבַע דִּקְאָמֵר תִּנָּא קַמָּא, וְאַתָּא רַבִּי יְהוּדָה
לְמִימַר אֵף בְּשִׁמְיָנִי מְנִסְכִּים. וְאִין הִלְכָּה כְּרַבִּי יְהוּדָה: הִגְבָּה אֶת יָדָךְ.
כְּדִי שֶׁנֶּרְאָה אִם תִּתֵּן מַיִם בְּסִפְּלִי. לְפִי שֶׁצְדוּקִים אֵין מוֹדִים בְּנִסּוּךְ
הַמַּיִם: שְׁפַעֵם אַחַת נִסֵּךְ. צְדוּקִי אֶחָד אֶת הַמַּיִם עַל רִגְלָיו: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כו} נסוך כו'. בגמרא אמרינן דהלכה למשה מסיני היא אף על
גב דדרשי תנאי רמוזי בקרא: {כח} פיצד כו'. הקא תנא סדר המלוי והנסוך

ובפרק דלקמן תני השמחה והיציאה מבית המקדש אל השלוח למלאות: **[כט]** דכתיב [ושעיה יב] ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה. תוספות: **[ל]** משחרין כו'. דכיון דאמר מר ערה של זין כו' יצא אתי לאשחורי. גמרא: **[לא]** ערה כו'. לכאורה משמע כלומר שהחליף, וכן הוא ברש"י. אבל לשון הרמב"ם ואם ערה כו' ונסף שניהם בכלי אחד יצא: **[לב]** רבי יהודה אומר כו'. אי אפשר לומר דלא סבירא ליה הלכה למשה מסיני. ויש לומר דסבירא ליה דכמו שנתרבות לשמחת שלמים כדלעיל, הכי נמי יש לרבות לשמחת נסוד דמקרי שמחה כדלקמן, ולג גמירי לה. רש"י ועין תוספות יום טוב: **[לג]** באתרוגיהן. ללמד שצאין נסוד אלא בשחר בשעת נטילת לולב. גמרא: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **ניסוך המים** [שבעה] **כיצד צלוחית של זהב כו':** החוטם שהיה בספל המים היה דק יותר מאותו שהיה בספל היין כי יינם היה עב יותר מן המים ור' יהודה אומר לוג של מים בלבד היה מנסך כל שמנת ימי החג וניסוך המים בחג הלכה למשה מסיני ויש לו רמזים נסתרים בתורה ואותן שאינן מאמינים בתורה שבעל פה אינן מאמינים בניסוך המים ולפיכך כשניסך זה המים על רגליו רגמוהו כל העם באתרוגיהם לפי שהיה צדוקי שאינו מאמין בניסוך המים: (רמב"ם)

פרק ד - משנה י

כמעשהו בחל כך מעשהו בשבת, אלא שהיה ממלא מערב שבת חבית של זהב שאינה מקדשת, מן השלוח, ומניחה בלשכה. נשפכה או נתגלתה, היתה ממלא מן הכיור, שהיו והמים המגלילין, פסולים **[לד]** לגבי המזבח:

ר"ע מברטנורה **שאינה מקדשת.** שלא נתחנכה לעבודת מזבח. דאי הוי מייתי במקדשת איפסילו להו בלינה, שכלי שרת מקדשים כדכתיב (שמות ט) כל הנוגע בהם יקדש, וכל הקדוש קדשת הגוף נפסל בלינה: היתה ממלא מן הכיור. ואף על פי שהכיור הקדש לכלי שרת ומקדש את מימיו, לא היו נפסלים בלינה, לפי שהיו משקיעים אותו מבערב בבור,

כְּדָאֵמַר בִּיּוֹמָא [פֶּרֶק ג] אָף הוּא עָשָׂה מוֹכְנֵי לְכִיּוֹר שְׁלֵא יְהִיּוּ מִימִיּוֹ נִפְסָלִים
בְּלִינָה : שְׁהֵמִים וְהֵיִן הַמְּגָלִין. הֵיִנוּ טַעְמָא דְנִתְגַּלְהָ מִמֶּלֶא מִן הַכִּיּוֹר וְלֹא
הָיָה מְנַסֵּךְ [מִתָּן], שְׁהֵמִים [וְהֵיִן] הַמְּגָלִין פְּסוּלִים לְגַבֵּי הַמְּזֻבָּח : (ר"ע
מברטנורה).

עֵיקַר תוֹי"ט [לד] הַמְּגָלִין פְּסוּלִין. מִשּׁוּם הַקְרִיבָהּ נָא לְפַחֲתָךְ הִירָצָךְ אוֹ
הִישָׂא פְּנִיךָ אֶמֶר ה' צְבָאוֹת [מִלְאָכֵי א]. גִּמְרָא : (עֵיקַר תוֹי"ט).

פרק ה

פרק ה - משנה א

הַחֲלִיל חֲמִשָּׁה וְשֵׁשָׁה. זֶהוּ הַחֲלִיל שֶׁל בֵּית
הַשּׁוֹאֵבָה [א], שְׁאִינָה דּוֹחָה [ב] לֹא אֶת הַשַּׁבָּת
וְלֹא אֶת יוֹם טוֹב [ג]. אָמְרוּ, כָּל מִי שְׁלֵא רָאָה
שְׂמַחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה, לֹא רָאָה שְׂמַחָה מִיָּמָיו :

ר"ע מברטנורה הַחֲלִיל. הִרְבֵּה מֵיָּנִי זָמַר הָיוּ שָׁם, וְעַל שֵׁם שְׁחֲלִיל קוֹלוֹ
נִשְׁמָע יוֹתֵר מִן הָאַחֲרִים נִקְרְאוּ כָּלָם עַל שְׁמוֹ : חֲמִשָּׁה וְשֵׁשָׁה. פְּעָמִים
חֲמִשָּׁה פְּעָמִים שֵׁשָׁה. חֵל יוֹם טוֹב רָאשׁוֹן לַהֲיוֹת בְּשַׁבָּת, הַחֲלִיל שֵׁשָׁה. חֵל
בְּשָׂאָר יָמֵי הַחֵל, הַחֲלִיל חֲמִשָּׁה, לָפִי שְׁאִינֵנוּ דּוֹחָה לֹא אֶת הַשַּׁבָּת וְלֹא אֶת
יוֹם טוֹב : שְׂמַחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה. לָפִי שְׁכָּל שְׂמַחָה זֶה עַל שְׁאִיבַת הַמִּים
שֶׁל נְסוּךְ, קָרוּ לָהּ שְׂמַחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה, עַל שֵׁם וּשְׁאֲבָתָם מִים בְּשִׁשּׁוֹן
(יְשַׁעְיָה יב) : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {א} בית השואבה. שם המקום שהיו מתקנים לשמחה. הר"מ:
{ב} שאינה דוחה כו'. הא דלא קתני כיצד כו', משום דבעי לסמוך ולמימר
חליל של בית השואבה, דדיק מניה בגמרא האי הוא דלא דחי, הא דקרבו
דחי. תוספות: **{ג}** לא כו'. אף על גב דחליל אינו אסור אלא משום שמא
יתקן כלי שיר כו', וקימא לן דאין שבות במקדש, בית השואבה שאני,
כדאמרינן בגמרא שאינה אלא משום שמחה יתרה. תוספות: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם החליל חמשה וששה זהו החליל של בית השואבה כו': חליל הוא
כלי מכלי שיר הנקרא בלשון ערבי מזמא"ר והיו שם מינים רבים מכלי
הניגון אבל לפי שזה הוא העיקר השיר נתייחס אליו. ובית השואבה שם
המקום שהיו מתקנין לשמחה וקראו לו זה השם משום ושבתם מים
בששון: (רמב"ם)

פרק ה - משנה ב

במוצאי יום טוב הראשון של חג, ירדו **{ד}**
לעזרת נשים, ומתקנין שם תקון גדול **{ה}**.
ומנורות של זהב היו שם, וארבעה ספלים של
זהב בראשיהן, וארבעה סלמות לכל אחד
ואחד, וארבעה ילדים **{ו}** מפרחי כהנה
ובידיהם כדים של שמן של מאה ועשרים **{ז}**
לג, שהיו מטילין לכל ספל וספל:

ר"ע מברטנורה תקון גדול. שהיו מקיפים אותה גזזטראות **{ו}**, ומושיבים
הנשים למעלה והאנשים מלמטה, כדי שלא יבאו לידי קלות ראש **{ז}**:
בראשיהן. בראש כל מנורה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ד} ירדו כו'. כהנים ולוויים יורדים מעזרת ישראל שהיא גבהה,
לעזרת נשים שלמטה הימנה בשפוע ההר. רש"י: **{ה}** תקון גדול. רצונו לומר
גדול התועלת. הרמב"ם: **{ו}** פרש רש"י שבראשונה לא היו זיזין יוצאין מן
הפתלים, והקיפיה גזזטרא, נתנו זיזין בפתלים סביב סביב. וכל שנה

מסדירין שם כו' כדי שיהיו נשים כו', וזהו תיקון גדול דקתני, שמתקנים בכל שנה: {ז} פרש הרמב"ם כדי שלא יסתכלו האנשים בנשים. והדין עמו, כי האנשים שלמטה היו הרואין בשמחה, לא השמחים בעצמן, כמו שכתב הר"ב במדות שם. כי השמחים היו חסידים וכו', ואם כן הדרך לטעם, ואמנם הסתכלות האנשים בנשים מביא לידי קלות ראש וכו', ושפא נראה קרי, כל שכן בחצרות בית ה': {ח} ילדים. בחורים. רש"י: {ט} של מאה ועשרים כו'. תנא של שלשים שלשים. ונקט כלל, נראה לי משום דסימניהו שנותיו של משה רבנו עליו השלום, שאור תורתו זורחת עלינו ועוד היא מאירה. תוספות יום טוב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם במוצאי יו"ט הראשון של חג ירדו לעזרת נשים וכו': תיקון גדול ר"ל גדול התועלת והוא כי העם היו מתקנים מקום לאנשים ומקום לנשים ומקום הנשים למעלה ממקום האנשים כדי שלא יסתכלו האנשים בנשים וכשאציר העזרה בכללה במקומה יתבאר לך עזרת הנשים וזולתה מן המקומות ואמרו אנו ליה וליה עינינו קיצר בדבר ולשונם היה כך אנו ליה משתחווים ועינינו ליה מיחלות: (רמב"ם)

פרק ה - משנה ג

מבלאי מכנסי {י} כהנים ומהמיניהן מהן היו מפקיעין, ובהן היו מדליקין, ולא היתה חצר בירושלים שאינה מאירה מאור בית השואבה:

ר"ע מברטנורה מבלאי מכנסי כהנים. ממכנסי כהנים הבלויות, ומאבניניהן הישנים. תרגום אבנט המינא: היו מפקיעים. קורעים לעשות פתילות: שלא היתה מאירה. לפי שהמנורות גבוהות חמשים אמה וחר הפית גבה, והאורה זורחת בכל העיר {יא}: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {י} מכנסי כו'. תימה דלא חשיב כיתנת, שגם היא היתה של שש, ומצנפת: {יא} וכתל מזרחי שהוא לסוף עזרת נשים היה נמוך, כדאמר בסדר יומא, והמנורות עולות למעלה הימנו. רש"י: (עיקר תוי"ט).

פרק ה - משנה ד

חֲסִידִים {יב} וְאַנְשֵׁי מַעֲשֵׂה הָיוּ מִרְקָדִים
לְפָנֵיהֶם {יג} בְּאַבּוּקוֹת שֶׁל אֹר שְׂבִידֵיהֶן,
וְאוֹמְרִים לְפָנֵיהֶן דְּבָרֵי שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת.
וְהַלּוּיִם בְּכִנּוֹרוֹת וּבִנְבָלִים וּבְמַצְלֵתִים
וּבְחֲצוֹצְרוֹת וּבְכָלֵי שִׁיר בְּלֹא מִסְפָּר, עַל חֲמִשׁ
עֶשְׂרֵה מַעְלוֹת הַיּוֹרְדוֹת מֵעֶזְרֵת יִשְׂרָאֵל לְעֶזְרֵת
נָשִׁים, כִּנְגֵד חֲמִשָּׁה עָשָׂר שִׁיר הַמַּעְלוֹת
שֶׁבַת־הַלֵּים, שֶׁעָלִיהֶן לְוִיִּם עוֹמְדִין בְּכָלֵי שִׁיר
וְאוֹמְרִים שִׁירָה. וְעֹמְדוֹ שְׁנֵי כֹהֲנִים בְּשַׁעַר
הָעֶלְיוֹן {טו} שִׁיּוֹרֵד מֵעֶזְרֵת יִשְׂרָאֵל לְעֶזְרֵת נָשִׁים,
וְשֹׁתֵי חֲצוֹצְרוֹת בִּידֵיהֶן. קָרָא הַגָּבֵר {טז}, תִּקְעוּ
וְהִרְיעוּ וְתִקְעוּ. הִגִּיעוּ לְמַעְלָה עֲשִׁירִית {יז},
תִּקְעוּ וְהִרְיעוּ וְתִקְעוּ. הִגִּיעוּ לְעֶזְרָה, תִּקְעוּ
וְהִרְיעוּ וְתִקְעוּ. הָיוּ תוֹקְעִין וְהוֹלְכִין {יח}, עַד
שֶׁמִּגִּיעִין לְשַׁעַר הַיּוֹצֵא מִזֶּרֶחַ. הִגִּיעוּ לְשַׁעַר
הַיּוֹצֵא מִמִּזְרָח, הִפְכוּ פָנֵיהֶן לַמַּעְרָב, וְאָמְרוּ,
אֲבוֹתֵינוּ {יט} שֶׁהָיוּ בַּמָּקוֹם הַזֶּה אַחֲוֵיהֶם אֶל
הַיֵּכָל הַיּ וּפָנִיהֶם קִדְמָה, וְהִמָּה מִשְׁתַּחֲוִים
קִדְמָה לְשֶׁמֶשׁ, וְאָנוּ לָיָה עֵינֵינוּ. רַבִּי יְהוּדָה

אומר, היו שונין ואומרין, אנו ליה, וליה עינינו:

ר"ע מברטנורה באבוקות של אור. בארבע אבוקות או בשמנה, זורק זו ומקבל את זו: **דברי שירות ותשבחות.** יש מהן שהיו אומרים אשירי ילדותנו שלא בישה את זקנותנו, אלו חסידים **[יד]** ואנשי מעשה. ויש שהיו אומרים אשירי זקנותנו שכפרה על ילדותנו, אלו בעלי תשובה. ואלו ואלו אומרים אשירי מי שלא חטא ומי שחטא ונמחל לו: **שעליהם הלויים עומדים בשיר.** בשמחת בית השואבה. אבל דיוכן לשיר של קרבן אצל המזבח היה: **תקעו והריעו ותקעו.** זה סימן לילך ולמלאות מים לנסוד מן השלוח: **הגיעו לעזרה.** לקרקע עזרה של נשים: **הפכו פניהם למערב.** לצד העזרה וההיכל כדי לומר דבר זה: **שונין.** כופלין לומר: **אנו ליה.** משתחוים ומודים על מה שעבר: **וליה עינינו.** מיחלות להבא **[כ]**: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [יב] חסידים כו'. ולא היו עושין אותן עמי הארץ וכל מי שירצה, אלא גדולי חכמי ישראל וראשי ישיבות וסנהדרין והזקנים ואנשי מעשה הם שהיו מרקדים ומספקים ומנגנים ומשמחין במקדש בימי חג הסוכות, אבל כל העם האנשים והנשים כלן באין לראות ולשמע. הרמב"ם: [יג] לפניהם. קאי על הרואים דתנן בריש פרקין מי שלא ראה בשמחת כו', שמע מניה דרואים היו: [יד] פרש רש"י כל חסיד הוי חסיד מעקרו. ואמרו שלא עברנו עברה בילדותנו לביש את זקנותינו, והינו תשבחות שמשבחין להקדוש ברוך הוא על כך: [טו] העליון. כן נקרא לפי שהוא למעלה מעזרת נשים, והוא שער נקנור. הרמב"ם. ועין תוספות יום טוב: [טז] קרא הגבר. והיו שוהין בתקיעות ובהפיכת פניהם כו', והיה מאיר היום קדם שנגיעו לעזרה, ועד שיקדשו בכלי לא הכשרו ליפסל בלינה. תוספות. ועין עוד: [יז] עשירית. בעי רבי ירמיה למעלה עשירית חמש וקאי אעשר. או דלמא דנחית עשר וקאי אחמש. תיקו: [יח] והולכין. ומאריכין בהן עד שמגיעין כו'. רש"י: [יט] אבותינו. פרש רש"י אבותינו בבית הראשון היו כופרין ולא היו פניהן לבית אלא אחוריהם וגו', פסוק הוא [יחזקאל ח]: [כ] השתא לא הוי כמו מודים מודים דמשתקין אותו כו' (ברכות פ"ה מ"ג) דכיון דאתרי מלי קא מדבר ליה תרי זימני ולא אחדא מילתא לית לן בה. גמרא: (עיקר תוי"ט).

פרק ה - משנה ה

אין פותחין מעשרים ואחת תקיעות במקדש, ואין מוסיפין על ארבעים ושמנה. בכל יום היו שם עשרים ואחת תקיעות במקדש, שלש לפתיחת שערים, ותשע לתמיד של שחר, ותשע לתמיד של בין הערבים. ובמוסף היו מוסיפין עוד תשע {כא}. ובערב שבת היו מוסיפין עוד שש, שלש להבטיל העם ממלאכה, ושלש להבדיל בין קדש לחל. ערב שבת {כב} שבתוד החג היו שם ארבעים ושמנה, שלש לפתיחת שערים, שלש לשער העליון, ושלש לשער התחתון, ושלש למלוי המים, ושלש על גבי מזבח, ותשע לתמיד של שחר, ותשע לתמיד של בין הערבים, ותשע למוסף, שלש להבטיל את העם מן המלאכה, ושלש להבדיל בין קדש לחל:

ר"ע מברטנורה שלש לפתיחת שערים. כשפותחים שערי העזרה היו תוקעים תקיעה תרועה תקיעה, וחשיב להו לשלש תקיעות: ותשע לתמיד של שחר. כשהיו מנסכים נסכי התמיד הלויים אומרים בשיר. ושלשה פרקים היו מפסיקים בו, ועל כל פרק ופרק היו הפהגים תוקעים שלש תקיעות תרועה תרועה תקיעה, ומשתחוים העם [תקיעה תרועה תקיעה חשיב להו לשלש], הרי תשע תקיעות: להבטיל העם ממלאכה. תקיעה ראשונה לבטל העם שבשדות, תקיעה {כב} שנייה נסתלקו התריסין ונגעלו החניות, תקיעה שלישית סלק המסלק {כג} והטמין המטמין את החמין והדליקו את הנרות: ושלש להבדיל בין קדש לחל. לאחר התקיעות הראשונות שהה כדי לצלות דג קטן, ותוקע ומריע ותוקע. אלו שלש תקיעות אחרונות להודיע שקדש היום: שלש לפתיחת שערים. של עזרה, שתוקעים בכל יום: ושלש לשער העליון. כדאמרו לעיל עמדו שני כהנים בשער העליון קרא הגבר תקעו והריעו

וְתִקְעוּ: וְשִׁלַּשׁ לַשַּׁעַר הַתַּחְתּוֹן. דִּתְּנוּ לַעִיל הַגִּיעוּ לַעֲזָרָה תִּקְעוּ וְהִרְיעוּ וְתִקְעוּ. וּמֵאֲרִיכִין בָּהֶן עַד שֶׁהִגִּיעוּ לַשַּׁעַר הַתַּחְתּוֹן, כְּדִתְּנוּ הָיוּ תוֹקְעִין וְהוֹלְכִין עַד שֶׁהִגִּיעוּ לַשַּׁעַר הַיּוֹצֵא מִמְּזֶרֶחַ, לְהַכִּי קָרִי לְהוֹ שִׁלַּשׁ שֶׁל שַׁעַר הַתַּחְתּוֹן. וְשִׁלַּשׁ שֶׁל מַעְלָה עֲשִׂירִית לֹא קָחָשִׁיב, דִּהְיָ תֵּנָּה סֶבֶר כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב דָּאָמַר שֶׁלֹּא הָיוּ תוֹקְעִים לְמַעְלָה עֲשִׂירִית: וְשִׁלַּשׁ לְמַלּוֹי הַמִּים. לְאַחַר שֶׁשָּׁאֲבוּם וּבָאוּ לָהֶם לַעֲזָרָה דֶּרֶךְ שַׁעַר הַמִּים, תִּקְעוּ וְהִרְיעוּ וְתִקְעוּ: עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ. דִּתְּנוּ בַּפֶּרֶק לִוְלֵב וְעֶרְבָה וְזִקְפוּם עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, תִּקְעוּ וְהִרְיעוּ וְתִקְעוּ. וְתֵּנָּה דִּידָן לֹא מִיְתִי הֵכָא כְּשֶׁחָל לִהְיוֹת עֶרֶב פֶּסַח בְּשַׁבַּת שֶׁהַפֶּסַח נִשְׁחַט בְּשִׁלַּשׁ כְּתוּת וְתִקְיעוֹת טוֹבָא הוּא הֵתֵם, מְשׁוּם דְּלֹא שְׂכִיחָא כְּלִי הָאֵי שְׂיַבָּא עֶרֶב פֶּסַח בְּשַׁבַּת. וְהָא דִּתְּנוּ אֵין מוֹסִיפִין עַל אַרְבַּעִים וּשְׁמֹנֶה, לָאוּ דְּוָקָא, דְּבִעָרֵב פֶּסַח שְׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבַּת זִימְנִין דְּמוֹסִיפִים עַד שֶׁבַע וְחֻמְשִׁים תִּקְיעוֹת {כה}: (ר"ע מברטנורא).

עיקר תוי"ט {כא} עוד תשע. מְסַקִּינָן בְּגִמְרָא דְּתַשַּׁע הוּא דְּמוֹסִיפִין לְכָל הַמוֹסְפִין שֶׁהָיוּ בּוֹ בַּיּוֹם, וְאֵין תוֹקְעִין לְכָל מוֹסֶף וּמוֹסֶף, וַיִּמָּהֵא טַעְמָא נִיחָא דְּלֹא חָשִׁיב רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבַּת, דְּאֵיכָא מוֹסֶף דְּשַׁבַּת וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה: {כב} לִישְׁנָא דְּגִמְרָא נָקֹט, וְלָאוּ דְּוָקָא, דְּתִרְוּעָה הִיא. תוֹסֵפוֹת: {כג} קְדָרוֹת הָעֲשׂוֹיּוֹת לְהַסְתַּלַּק לְמֵאֲכָל הַלֵּילָה. רַשִׁי: {כד} עֶרֶב שַׁבַּת. וְשַׁבַּת שְׁבִתוֹךְ הַחֹג שֶׁהָיוּ תַשַּׁע לְמוֹסְפִים וְלִהְיוֹי חֻמְשִׁים וְאַחַת לֹא מְצִי לְמִתְנִי, דִּהְיָ בְּצָרִי לְהוֹ כְּלָהוּ דְּמְשׁוּם בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה דִּתְּנוּ רִישׁ פְּרָקִין דְּאֵין דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבַּת. גִּמְרָא: {כה} שֶׁהַפֶּסַח נִשְׁחַט בְּשִׁלַּשׁ כְּתוּת, וְכָל כֶּת קוֹרְאָה הֵלֵל שִׁלַּשׁ פְּעָמִים, וּבִתְחִלַּת קְרִיאָה תוֹקְעִין שִׁלַּשׁ תִּקְיעוֹת. וְעֵינָן תוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **אין פוחתין מעשרים ואחת תקיעות במקדש כו':** ואֵין מוֹסִיפִין עַל אַרְבַּעִים וּשְׁמוֹנֶה רוּצָה בַּזָּה עַל הָרֹב כִּי יִתְכֵן בַּקְצַת הַשָּׁנִים שִׁיחִיה בּוֹ יוֹם יִהְיֶה בּוֹ שְׁבַע וְחֻמְשִׁים תִּקְיעוֹת וְהוּא כְּשִׁיחֹל ע"פ בְּשַׁבַּת וּכְבֵּר קֹדֶם לְךָ בַּפֶּסַח כִּי הַפֶּסַח נִשְׁחַט בְּשִׁלַּשׁ כִּתּוּת וְשֵׁם אִמֵּר נִכְנַסְתָּ כֵת רֹאשׁוֹנָה תִקְעוּ וְהִרְיעוּ וְתִקְעוּ וְעוֹד אִמֵּר קִרְאוּ אֶת הַהֵלֵל אִם גִּמְרוּ שָׁנָה וְאִם שָׁנָה שְׁלֹשָׁה וְאִמֵּר כִּמְעַשָּׂה הָרֹאשׁוֹנָה כֹּךְ מְעַשָּׂה שְׁנִיָּה וְשִׁלִּישִׁית הָרִי נִתְבָּאֵר מִזֶּה כִּי שִׁלַּשׁ תִּקְיעוֹת בְּכָל קְרִיאָה שֶׁהֵם בְּשִׁלַּשׁ כְּתוּת שְׁבַע וְעֶשְׂרִים תִּקְיעוֹת וַיִּיחַ לְשָׁנִי תְּמִידִין וְתַשַּׁע לְמוֹסֶף שַׁבַּת וְשִׁלַּשׁ לְפִתִּיחַת שְׁעָרִים וְאֵי אִפְשָׁר לִהְיוֹת בַּמִּקְדָּשׁ יוֹתֵר מִזֶּה הַמִּנִּין: (רמב"ם)

פרק ה - משנה ו

יום טוב הראשון של חג היו שם שלשה עשר פרים, ואילים שנים, ושעיר אחד. נשתירו שם ארבעה עשר כבשים לשמנה משמרות. ביום הראשון, ששה מקריבין שנים שנים, והשאר אחד אחד. בשני, חמשה מקריבין שנים שנים, והשאר אחד אחד. בשלישי, ארבעה מקריבין שנים שנים, והשאר אחד אחד. ברביעי, שלשה מקריבין שנים שנים, והשאר אחד אחד. בחמשי, שנים מקריבין שנים שנים, והשאר אחד אחד. בששי, אחד מקריב שנים, והשאר אחד אחד. בשביעי, כלן שוין. בשמיני, חזרו לפיס כבדגלים. אמרו, מי שהקריב פרים היום, לא יקריב למחר, אלא חוזרין חלילה {כו} :

ר"ע מברטנורה יום טוב הראשון של חג וכו'. עשרים וארבע משמרות של כהנה היו במקדש, וכלן עולות לרגל וזוכות בחובות הפאות מחמת הרגל, ושש עשרה משמרות מקריבים שש עשרה בהמות, שהם שלשה עשר פרים ואילים שנים ושעיר אחד, נשארו שמנה משמרות לארבעה עשר כבשים, שש משמרות מן השמנה היו מקריבין שני כבשים כל אחת מהם, הרי שנים עשר כבשים, והשאר שהם שתי משמרות הנותרות מקריבות אחד אחד : **בשני**. שנתמעט אחד מן הפרים ונשתירו תשע משמרות לארבעה עשר כבשים. חמשה מהן היו מקריבין שנים שנים, הרי עשרה. והשאר שהם ארבע משמרות הנותרות מקריבות כל אחת כבש אחד : **בשלישי**. שנתמעט עוד פר אחד מן הפרים, ונשארו עשר משמרות לארבעה עשר כבשים, ארבע משמרות מקריבות שנים שנים, הנה להו שמנה. והשאר אחד אחד, ששה כבשים לשש משמרות : **בשביעי כלן שוין**. המשמרות, ומקריבות כבשים שוות, שכל אחת מקרבת אחת, שהרי אינם אלא שבעה פרים ואילים שנים ושעיר אחד לעשר משמרות, נשתירו ארבעה עשר כבשים לארבע עשרה משמרות :

בְּשִׁמְיָנִי חוֹזְרִים לַפִּיִּס כְּבָרְגָלִים. פֶּר אֶחָד, אֵיל אֶחָד וְשִׁבְעָה כְּבָשִׁים, שְׁקָרְבִים בְּשִׁמְיָנִי, אֵין קָרְבִים כְּסֹדֶר קָרְבָּנוֹת הַחֵג לְפִי סֹדֶר הַמִּשְׁמְרוֹת, אֲלָא כָּל הַמִּשְׁמְרוֹת בָּאוֹת וּמִפִּיִּסוֹת עֲלֵיהֶן, כְּמוֹ שְׁמִפִּיִּסוֹת בְּשֶׁאֶר רְגָלִים. וְסֹדֶר הַפִּיִּס מִפְּרֶשׁ בְּיוֹמָא פֶּרֶק בְּרֵאשׁוֹנָה: **אָמְרוּ מִשְׁמֵר שֶׁהַקָּרִיבוֹ פָּרִים הַיּוֹם**. לֹא הָיוּ מִקָּרִיבִים פָּרִים לְמַחֵר, שֶׁהַמִּשְׁמְרוֹת שֶׁהַקָּרִיבוֹ אֶתְמוּל כְּבָשִׁים לֹא הָיוּ מְנִיחִים אוֹתָן, אֲלָא חוֹזְרוֹת חֲלִילָה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כו} חוֹזְרִין חֲלִילָה. כְּדֶרֶךְ שֶׁסֹּדֶרֶם בְּדַבְּרֵי הַיָּמִים (א כד) יְהוֹרִיב רֵאשׁוֹן וְאַחֲרָיו יִדְעֶיָה כו'. וּמִיָּהוּ בְּבֵית שְׁנֵי שָׁלָא עָלוּ אֲלָא אַרְבַּע מִן הַמִּשְׁמְרוֹת וְנִחְלְקוּ לְעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע, וְיִדְעֶיָה עָלָה קֶדֶם יְהוֹרִיב, הִלְכָּךְ שֶׁשָּׂה שְׁלוֹ קוֹדְמִים. תַּעֲנִית דָּף כ"ז: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם יו"ט הראשון של חג היו שם י"ג פרים כו': כל זה מבואר בידיעת שני עיקרים האחד מהם כי משמרות כהונה עשרים וארבע וכולם עובדים במועדות והשני כי קרבנות ארבע עשר כבשים ושני אילים ושעיר בכל יום משבעה הימים וביום הראשון מוסף על מה שזכרנו שלשה עשר פרים וביום השני שנים עשר פרים וביום השלישי אחד עשר פרים וכן פוחתין אחד אחד עד שיהיו קרבנות יום שביעי שבעה פרים ושני אילים ושעיר וארבע עשר כבשים והם עשרים וארבע בהמות כמנין המשמרות תקריב כל משמרה ומשמרה בהמה אחת וזהו ענין אמרם ויד כולם שוה כי אין שם משמרה שתקריב ב' בהמות ובשאר ימות החג תקריב משמרה לכל פר ופר ומשמרה לשעיר ושני משמרות לשני אילים ומה שנשאר ממנין המשמרות חלקו הארבע עשר כבשים יש מהם מי שמקריב שני כבשים שני פעמים ומהם מי שמקריב אחד כמו שנזכר עד שישתוה המנין ויחזרו חלילה על הסדר הנזכר ומנין אלו הקרבנות הם לשון התורה ומה שאמרו בכאן אחד שנים שלשה על המשמרות אע"פ שמשמרה ומשמרות לשון נקבה מאמרם לא היה אלא על ראש המשמרה כאשר יאמרו בכל המשנה יהויריב וידעיה רוצה בו משמרת יהויריב משמרת ידעיה ואולי שהיה מונה וסומך על מלת משמר שהוא לשון זכר: (רמב"ם)

פרק ה - משנה ז

בְּשִׁלְשָׁה פְּרָקִים בִּשְׁנָה הָיוּ כָּל מִשְׁמְרוֹת שְׁוֹת **{כו}** בְּאִמּוּרֵי הָרְגָלִים וּבַחֲלוּק לָחֶם הַפָּנִים **{כט}**.

בַּעֲצַרְת אֹמְרִים לוֹ, הִילָךְ מִצָּה **[ז]** הִילָךְ חֹמֶץ.
מִשְׁמֵר שְׁזִמְנוּ קְבוּעַ, הוּא מִקְרִיב תְּמִידִין **[לא]**,
נְדָרִים וְנִדְבוֹת וּשְׁאֵר קִרְבָּנוֹת צָבוּר, וּמִקְרִיב
אֶת הַכֹּל. יוֹם טוֹב הַסָּמוּךְ לַשַּׁבָּת, בֵּין מַלְפָּנִיהָ
בֵּין מַלְאֲחֶיהָ, הֵיוּ כָּל הַמִּשְׁמְרוֹת שְׁווֹת
בַּחֲלוּק לֶחֶם הַפָּנִים:

ר"ע מברטנורה בַּאֲמוּרֵי הָרְגָלִים. בַּמָּה שְׁאֵמֹר רְגָלִים, כְּלוֹמֵר בְּקִרְבָּנוֹת
הָאֲמוּרִים בְּרָגֶל, הֵיוּ כָּל הַמִּשְׁמְרוֹת שְׁווֹת, כְּגוֹן חֲזָה וְשׁוֹק **[כח]** שֶׁל שְׁלֹמִי
חֲגִיגָה שֶׁל כָּל יָחִיד וְיָחִיד, וְעוֹרוֹת שֶׁל עוֹלֵת רֵאִיָּה וְשֶׁל מוֹסֵפֵי צָבוּר וְשֶׁל
שְׁעִירֵי חַטָּאוֹת: **וּבַחֲלוּק לֶחֶם הַפָּנִים.** כְּשֶׁאֲרַע שַׁבָּת בְּרָגֶל. שְׁבַשְׁבַּת
מִסְלָקִין אוֹתוֹ וּמִסְדָּרִין אַחֵר, כְּדַכְתִּיב (וַיִּקְרָא כד) בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת יַעֲרֻכְנוּ:
וּבַעֲצַרְת. כְּשֶׁאֲרַע בַּשַּׁבָּת, וַיֵּשׁ בּוֹ חֲלוּק חֹמֶץ שֶׁל שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְחֲלוּק לֶחֶם
הַפָּנִים שֶׁהִיא מִצָּה, אֹמְרִים לוֹ לְכָל אֶחָד כְּשֶׁנִּזְמְנִים לוֹ חֲלָקוֹ בַּלֶּחֶם
הַפָּנִים הִילָךְ מִצָּה, וּכְשֶׁנִּזְמְנִים לוֹ חֲלָקוֹ בְּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם אֹמְרִים לוֹ הִילָךְ
חֹמֶץ. לְפִי שְׁאִין חוֹלְקִים קָרְבָּן כְּנֶגֶד קָרְבָּן, אֲלֵא מִכָּל קָרְבָּן כָּל אֶחָד נוֹטֵל
חֲלָקוֹ, כְּדִנְפָקָא לֹן מִלְּכָל בְּנֵי אַהֲרֹן תִּהְיֶה אִישׁ כְּאָחִיו (שם ז), לְפִיכָךְ
מוֹדִיעִין אוֹתוֹ שְׁנִזְמְנִים לוֹ חֲלָקוֹ בֵּין בַּחֹמֶץ בֵּין בַּמִּצָּה: **מִשְׁמֵר שְׁזִמְנוּ
קְבוּעַ.** לְשִׁמּוֹשׁ בַּשַּׁבָּת זֶה שֶׁחֵל הָרָגֶל לִהְיוֹת בְּתוֹכָהּ: **מִקְרִיב תְּמִידִין.** שֶׁהָרִי
אֵינָן בַּשִּׁבִּיל הָרָגֶל: **נְדָרִים וְנִדְבוֹת.** שֶׁנִּדְרוּ וְנִדְבוּ כָּל הַשָּׁנָה וְהִבִּיאוּם
בְּרָגֶל: **וְכָל קִרְבָּנוֹת צָבוּר.** לְאֲתוּיֵי פֶר הָעֵלֶם דָּבָר שֶׁל צָבוּר **[לב]** וּשְׁעִירֵי
עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁשָּׁגְגוּ בֵּית דִּין וְטָעוּ בַּהוֹרָאָה וְעָשׂוּ רַב הַקָּהָל עַל פִּיהֶם.
וְאִם אֲרַע כֹּן בְּרָגֶל, מִשְׁמֵר שְׁזִמְנוּ קְבוּעַ מִקְרִיבֵין אוֹתוֹ: **מִקְרִיב אֶת הַכֹּל.**
לְאֲתוּיֵי קִיץ הַמִּזְבֵּחַ, כְּשֶׁהוּא בָּטֵל שֶׁכֻּלְתָּהּ הַקִּרְבַּת הַתְּמִיד וְאֵין מִבִּיאִין
שָׁם נֶדֶר אוֹ נִדְבָה, לֹקְחִין מִמַּעוֹת הַמִּזְבֵּחַ מִשְׁעֵרֵי הַלְשָׁכָה וְקוֹנִין מֵהֶן
קִרְבָּנוֹת עוֹלוֹת וּמִקְרִיבֵין אוֹתָן, וְהֵן נִדְבַת צָבוּר. וְאִם אֵלּוֹ אִם קָרְבוֹ
בְּרָגֶל, מִשְׁמֵר שְׁזִמְנוּ קְבוּעַ מִקְרִיב אוֹתָן: **בֵּין מַלְפָּנִיהָ בֵּין מַלְאֲחֶיהָ.** אִם
חֵל יוֹם טוֹב לְאַחֵר הַשַּׁבָּת, אִם עַל גֵּב דְּלֹא הָיָה לִיהָ שַׁבָּת בְּתוֹךְ הַחֵג, אֲפֹלוּ
הָכִי הוּאִיל וְצָרִיכִין לְהַקְדִּים בִּיאָתָן מֵעֶרֶב שַׁבָּת בַּשִּׁבִּיל יוֹם טוֹב, שֶׁהָרִי
בַּשַּׁבָּת לֹא יוֹכְלוּ לָבֹא, חוֹלְקִים בַּלֶּחֶם הַפָּנִים. וְכֵן אִם חֵל שְׁמִינִי **[לג]**
לְפָנֶיהָ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, אִם עַל פִּי שְׁאִין הַשַּׁבָּת בְּתוֹךְ הַחֵג, חוֹלְקִים, הוּאִיל
וְלֹא יוֹכְלוּ לָלֶכֶת **[לד]**: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [כו] שְׁווֹת. בְּגִמְרָא יְלִיף לָהּ מִקְרָא דְּוִשְׁרַת כּוֹי [דְּבָרִים יח]: **[כח]**
וְהוּא הָדִין לַעֲבוֹדָתוֹ. וְכֵן כָּתַב הַרְמְב"ם, מִה שֶׁרָאוּ לֶאֱכֹל מֵהֶן אוֹכְלִין אוֹתוֹ
בְּשָׁוָה, וְהָרָאוּ לְשַׁרְפָּה מִקְרִיבֵין אוֹתוֹ בְּשַׁתְּפוּת: **[כט] לֶחֶם הַפָּנִים.** שְׁנֵאֲמַר
[דְּבָרִים יח] חֲלָק כְּחֲלָק יֹאכְלוּ כּוֹי, כְּתִבּוּ הַתּוֹסֵפוֹת דְּחֲלוּק הוּא דְּמִרְבִּינָן, אֲבָל
סְלוּקוֹ וְסִידוּרוֹ וְהַקְטָרַת הַבְּזִיכִים לְמִשְׁמֵר הַקְבוּעַ מִדְּמִרְבִּינָן לִיהָ מִיֹּאכְלוּ,
מִשְׁמַע לֹאֲכִילָהּ רַבִּייה רַחֲמָנָא וְלֹא לַעֲבוֹדָה: **[ז] מִצָּה כּוֹי.** מִצָּה וְאַחֵר כָּךְ

חֲמֵץ, דִּתְדִיר וְשֹׁאֵינוֹ תְדִיר תְדִיר קוֹדֵם. גִּמְרָא: **[לא]** תְּמִידִין כּו'. חוֹבוֹת הַבָּאוֹת בְּרֶגֶל שֶׁלֹא מִחֲמַת הָרֶגֶל אֶפְקִינָהּוּ רַחֲמֵנָא מִן שִׁירָתָא, שְׁנֵי אֲמַר [שם] לְבַד מִמְּכָרָיו עַל הָאֲבוֹת, מָה שֶׁמְכָרוּ הָאֲבוֹת זֶה לָזֶה אֲנִי בְּשַׁבְתִּי וְאַתָּה בְּשַׁבְתָּךְ. וּבְכָלל זֶה נִדְרִים וְנִדְבוֹת וְקִרְבָּנוֹת צָבוּר, דְּאִיתְנָהּוּ בְּשֹׁאֵר יָמוֹת הַשָּׁנָה וְהָרִי הֵן לְמִשְׁמַר הַמִּשְׁמֶשׁ, וְהוּא הַדִּין בְּשָׁבוּעַ שֶׁחַל בּוֹ הָרֶגֶל לְמִשְׁמַר הַמִּשְׁמֶשׁ. גִּמְרָא: **[לב]** גִּמְרָא. וּמוֹסָף שַׁבַּת לֹא מְפָרָשָׁא מִתְּנִיתִין מִיָּדִי, וְשִׁיר, וְהוּי בְּכָלל דְּשֹׁאֵר קִרְבָּנוֹת צָבוּר. תּוֹסָפוֹת. וְעֵין תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב: **[לג]** וְהוּא הַדִּין שֶׁבִיעִי דְּפִסַּח וְרֹאשׁוֹן דְּשָׁבוּעוֹת וְשִׁנֵּי דְרֹאשׁ הַשָּׁנָה, אֶלָּא מְשׁוּם דְּמְכִילְתִּין בְּחָג נֶקֶט לְשִׁמְיָא דְּחָג: **[לד]** שֵׁישׁ תּוֹעֵלֶת לְמִקְדָּשׁ, שֶׁעַל יָדֵי חֲלוּק לָחֶם הַפָּנִים חֶלֶק בְּחֶלֶק יָבֹאוּ לְמִקְדָּשׁ, וְאִם יִתְאַחַר אֶחָד מִבְּעָלֵי הַמִּשְׁמֶר יִמָּצֵא אַחֵר שֶׁיָּבֵא בְּמִקְוָמוֹ. הֶרְמֵב"ם: (עֵיקָר תו"ט).

רמב"ם בשלשה פרקים בשנה היו כל משמרות שוות כו': יו"ט הסמוך לשבת בין מלפניה בין מלאחריה כו': פרקים הם שלשה רגלים ובעצרת יש לנו לחם חמץ במקדש וצוה הש"י ממושבתיכם תביאו לחם תנופה ולחם הפנים מצה וכשיחול יום עצרת בשבת היו מחלקין על הכהנים חמץ ומצה ואמרו שוין באימורי הרגלים ר"ל קרבנות שנאמרו ברגלים מה שראוי מהם לאכול אוכלין אותו בשוה והראוי לשריפה מקריבין אותו בשותפות כמו שזכר ומשמר שזמנו קבוע הוא המשמר שאותו השבוע היתה לו לבדו ואפי' אם לא היה בו חג ואמר כל קרבנות הצבור לאתוויי פר העלם דבר של צבור ועוד יתבאר ענינו במס' הוריות. ואמרו הוא מקריב את הכל לאתוויי קיץ המזבח וכבר ביארנוהו ברביעי של שקלים ואמרו בזמן שיו"ט סמוך לשבת בין מלפניה ובין מלאחריה ענינו כי כשהיה יו"ט הראשון של חג יום ראשון חולקין כולם לחם הפנים בשוה יום שבת שהוא ערב הרגל אע"פ שלא חל הזמן להיות שוין בו וזה הדבר תקנה מפני הקדמתן וכניסתן לעבודה [והזמנתן] מקודם וכמו כן כשיחול יו"ט האחרון יום ששי חולקים לחם הפנים בשוה יום שבת שלאחריו שהוא יום אסרו חג אע"פ שהחג נגמר וזה תקנה לפי שאם יתאחר מאותה משמרה שום אדם תשאר שארית מאלו המשמרות ותמלא מקומה: (רמב"ם)

פרק ה - משנה ח

חָל לַהֲיוֹת יוֹם אֶחָד לְהַפְסִיק בִּינְתֵּימָם, מִשְׁמֶר שֶׁזָּמְנוֹ קָבוּעַ, הִיָּה נוֹטֵל עֶשֶׂר חֲלוֹת, וְהִמְתַּעֲבָב

נוטל שְׁתֵּי יָמִים. וּבִשְׁאָר יָמֵי הַשָּׁנָה, הַנִּכְנָס נוטל שֵׁשׁ, וְהַיּוֹצֵא נוטל שֵׁשׁ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הַנִּכְנָס נוטל שֶׁבַע, וְהַיּוֹצֵא נוטל חֲמִשָּׁה. הַנִּכְנָסִין חוֹלְקִין בַּצָּפוֹן, וְהַיּוֹצֵאִין בַּדָּרוֹם. בִּלְגָּה [לז] לְעוֹלָם חוֹלֶקֶת בַּדָּרוֹם, וְטַבַּעְתָּה קְבוּעָה, וְחִלּוּנָה סְתוּמָּה:

ר"ע מברטנורה **חל להיות יום אחד להפסיק בינתיים.** כְּגוֹן שֶׁחַל יוֹם טוֹב ראשון בְּשָׁנִי בַשָּׁבַת, שֶׁהָיוּ יְכוּלִים לֵבֹא בְּאַחַד בַּשָּׁבַת וְהָיוּ קִדְּמוּ וּבָאוּ מֵעֶרֶב שָׁבַת, אוֹ שֶׁחַל יוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן בַּחֲמִשִּׁי בַשָּׁבַת, שֶׁהָיוּ יְכוּלִין לִילֵךְ בְּעֶרֶב שָׁבַת וְנִתְעַכְּבוּ שָׁם בַּשָּׁבַת, כָּל הַמְּשֻׁמְרוֹת [לה] שֶׁנִּתְעַכְּבוּ שָׁם אֵין נוטְלִין אֶלָּא שְׁתֵּי חִלּוֹת: **וּמִשְׁמֵר שְׁזָמְנוּ קְבוּעַ נוטל עֶשֶׂר.** וְחוֹלְקִין אוֹתָן בֵּין מִשְׁמֵר הַנִּכְנָס וּבֵין מִשְׁמֵר הַיּוֹצֵא, כְּדֶרֶךְ כָּל שָׁבָתוֹת הַשָּׁנָה: **הַנִּכְנָס נוטל שֵׁשׁ כו'.** שֶׁהַמְּשֻׁמְרוֹת מִתְחַלְפוֹת בַּשָּׁבַת, זֶה עוֹבְדֵת שְׁחֲרִית וְזֶה עוֹבְדֵת עֶרְבִית: **הַנִּכְנָס נוטל שֶׁבַע.** נוטְלִים שְׁתֵּי חִלּוֹת יִתְרוֹת בִּשְׁכָר הַגִּפְתְּ דְּלִתּוֹת, שֶׁהֵם נוֹעְלִים הַדְּלִתּוֹת שֶׁפִּתְּחוּ הַמְּשֻׁמְרֵי הַיּוֹצֵא בַשָּׁחַר [לו]. וְאֵין הִלָּכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה: **הַנִּכְנָסִים חוֹלְקִים.** בִּינְיָהֵן לֶחֶם הַמַּגִּיעַ לְחִלְקָם: **בַּצָּפוֹן.** כִּדִּי שִׁירָאָה לְכָל שָׁחַר נִכְנָסִין, שֶׁהַצָּפוֹן עָקָר, שֶׁהִיא קְבוּעָה לְשַׁחֲיִטָּה קִדְּשֵׁי קִדְּשִׁים: **וְהַיּוֹצֵאִים חוֹלְקִים בַּדָּרוֹם.** כִּדִּי שִׁירָאָה שֶׁהֵם יוֹצֵאִים וְחוֹלְקִים לָהֶם, לְפִיכָךְ שָׁנוּ מִקּוֹמָן אֶצֶל רוּחַ שְׁאִינוֹ עָקָר: **בִּלְגָּה.** שֶׁם הַמְּשֻׁמְרָה: **לְעוֹלָם חוֹלֶקֶת בַּדָּרוֹם.** וְאֶפְלוּ כִּשְׁהִיא נִכְנָסֶת, קִנְסָא הוּא שֶׁקִּנְסוּהָ: **וְטַבַּעְתָּה קְבוּעָה.** עֶשְׂרִים וָאַרְבַּע טַבַּעוֹת הָיוּ בַּעֲזָרָה בַּמָּקוֹם הַמְּטַבְּחִים, לְעֶשְׂרִים וָאַרְבַּע מְשֻׁמְרוֹת כְּהֵנָה, וְטַבַּעוֹת שֶׁל כָּל הַמְּשֻׁמְרוֹת פְּתוּחוֹת צֵד אֶחָד וְהוֹפְכָה לְמַעַלָּה וּמִכְנִיס צוֹאֵר הַבְּהֵמָה לְתוֹכָהּ וְחוֹזֵר וְהוֹפֵךְ פֶּתַחָה לְמַטָּה לְתוֹךְ הָרֶצֶף. וְטַבַּעַת שֶׁל בִּלְגָּה קְבוּעָה וְאִינָה נִהְפָּכֶת, וְצָרִיכָה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשֵׁל אַחֲרִים, וּגְנָאִי הוּא לָהּ: **וְחִלּוּנָה סְתוּמָּה.** חִלּוּנוֹת הָיוּ בְּלִשְׁכַּת הַחֲלִיפוֹת שֶׁשָּׁם גּוֹנְזִין אֶת סְכִינֵיהֶם. וְחִלּוֹן שֶׁל מְשֻׁמְרַת בִּלְגָּה הִיָּתָה סְתוּמָּה, דִּקְנִסוּהָ רַבֵּנּוּ מִשּׁוּם מַעֲשֵׂה שֶׁהָיָה, שֶׁאִשָּׁה אַחַת מִמְּשֻׁמְרַת בִּלְגָּה וּמְרִים בַּת בִּלְגָּה שָׁמָּה נִשְׁתַּמְּדָה וְנִשְׂאָת לְסַרְדִּיּוֹט אֶחָד מִמַּלְכֵי יוֹנִים, וּכְשֶׁנִּכְנְסוּ יוֹנִים לְהִיכָל הִלָּכָה וְטַפָּחָה בְּסִנְדֵּל עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ וְאָמְרָה, לּוֹקוּס לּוֹקוּס, פְּרוּשׁ זָאֵב זָאֵב בְּלִשּׁוֹן יוֹנִי, עַד מָתִי אֶתָּה מְכַלָּה מְמוֹנָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְאֵין אֶתָּה עוֹמֵד לָהּ בְּשַׁעַת דְּחָקוֹ. וּכְשֶׁשָּׁמְעוּ חֲכָמִים בְּדָבָר זֶה קָבְעוּ אֶת טַבַּעְתָּה וְסִתְּמוּ אֶת חִלּוּנָה שֶׁל כָּל הַמְּשֻׁמְרַת כָּלָהּ, כִּי אָמְרוּ אִם לֹא שֶׁשָּׁמְעָה מֵאֲבִיהָ שֶׁהָיָה מְבֻזָּה אֶת הָעֲבוּדָה לֹא אָמְרָה כֵּן. וּבִשְׁבִיל אֲבִיהָ קִנְסוּ כָּל הַמְּשֻׁפָּחָה. דָּאוֹי לְרָשָׁע וְאוֹי לְשָׂכְנוֹ, טוֹב לְצַדִּיק טוֹב לְשָׂכְנוֹ: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {לה} ויש להקשות דהוה ליה למימר והמתעבבים. והרמב"ם מפרש דהמתעבב הוא מלשון תרגום ויתמהמה ויתעבב, ורצונו לומר כשחל יום אחד בינתיים ונמצא שהמשמר שחל בו יום טוב מתעצלים מלבא כלם הואיל ונד כל המשמרות שוות, ולפיכך הואיל ומעטים הם הבאים מאותו המשמר אינם נוטלים אלא שתיים. לפי זה כשחל יום טוב ביום שני, שבת שקדם יום טוב משמר היוצא נוטל עשר, והוא שקורא התנא משמר שזמנו קבוע, והנכנס נוטל שתיים מהטעם האמור. וכשחל יום טוב האחרון להיות בחמשי, שבת שאחר המועד משמר הנכנס נוטל עשר והיוצא נוטל שתיים, שהן מתעצלים: **{לו}** ואף על גב שגם עליו תעבר חלוקה הזאת לשבת הבאה, שהנכנס אחריו נוטל שבע והוא חמש, ואם כן מאי מהני להם חק זה. אמרו בגמרא דניחא ליה לאיניש ליקח לאלתר ולא להמתין להבא, אף על פי שאם ימתין יבא לו גם כן שנה בשנה: **{לז} בלגה**. אל תטעה לחשב בלגה לשם אשה, כי הוא שם ראש המשמר החמשה עשר [בדברי הקמים א כד]: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם חל להיות יום אחד להפסיק בינתיים כו': חל יום אחד להפסיק בינתיים הוא שהיה יו"ט הראשון של חג יום שני או יו"ט האחרון יום חמישי וכשאיירע כן לא ישאר למשמר השני הנכנס אלא עבודת יום אחד בלבד ויבא החג וישתתפו כולם בעבודה אם יחול יו"ט הראשון יום שני או יכנס משמר שני יום שבת אם יחול יו"ט האחרון יום חמישי לפי שכל יום שבת הוא היום שמתחלפין המשמרות תצא אחת ותיכנס השנית ומחלקין לחם הפנים וכשיזדמן לאחת המשמרות זה המשמר שלא ישאר לו לעבוד אלא יום אחד יתעצל בדבר ויתעכב מלבוא ותרגום ויתמהמה ויתעכב לפיכך תקנו לו שיקח מלחם הפנים שתי ככרות בלבד ור' יהודה רואה שראוי להעדיף משמר הנכנס מפני נעילת אלו השערים של מוצ"ש ומפני מה חולקין לחם הפנים הנכנסים בצפון העזרה כדי שידעו כי העבודה בזו השבוע שלהם כי השחיטה בצפון כמו שיתבאר במקומו. והיו במקדש ארבע ועשרים טבעות טבעת לכל משמר היו תולין בהם הבהמות ומפשיטין אותם והיו כולם קבועות בכתלים וכשהיתה נכנסה משמרה היתה תולה אותה טבעת לרמוז שהעבודה שלה וכמו כן היו שם עשרים וארבע חלונות ושם בגדי כהונה חלון לכל משמרה ומשמרה והיו כלם סגורות וכשנכנסת משמרה לעבודה היתה פותחת החלון שלה מלבד משמרת בלגה שגזרו עליה חכמים שתהיה לעולם זו המשמרה חולקת בדרום וטבעתה קבועה וחלונה סתומה כמו המשמרה היוצאת ולא הניחו לה סימן שיורה עליה שהעבודה שלה ועשו לה זה מפני כי כשתקפה יד היונים על ירושלים כמו שנתפרסם נשאת נערה אחת מהם לאחד משרי היונים וחזרה לדתם והעיזה פניה ונכנסה לבהמ"ק והכתה בסנדלה על המזבח והיתה מדברת ואומרת לו בלשון יוני יאריב יאריב עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל ולא תושיעם בעת צרתם ולפיכך עשו חכמי אותו הדור בכל המשפחה שיצא ממנה זו התרבות רעה מה שכתבתי וקבעו זה לדורות משום והנשאים ישמעו ויראו. ואין הלכה כרבי יהודה: (רמב"ם)

